

LITTAFI KAN HALAYE

DAGA HU'DUBOBIN MASALLACIN ANNABI

WALLAFAR:

Dr. Abdulmuhsin 'Dan Muhammad Alkasim
Liman kuma mai huduba a masallacin Annabi

مترجم بلغة الهوسا

LITTAFI KAN HALAYE

Za'a iya bincika da sauke dukkan littafan babban
malamin a wannan linki:

a-lqasim.com

**LITTAFI KAN HALAYE
DAGA HUDUBOBIN
MASALLACIN ANNABI**

WALLAFAR:

Dr. Abdulmuhsin Dan Muhammad Alkasim
Liman kuma mai huduba a masallacin Annabi

DA SUNAN ALLAH MAI RAHAMA MAI JIN KAI

GABATARWA

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin Talikai, yabo da Aminci su tabbata ga Annabin mu Muhammad, da kuma Iyalansa da Sahabbansa baki dāya.

Amma Ba'adu⁽¹⁾:

Yana daga cikin falalolin Allah ga bayinSa, Ya basu nau'o'in ayyukka; domin su samu kololuwar Gidajen Aljannah saboda su, kuma daga cikin waɗannan Ibadodin akwai; Ibadar dake tsakanin Bāwa da UbangijinSa, ta: Bauta da Kankan da kai a gare Shi, da kadaita Shi da Bauta, da tabbatar maSa da cikas kamala ta kowacce fuska; ta hanyar tabbatar da SunayenSa da SiffofinSa.

Daga cikin Ibadun akwai waɗanda suke tsakanin Bawa da Hallittu, kuma abunda ya dunksesu shine: kyakykyawan hali; ta hanyar kyautatawa, da kamewa daga cutarwa da kuma sakin Fuska.

Kuma domin fito da sashen Ibadar Halaye kyawawa, yasa nayi Hudubobi akan haka a Masallacin Annabi, sa'annan kuma na waresu na tsara su a cikin wannan Littafin, sai adadinsu ya kai Huduba Goma sha uku (13), kuma na saka masa suna: «**Halaye –Kyawawa da munana-; daga Hudubobin Masallacin Annabi**».

---

(1) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dōra zance bayan gabatar da Shimfida.

Allah nake roko Ya amfanar da wannan Littafi, kuma Yasa shi domin neman Fuskarsa ne Mai Karamci kawai.

Yabon Allah da Aminci ya tabbata ga Annabin mu Muhammad da Iyalansa da Sahabbansa baki ɗaya.

Dr. Abdulmuhsin bin Muhammad Alqāsim

Limami mai Hudūba a Massallacin Annabi mai Alfarma.

HALAYE ABUN YABO

KIYAYE HARSHE⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrin kawunan mu da kuma munanan ayyukkan mu, wanda Allah Ya shiryar dashi babu mai ɓatar dashi, kuma duk wanda Ya ɓatar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaidawa cewa babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa: lallai Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah –ya ku bayin Allah- hakikanin jin tsoro; domin duk wanda yaji tsoron UbangijinSa lallai ya tsira, kuma duk wanda ya kawar da kai daga ambatonSa lallai ya halaka.

Ayyuhal Muslimun⁽³⁾:

Ni'imomin Allah ga BayinSa basa kirguwa:

-
- (1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Huɗu ga watan Rajab, Shekara ta Dubu Daya da Dari Huɗu da Arba'in da Daya bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin ɗora zance bayan gabatar da Shimfiɗa.
  - (3) Ya ku musulmai.

﴿ وَمَا يَكُومِن نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ﴾

((Kuma duk wata Ni'ima dakuke da ita, lallai daga Allah take)). [Suratul Nahl: 53].

kuma Harshe yana daga cikin Ni'imomi masu girma kuma yana daga cikin tausasan hallittar Allah masu ban-mamaki, Allah Ya gorantawa Bayi Ni'imar Harshe, Yace:

﴿ أَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ * وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴾

((Ashe bumu saka masa Idanu guda biyu ba * kuma da Harshe da Lebuna guda biyu)). [Suratul Balad: 8-9].

Da Harshe ne ake samun Ilimi, Bayani da Karramawa ga dan Adam; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿ الرَّحْمَنُ * عَلَّمَ الْقُرْآنَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ * عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴾

((Mai Rahama –Allah- * Ya sanar da Alqur'ani * Ya hallicci Mutum * Ya sanar dashi Bayani – Magana-)). [Suratur-Rahmān: 1-4].

Kuma duk abunda Bawa yake fadi abun kiyayewa ne a cikin Littafinsa, kuma zai haɗu da UbangijinSa tare dashi; Allah mai Tsarki Ya ce:

﴿ مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾

((Kuma ba wata Magana da zai furta face a tare dashi akwai -Mala'iki- Mai tsaro kuma wanda yake

halarce)). [Suratul Qāf: 18].

Don haka ne, Allah Ya umurci bayinSa da faɗin zance Madai-daici Yace:

﴿يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اتَّقُوْا اللّٰهَ وَقُولُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا﴾

((Yaku waɗanda sukayi Imani kuji tsoron Allah kuma ku faɗi Magana Madai-daiciya)). [Suratul Ahzāb:70].

kamar yadda Ya umurce su da faɗin zance mafi daɗi da kyau:

﴿وَقُلْ لِّعِبَادِيْ يَقُولُوْا الَّذِيْ هِيَ اَحْسَنُ﴾

((Kuma kace da BayiNa su faɗi –magana- mafi kyau)). [Suratul Isrā: 53].

Kuma yana daga cikin wajiban Imani: Kiyaye Harshe sai a wurin faɗin Alkhairi; Annabi -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Duk wanda yayi Imani da Allah da ranar karshe, ya faɗi Alkhairi ko yayi shiru**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma Allah Ya yabi bayinSa Muminai saboda kawar da kansu daga yasashiyar Magana [marar amfani] da kuma aiki; Allah Yace:

﴿وَالَّذِيْنَ هُمْ عَنِ اللّٰغْوِ مُعْرِضُوْنَ﴾

((Kuma da waɗanda suke kawar da kai daga yasashiyar magana)) [Suratul Mu’Minūn: 3]

Kuma Musulmi shine wanda ya kiyaye Harshensa, kuma kiyaye Harshe yana daga cikin ababen dake banbancewa tsakanin Matsayin bāyi, an tambayi Annabi

–Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- «Shin wane Musulmi ne yafi Alkhairi? Sai yace: **wanda Musulmi suka kubuta daga Harshensa da Hannayensa**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma Aljannah itace sakamakon wanda ya kiyaye Harshensa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Waye zai bani Lamunin kiyaye abunda yake tsakanin Kuncinsa guda biyu – Harshensa- da kuma wanda yake tsakanin Kafafunsa guda biyu -Al’aurarsa-; ni kuma ina bashi tabbacin Aljannah**». [Bukhari ya ruwaito shi].

Harshe yar karamar Hallitta ce, mai yawan amfani, kuma yakan iya zama mai tsananin cutarwa; wannan yasa Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya nemi tsari daga sharrinsa yace: «**Ya Allah ina neman tsarinKa daga sharrin Harshena**» [Abu dawud ya ruwaito shi].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yajiyewa Sahabbansa da Al’ummarsa tsoron illar Harshe; Sufyānu ḍan Abdullahi Al-thaqafi –Allah Ya yarda dashi- yace: «Ya Manzon Allah! meye ne abunda kafi jiye min tsoro akaina? Sai ya riki Harshensa, sa’annan yace: **Wannan**» [Tirmizi ne ya ruwaito shi].

Kuma ahaka Sahabbai –Allah Ya yarda dasu- suka kasance suna tsoron sharrin Harshe; wata rana Abubakar –Allah Ya yarda da shi- ya fitar da Harshensa sai yace: «Wannan shine wanda ya jefani wuraren Halak», kuma Ibn Abbas –Allah Ya yarda dasu- ya kasance yana riƙe Harshensa yana cewa: «Kaiconka! Ka faɗi Alkhairi; sai

kasamu Ganima [Riba], ko kayi shiru daga mugun abu; sai kasamu tsira, idan kuma bakayi haka ba, to, lallai kasani cewa zakayi Nadama».

Hadarin Harshe mai girma ne a Duniya da Lahira; sau nawa ne wata Kalma ta lalatawa wasu mutane Rayuwarsu, Ibn Mas'ud –Allah Ya yarda da shi- ya ce: «Babu abunda yafi bukatar zama a tsare tsawon lokaci kamar Harshe».

Kuma Magana takan iya halakar da Ma'abocinta har ya haɗu da Allah bashida komai na aiki; Annabi –Tsira da Amincin su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Shin ko kun san waye Matsiyaci?** Sai Sahabbai suka ce: Matsiyaci a cikin mu shine wanda bashida Dirhami kuma bashida wasu kaya –Dukiya-, sai yace: **Hakikanin Matsiyaci daga cikin Al'ummata shine wanda zai zo ranar Kiyama da Sallah da Azumi da Zakkah, amma zai zo alhali ya Zagi wannan, yayiwa wannan Kazafi, yaci Dukiyar wannan, ya zubar da Jinin wannan, ya Daki wannan; sai a biya wannan daga Ayukkansa na kwarai, shima wannan a bashi daga Ayukkansa na kwarai, idan Ayukkansa na kwarai suka kare kafin a gama biyan hakokan dake a kansa; sai a dauko Ayykkansu na Laifi a dora masa, sa'annan sai a jefa shi a cikin Wuta».**

[Muslim ya ruwaito shi].

Kuma «An tambayi Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- akan abunda yake yawan shigar da Mutane cikin Wuta, sai yace: **Baki da Al'aur**». [Tirmizi ya ruwaito shi], kuma yace: «**Lallai Bawa zai iya furta wata Kalma wadda baaiyi tunani akan Matsayinta ba; amma sai ta jefa shi a cikin Wuta zurfin da yafi**

nisan tsakanin Mafitar Rana da Mafadarta». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Mafi girman illar Harshe shine: kiran wanin Allah, da kuma sakawa Allah Mai Tsarki Kishiya; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْفِيئَةِ
وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ﴾

((Waye yafi facewa sama da wanda yake kiran wanin Allah wanda baya iya karɓa masa har zuwa ranar Alkiyama kuma alhali su –ababen kiran- sun kasance masu gafala daga kiran nasu)) [Suratul Ahkāf: 5].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Duk wanda ya mutu alhali yana kiran wani abun kishiya koma bayan Allah; lallai ya shiga Wuta**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma Allah Shine mai yin Ni'ima Shi kadai, kuma yana daga cikin Shirka: jingina Ni'imomi zuwa ga waninSa; a cikin Hadisin Qudsiy, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Allah Ya ce: Wasu daga cikin BayiNa sun wayi gari suna masu Imani daNi wasu kuma suna masu Kafircewa daNi; amma wadanda suka ce: Anyi mana Ruwa cikin Falalar Allah da RahamarSa; wadannan sune sukayi Imani daNi kuma suka kafirce da Taurari, amma kuma wadanda suka ce: Anyi mana Ruwa da nau'i kaza da kaza –na Taurari-; wadannan sun kafirce dani kuma sunyi Imani da Taurari**» [Bukhari da Muslim

suka ruwaito shi].

Kuma neman tsari daga wurin wanin Allah baya karawa Ma'abocinsa komai sai Tsoro da Rauni; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾

((Kuma lallai wasu Maza daga cikin Mutane sun kasance suna neman tsari daga wasu Maza daga cikin Aljanu sai suka kara masu girman kai)). [Suratul-Jinn: 6].

Kuma yana daga cikin Shirka a cikin Magana: Yin Rantsuwa da wanin Allah; Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Duk wanda yayi Rantsuwa da wanin Allah; hakika ya kafirta ko yayi Shirka**» [Ahmad ya ruwaito shi], kuma yace: «**Duk wanda yayi Rantsuwa da wani Addini wanda ba Musulunci ba akan Karya kuma da Gangan; lallai shi yana nan kamar yadda ya fada**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma yace: «**Duk wanda yayi Rantsuwa da Amana; lallai baya tare damu**» [Abu dawud ya ruwaito shi].

Kuma Shi Allah Mai Tsarki yanada Kamala sake -ta kowace Fuska-, kuma duk wanda ya radawa kansa Sunayen Allah waɗanda Ya kaɗaitu dasu; lallai Allah zai kaskantar dashi; Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Lallai mafi kaskancin Suna a wurin Allah shine: Mutumin da zai saka sunan: Sarkin Sarakuna; kuma ba wani Sarki sai Allah**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma dukkan lamari na Allah ne Shi kafai, kuma ba'a hada ganin damar wani da ganin damar Allah Mai Tsarki ta fuskar dai-daito a cikin Lafazi ko Ma'ana; Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: **«Kada kuce: Idan Allah Ya so kuma wane ya so; sai dai kuce: idan Allah Ya so, sa'annan wane ya so»** [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma ita Kaddara ikon Allah ce, kuma Imani da ita Rukuni ne daga cikin Imani, ba'a cewa: **«Da nayi kaza da kaza da kaza ya faru;... domin ita kalmar danayi tana buɗe kofar Shaidan»** [Muslim ya ruwaito shi], kuma yin Fushi akan ababen da Allah Ya kaddara ta hanyar Magana yana daga cikin al'amuran Jahiliyya, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: **«Mai yin kururuwa idan akayi Mutuwa idan bata tuba kafin Mutuwarta ba; za'a tasheta a ranar Kiyama tanada wani Wando mai zafin kuna da kuma Rigar kazuwa»** [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma lallai Allah Shi ne yake juyar da Dare da Yini, kuma Yake gudanar dasu, kuma zagin Zamani yana warware Imani ko yana raunana shi, Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: **«Allah Mai Buwaya da Daukaka Ya ce: Dan Adam yana cutar daNi; yana zagin Zamani, kuma Ni ne Zamani; ina juyar da Dare da Yini»** [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma duk wanda ya munana Zato ga Allah kuma ya yanke kauna daga RahamarSa; tabbas ya bijiro da kansa ga Azabar Allah; wani mai yawan Ibada daga cikin Bani

Isrā'ila yace da wani mai Saƙo daga cikinsu: «**Na Rantse da Allah, Allah ba zai gafartawa wane ba! Sai Allah Madaukaki Yace: Waye yake yi Mini Shi-shigi yana fadin cewa bazan taƙa yafewa wane ba, to lallai Ni na yafewa wane, kuma na rusa Aikinka**» [Muslim ya ruwaito shi] Abu Hurairah –Allah Ya yarda dashi- yace: «Ya furta Kalmar data halakar da duniyarsa da lahirarsa» kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Idan Mutum yace: Mutane sun Halaka; lallai shi ne wanda yafi su Halaka**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma Allah Mai Tsarki Ya kebanta da sanin Ilimin Gaibi –abunda yake boye-; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾

((Kace babu wanda yasan Gaibi a cikin Sammai da Kasa, face Allah)) [Suratul Naml: 65].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Duk wanda yaje wurin Mai Tsibbu ya tambaye shi wani abu; ba za'a karbi Sallarsa ba ta Kwana Arba'in**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma yace: «**Duk wanda yaje wurin Boka ko Mai Tsibbu kuma ya gaskata abunda yake fadi; Tabbas ya kafircewa abunda aka saukarwa Muhammad Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi**» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma daga cikin mafi girman ababen da aka haramta akwai: Yin Magana a cikin abunda ya shafi Allah ba tare da Ilimi ba; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْمَلُونَ﴾

((Kace abunda Ubangijina Ya haramta kawai shine Alfasha: abunda ya bayyana nata da wanda ya boyu, da Zunubi da Zalunci batareda hakki ba kuma da kuyi Shirka da Allah ga abunda bai sauko da wani dalili ba akansa kuma da ku fadi abunda baku sani ba gameda Allah)). [Suratul Al'a'arāf: 33].

Kuma yin Izgili da Addini yana fitar da Ma'abocinsa daga cikin Addinin;

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَءَايَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ * لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾

((Kace yanzu da Allah da AyoyinSa da ManzonSa kuke yin Izgili * kada ku kawo wani Uzuri, tabbas kun kafirta bayan Imaninku)). [Suratut Taubah: 65-66].

Kuma Karya tana daga cikin Zunubai masu muni da Miyagun Aibobi, kuma itace asalin kowane Sharri, kuma Alama ce daga cikin Alamomin Munafurci, Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce:

«**Kuma lallai ita Karya tana shiryarwa zuwa ga Fajirci, kuma lallai shi Fajirci yana shiryarwa zuwa ga Wuta, kuma Mutum ba zai gushe yana Karya ba yana kirdadon yin Karya har sai an rubuta shi**

Makaryaci a wurin Allah» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

kuma mafi munin Karya itace wacce akayi akan Allah da ManzonSa; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾

((Kuma a ranar Kiyama zakaga wafanda sukayiwa Allah Karya Fuskokinsu sunyi Baki, ashe babu Mazauni a cikin Jahannama ga masu girman kai !?)). [Suratul Zumar: 60].

kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Duk wanda yayi min Karya da gan-gan; to ya tanadi Mazauninsa a cikin Wuta»** [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma duk wanda yayi Rantsuwa akan Karya alhali kuma yana sane game da wani abu wanda ya faru; lallai Rantsuwarsa mai nutsarwa ce, tana nutsar da Ma’abocinta a cikin Wuta, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Duk wanda yayi Rantsuwa akan Dukiyar wani Mutum Musulmi ba tareda Hakki ba; zai haɗu da Allah alhali Yana mai Fushi dashi»** [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma daga cikin Karya akwai: Karya a cikin Nasaba; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Babu wani Mutum da zai jingina zuwa ga wanda ba Mahaifinsa ba alhali yana sane da hakan, face sai ya kafirta, kuma duk wanda ya jingina zuwa ga wasu Mutane alhali bashida wata Nasaba zuwa**

garesu; to ya tanadi Mazauninsa

a cikin Wuta» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma daga cikin Manyan Zunubai akwai: Shaidar Zur; Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Ashe bana baku labarin mafi girman manyan Zunubai ba?** –ya tambayesu har sau uku-, sai sukace: Eh, ka bamu labari ya Manzon Allah! sai yace: **Shirka da Allah, da Sabawa iyaye,** sai ya zauna alhali ya kasance a kishingide, sai yace: **Ku saurara, da Maganar Zur,** bai gushe yana mai-maita ta ba har sai da mukace: da yayi saurara haka» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yace: «**Komai na Musulmi akan Musulmi Haramun ne; Jininsa da Dukiyarsa da Mutuncinsa**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma yace: «**Yana daga cikin Manyan Zunubai Mutum ya zagi Mahaifansa,** sai Sahabbai suka ce: ya Manzon Allah! ashe Mutum zai iya zagin Mahaifansa? Sai yace: **Na'am, Mutum ya zagi Mahifin wani Mutum, sai shima ya zagi Mahaifinsa, kuma ya zagi Mahaifiyarsa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma daga cikin ababe masu halakarwa akwai: yin Kazafi ga Mata masu kamun kai, masu kawar da kai daga alfasha kuma Muminai; Allah mai Buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

((Lallai wadannan da suke jifar Mata masu kamun kai masu kawar da kai daga alfasha, Muminai, an tsine masu a cikin Duniya da Lahira kuma sunada wata Azaba mai Girma)). [Suratu Al-Nūr: 23].

Kuma Kiren Karya: shine jifar wanda yake wankakke ne da abunda bai yi ba; Allah mai Buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾

((Kuma duk wanda ya aikata Laifi ko Zunubi sa'annan kuma ya jefi wanda bai aikata ba dashi, hakika ya dauki kiren-karya da Zunubi bayyananne)). [Suratu Al-Nisa'i: 112].

Kuma Giba itace: «**Ambatar dan uwanka da abunda baya so**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma tana daga cikin manyan Zunubai; Allah Madaukaki ya ce:

﴿وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا﴾

((Kuma kada sashenku yayi Gibar sashe, shin dayanku yana son yaci naman dan uwansa yana matacce)). [Suratul Hujurāt: 12].

Ibn Abbas –Allah Ya yarda da su- ya ce: «Allah Ya haramta Giba kamar yadda Ya haramta Mushe».

Kuma daga cikin illar Harshe akwai: yawo da Gulma tsakanin Hallittu: Allah Ya ce:

﴿وَلَا تُطْعَمُ كُلُّ حَلَاكِ مَهِينٍ * هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ﴾

((Kuma kada kabi kowane mai yawan Rantsuwa

wulakantacce * mai Zunde mai yawo da Gulma)).

[Suratul Qalam: 10-11].

kuma Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi-ya ce: «**Magulmaci baya shiga Aljannah**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Yahya bin Abi Katheer –Allah ya jifansa- yace: «A cikin Sa’a daya Magulmaci yana bata abunda mai Sihiri bai bata ba a cikin Shekara daya».

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Zagin Musulmi Fasikanci ne**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi] kuma yace: «**Mutum ba zai jefi wani Mutum da Fasikanci ba, kuma ba zai jefe shi da Kafirci ba; face sai ya dawo akansa idan abokinsa -wanda ya jefa- ba haka yake ba**» [Bukhari ya ruwaito shi]. Kuma yace: «**Tsinewa Mumini kamar kashe shi ne**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma duk wanda ya tsinewa wani abu wanda bai cancanta a tsine masa ba, tsinuwar zata dawo akansa; kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Mumini ba mai yawan suka ne ba, kuma ba mai yawan tsinuwa ne ba**» [Ahmad ya ruwaito shi]; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Lallai masu yawan tsinuwa basa zama Shaidu, kuma basa zama masu ceto ranar Kiyama**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma yin Izgili da Hallittun Allah yana daga cikin nau’in girman kai, kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Ya ishi Mutum**

daga Sharri ya wulakanta dan uwansa Musulmi»
[Muslim ya ruwaito shi].

Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُوا بِاللِّقَابِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

((Yaku wafanda sukayi Imani kada wasu Mutane su yiwa wasu Mutane Izgili, mai yiyuwa ne –wafanda akeyiwa Izgilin- su kasance mafi Alkhairi akansu – masu Izgilin-, kuma kada wasu Mata suyi Izgili ga wasu Mata mai yiyuwa ne su kasance sunfi su Alkhairi, kuma kada ku aibata kanku kuma kada ku jefi juna da miyagun Lakubba, Tir da sunan Fasikanci bayan Imani, kuma duk wanda bai tuba ba lallai wafannan sune Azzalumai)). [Suratul Hujurât: 11].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Yana daga cikin al’amrin Jahiliya: Alfahari da dangantaka, da kuma suka a cikin Nasaba»** [Dhabarâni ya ruwaito shi].

kuma kamar yadda Musulunci yayi hani daga zagin Rayayyu; haka nan kuma ya haramta zagin Matattu; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Kada ku zagi Matattu; domin tabbas su sun gabata ga abunda suka aikata»**. [Bukhari ya ruwaito shi], Musulunci yayi hani daga zagin Iska, da Zazzafi da Dabbobi.

Kuma duk wanda ya bayyanar da mugun abu, lallai ya bijiro ga yaye suturtawar da Allah yayi masa; Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Dukkan Al’ummata abar yiwa Afuwa ce sai masu Bayyanawa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Musulmi yana neman yardar Allah ne da ciyarwar da yake yi, kuma yin gorin Sadaka yana bata ta, kuma Allah baya yiwa mai yawan Gori Magana, kuma baya kallonsa kuma baya tsarkake shi ranar Kiyama.

Kuma an hana rokon Hallittu; Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Roko ba zai gushe tareda ñayanku ba har sai ya haɗu da Allah babu tsokar nama a Fuskarsa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma duk wanda yayi jayayya akan barna Allah zai kishi; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yace: «**Mafi kin Mutane a wurin Allah shine: Mai tsananin Husuma da dogewa akai**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma gidaje suna samun Aminci ne idan aka boye SIRRINSU; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Lallai daga cikin mafi sharrin matsayi daga cikin Mutane a wurin Allah ranar Kiyama akwai: Mutunen da zai kusanci Matarsa kuma itama ta kusance shi, sa’annan kuma yaje yana yada SIRRINTA**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma yawan surutu marar Amfani yana jawo zamewar kafa, kuma Allah Yaki a garemu: «**Ance, Yace**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi] kuma

«**Daga cikin kyawun Musuluncin Mutum akwai: barinsa ga abunda bai shafe shi ba**» [Ahmad ya ruwaito shi], Sahal bin Abdullahi –Allah Ya jikansa-yace: «Wanda yayi Magana a cikin abunda bai shafe shi ba; za'a haramta masa Gaskiya», Al-Nawawe –Allah Ya jikansa- ya ce: «Yana da kyau ga kowane Baligi mai hankali ya kiyaye Harshensa daga kowace Magana; sai Maganar da Mas'laharta take bayyanne».

Waba'adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Lallai kiyaye Harshe da kula dashi shine asalin Alkhairi dukkan sa, kuma duk wanda ya mallaki Harshensa hakika ya mallaki al'amarinsa kuma ya dai-daita shi, kuma «**Duk wanda yayi shiru; ya tsira**» [Ahmad ya ruwaito shi], kuma Bawa ba zai gushe yana cikin Aminci ba idan yayi shiru, amma yana yin Magana za'a rubuta Lada a gare shi ko Laifi akansa. Kuma duk wanda ya kirga Maganarsa daga cikin aikinsa; lallai zai takaita Magana a cikin abunda bai shafe shi ba.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe.

﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ
بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾

((Babu Alkhairi a cikin mafi yawan tattaunawarsu)) wato: Maganarsu ((sai wanda yayi umurni da yin Sadaka ko Aiki mai kyau ko Sulhu tskanin Mutane, kuma duk wanda yayi haka don

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi.

neman yardar Allah, da sannu zamu bashi sakamako mai girma)). [Suratul-Nisa'i: 114].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alqur'ani
mai Girma..

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, yabon Allah ya tabbata a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai karuwa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Kofofin Alkhairi sunada yawa, kuma duk wanda ya mallaki Harshensa lallai ya mallakesu baki dāya; Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce da Mu'az –Allah Ya yarda dashi-: «**Ashe bana baka labarin abunda yake mallakar wannan dukansa ba?** Mu'az yace: Eh, Ya Annabin Allah! sai ya riƙi Harshensa yace: **Ka kame wannan daga kanka,** sai nace: Ya Annabin Allah! ashe za'a kama mu da abunda muke Magana dashi, sai yace: **Mahaifiyarka tayi barinka! Shin akwai abunda yake jefa mutane a cikin Wuta ta fuskarsu** ko yace: **akan karan Hancinsu- face abunda Harsunansu suka girba!** [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma matsayin Mutum yana bayyana ne da kananan Hallittu biyu a jikinsa: Zuciyarsa da Harshensa, kuma da gyaruwarsu ko lalacewarsu ne Mutm yake kasancewa na gari ko lalatacce, kuma Imanin Bawa ba zai tsayu ba har sai Zuciyarsa ta dai-daita, kuma Zuciyarsa bazata dai-

---

(1) Yaku Musulmi.

daita ba sai idan Harshensa ya dai-daita.

Kuma Zukata kamar Tukwane ne; suna tafasa ne da abunda yake a cikin su, kuma Harsunansu sune suke debo abunda yake cikinsu –Zukata-, idan Mutum yayi Magana lallai Harshensa zai bayyana maka abunda yake cikin Zuciyarsa; don haka, ba kudirce Alkhairi a boye sai Harshenka ya fitar da Alkhairi.

Sa'annan kuma kusani, lallai Allah Ya umurce ku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa...

GASKIYA⁽¹⁾

Godiya ta tabbata ga Allah wanda Ya hallicci Mutum daga Lāka, kuma a cikin ikonSa Ya saka shi a cikin wani Mazauni mai Natsuwa, ina godewa Allah Madaukaki da irin godiyar masu godewa kan Ni'imomi.

Kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kaɗai yake bashida abokin tarayya, Shine Sarkin gaskiya Bayyananne.

Kuma ina shaida lallai Annabin mu Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, mai gaskiya Amintacce, mafi gaskiyar Mutane a cikin Magana, kuma mafi tsarkake Niyya a cikin Aiki, kuma wanda yafisu cika Alkawari, Allah Yayi yabo a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa waɗanda sune Fitolun Shiriya kuma Jagororin Addini.

Ammab Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- haƙiƙanin jin tsoro; domin lallai tsoron Allah shine Igiya mafi kwari, kuma shine Wasiyar Allah ga Mutanen Farko dana Karshe, kuma itace Hanyar Tsira ranar Sakamako.

---

(1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a goma sha shida ga Rabi'ul Awwal, shekara ta dubu ɗaya da ɗari huɗu da goma sha tara bayan Hijira.

(2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin ɗora zance bayan gabatar da Shimfiɗa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Hakika Allah Ya hallicci Mutum daga Rauni, kuma Ya samar dashi daga rashi, kuma Ya sanar dashi bayan Jahilici, kuma Ya girmama shi tsakanin Hallittu, Ya kebance shi da Magana da Bayani, da Lafazi ne Mutum yake bayyana buƙatarsa, kuma dashi ne yake fito da abunda Zuciyarsa ta boye, kuma dashi ne Daukaka, kaskanci da Himma da girma suke bayyana, duk wanda yayi maganar gaskiya dashi zai samu daukaka da tsira, kuma duk wanda yayi lalatartar Magana dashi zai halaka kuma zai tabe.

Wannan kenan, Kuma Hakika, daga cikin mafi karamcin siffoffin Mutumtaka da mafi girman falalolin halaye akwai: abunda Mutum yake magana dashi na gaskiya; wannan shine ginshikin rayuwa mai karamci, kuma shine mafi muhimmancin ginshikai a gina Al'umma da samun cin nasarar Jama'a.

Allah Yayi umurni da yin kawa da ita [gaskiya], kuma Ya sanyata hali ne na waƙanda suke dauke da WahayinSa kuma masu isar da ManzancinSa; Allah Yana cewa gameda BadadayinSa Ibrahim Amincin ya tabbatta a gare shi:

﴿وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا﴾

((Kuma ka ambato Ibrahim a cikin Littafi, lallai shi ya kasance Mai gaskatawa kuma Annabi)) [Suratu Maryam: 41].

---

(1) Yaku Musulmi.

kuma Allah Yana cewa gameda Isma'el -Aminci ya tabbatta a gare shi-:

﴿وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا﴾

((Kuma ka ambato Isma'el a cikin Littafi, lallai shi ya kasance mai gaskata Alkawari kuma ya kasance Manzo Annabi)). [Suratu Maryam: 54].

Mazaje abun koyi suna yin kawa da Gaskiya, haka nan kuma masu cika Alkawari daga cikin Muminai waɗanda Ruhinsu ya tsaftata daga gurbata, kuma Zukatansu suka tsarkaka daga tsatsa, kuma Rayukansu suka ɗaukaka daga kowane kaskantaccen abu wulakantacce.

Gaskiya Alama ce dake nuni zuwa ga cin nasarar Al'umma da tsaftar abunda take ɗauke dashi a boye, kuma Mabubɗugar Alkhairi ce gareta -Al'umma-; Abin Zabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-yana cewa: «**Na umurceku da Gaskiya; domin ita Gaskiya tana shiriyarwa zuwa ga Ayukkan Dā'a, kuma su Ayukkan dā'a suna shiriyarwa zuwa Aljannah, kuma Bawa ba zai gushe ba yana Gaskiya kuma yana kirdadon yin Gaskiya ba har sai an rubuta shi a wurin Allah mai Gaskiya**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Gaskiya itace mai rarrabewa idan masu Husuma sukayi tsanani, kuma itace mai shaida idan Haƙƙoki suka tozarta, kuma itace Fitila idan Al'ammura suka yi Duhu kuma aka kasa gane dai-dai.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Lallai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kwadaitar akan Gaskiya; domin itace farkon dābi'u, kuma itace mai kira zuwa gare su, kuma ita Alama ce mai nuni zuwa ga dāukakar wanda ya siffantu da ita, da gaskiya ce Bawa yake kaiwa zuwa ga Matakan Mutanen kwarai, kuma da itace ake samun tsira daga dukkan Sharrori, kamar yadda Albarka take tare da ita a koyaushe.

Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yana cewa «**Masu saye da sayarwa biyu sunada zabi kafin su rabu, idan suka yi Gaskiya kuma suka bayyana komai; za'a saka masu Albarka a cikin cinikinsu, idan kuma sukayi Karya kuma suka boye; za'a cire Albarkar kasuwancin su**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]; don haka ne, bazaka samu mai yin Gaskiya a cikin Mu'amalarsa ba face sai kasamu Arzikinsa mai yawa ne, kuma Rayuwarsa mai dadi ce, kuma zaka same shi ya taka Matsayin dāukaka da Girma.

Makiyi da Aboki suna samun Natsuwa ga Maganar Mai Gaskiya, kuma abun amicewa ne akan Dukiyoyi da Haƙƙoki da Sirrorori, kuma duk lokacin daya samu Tuntube ko Kuskure, gaskiyarsa mai Ceto ce karɓaɓɓe, amma Maƙaryaci ba'a amince masa koda akan kwayar Zarrah ce, kuma koda wani lokaci za'a iya tsammanin yin gaskiyarsa baza'a saurara ba!

Ashe baka ga Maganar Allah Mai Buwaya da

---

(1) Yaku Musulmi.

Daukaka ba gameda yān uwan Annabi Yusuf a lokacin da suka cema Mahaifinsu:

﴿ أَرْجِعُوا إِلَىٰ آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا
وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ * وَسَلِّ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا
فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ * قَالَ بَلْ سَوَّاتْ لَكُمْ أَنْفُسَكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَىٰ
اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا﴾

((Ku koma ga Mahaifinku kuce: Ya Baban mu lallai danka yayi Sata, kuma mu bama shaida sai akan abunda muka sani kuma mu bamu kasance masanan Gaibi ba * kuma ka tambayi Alkaryar damuka kasance a cikinta da Āyarin damuka zo a cikinsa, kuma lalle mu tabbas masu Gaskiya ne * Ya ce: Ā'a, Zukatanku sun kawāta muku wani al'amari. Sai dai Hakuri mai kyawu, akwai tsammanin Allah yazo min da su baki d'aya –Yusuf da dan uwansa-)) [Suratu Yusuf 81-83].

Wannan gaskiyar tasu Karyarsu ta farko ta bata ta, a lokacin dasuka ce game da Yusuf:

﴿فَأَكَلَهُ الذِّبَابُ﴾

((Sai Ker-keci ya cinye shi)) [Suratu Yusuf: 17].

Wajibi ne Musulmi yasan matsayinsa a Rayuwa, kuma ya gane matsayinsa a Duniya, kuma yayi Halayen Ma'abota Girma; ya fadi gaskiya idan ya bada Labari, ya zamo na kwarai idan yayi Mu'amala , kuma ya mayar da

Amana idan aka amince masa, kuma ya cika Alkawari idan ya dauka.

Kuma lallai karancin Gaskiya da yawan Karya cuta ce, idan ta yadu tsakanin Mutane zata karya ginshikan Amincinsa, kuma ta rushe asalin kafuwarsa, kuma zata canza Amincin ɗaya-ɗayan Mutanensa zuwa tsoro, kuma ta canza nasararsu zuwa tabewa.

Kuma Rayuwa a cikin Jama'ar da ɗaya-ɗayan jama'ar suke mu'amala da Karya lallai Rayuwa ce mai cike da Damuwa.

Lallai samun ci-gaban Jama'ar Musulmi, da walwalarsa da Amincinsa da Natsuwar ɗaya-ɗayan Mutanensa; dukan wannan ya jingina ne ga yadda gaskiya ta yadu tsakanin ɗaya-ɗayan Mutanen.

Tabbas, Imani da zallar Rayuwa mai duhu ya rinjayi wasu sashen Musulmi a yau, har ya manta matsayinsa a cikin wannan rayuwar, kuma suka nisantar da kansu daga Hikimar da aka hallicce su don ita, ya doge akan Rayuwa abar ki, kuma ya dabi'anta da kansa da dabi'a mai Muni; don kwaɗayin wasu Buruka dasuke tunani ne na Karya.

Tabbas, Alkur'ani mai girma yayi inkari ga wasu Mutane binsu bayan tsammani [zato] na Karya wanda ya cika hankalinsu da tastuniyoyin karya, wanda kuma ya lalata Rayuwarsu ta yanzu data gaba da kare-rayi; Allah Madaukai Ya ce:

﴿وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾

((Kuma basu da wani ilimi game da shi, basa bin

komai sai zato kuma lallai zato baya amfanar da komai daga gaskiya)). [Suratul Najm: 28].

Lallai shaidar mai gaskiya dā'a ce, kuma Hukuncinsa Adalci ne, kuma Mu'amalarsa Amfani ce, duk wanda yayi Gaskiya a cikin aikinsa zai nisanci Riya da Jiyarwa acikin; Sallarsa da Zakkarsa da Azuminsa da Hajjinsa da Iliminsa da kiransa ga Allah Shi kafai bashida abokin tarayya, baya nufin Cuta ko Yaudara a cikin kyautatawarsa, kuma baya neman Sakamako ko Godiya daga wani dāya daga cikin Hallittu, Gaskiyarsa a cikin Magan-ganunsa da Ayukkansa yana dai-dai da Zahirinsa da abunda yake fada, kuma Ayukansa suna gaskata Maganganunsa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Lallai Allah Ya umurci dukkan tawagun dake cikin Jama'a da yin gaskiya tareda banabancin Sanayyarsu da Iliminsu; Malamai –Magadan Annabawa ne a cikin isar da Addini- sune abun koyi na kwarai a cikin kirdadon gaskiya a cikin Magan-ganunsu da Ayyukansu, suna aiki da abunda suke dauke dashi na Ilimi da abunda suke ciratowa daga addini:

﴿وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّيْنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ﴾

((Sai dai ku sakance Malamai masu renon mutane da kananan Ilimi kafin Manya saboda abunda kuka kasance kuna karantarwa na Littafi da kuma abunda kuka kasance kuna koyo)). [Suratu Āli Imrān: 79].

---

(1) Yaku Musulmi

Kuma Dan kasuwa mai fatan samun Rîba mai Albarka a cikin kasuwancinsa; ya zama dole akansa yayi kofarin yin gaskiya, kada ya tallatta Hajarsa da Karya da Rantsuwowin Fajirci [na Karya]; domin yin hakan yana bāta nema kuma yana tafiyar da Albarka Rîba, Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yana cewa: «**Lallai za’ a tada yān kasuwa a ranar Alkiyama a matsayin Fajirai; sai wanda yaji tsoron Allah yayi Dā’a kuma yayi Gaskiya**» [Ibn Mājah ya ruwaito shi], Fajircinsu ya samo Asali ne daga yawan Karyarsu «**Kuma ita karya tana shiriyarwa zuwa ga Fajirci, kuma lallai Fajirci yana shiriyarwa zuwa ga Wuta**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma yān jinga [Ma’aikata] tareda banbancin mastayinsu da nau’o’in ayukkansu da mukamansu; wajibi ne su yi kofarin kirdadon Gaskiya, kada su kiyas’ta abunda Zahiri yana karyaata shi kuma yanayi baya gaskata shi; kuma duk lokacin da Himma ta daukaka, tasiri ya Fadafa kuma nauyi ya yawaita, a wannan lokacin girman wajibcin yin Gaskiya yana kara karfi «**Ku saurara! dukkan ku masu kiwo ne, kuma dukkan ku abun tambaya ne akan abunda aka bashi kiyo**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Lallai rikofa da Gaskiya a cikin kowane Sha’ani, da kuma kofarin yinta a cikin kowane Al’amari, da komawa zuwa gareta a cikin kowane Hukunci; ginshiki ne matabbaci a cikin halayyar Musulmi; domin gaskiya itace ginshikin Imani, kuma Karya itace ginshikin Munafurci, kuma tabbas, Allah Mai Tsarki Ya bada labari cewa ba abunda zai amfani Bawa kuma ba abunda

zai tsiratar dashi daga Azabar Allah a ranar Kiyama sai gaskiyarsa; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ﴾

((Wannan shine yinin da gaskiyar masu Gaskiya take amfanin su). [Suratul Mā'idah: 119].

Gaskiya a cikin Magana, Gaskiya a cikin Nufi da Niyyah, da Gaskiya a cikin Aiki, da Gaskiya a cikin Mu'amaloli.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Hakifa, Allah Ya umurci ManzonSa –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- da ya roke Shi Ya saka Mashigarsa da Mafitarsa akan Gaskiya Allah Ya ce:

﴿ وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَأَجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ
سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا ﴾

((Kace Ya Ubangiji Ka shigar dani Mashiga ta Gaskiya kuma Ka fitar dani Mafita ta Gaskiya kuma Ka sanya min wata Hujja mai taimako daga wurinKa)). [Suratu Al-Isarā'i: 80].

Kuma Allah Ya bada labarin BadadayinSa: Ibrahim - Aminci ya tabbata a gare shi-:

﴿ وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴾

((Kuma Kasa a gareni yabo mai kyau -na Gaskiya- a cikin Mutanen Karshe)) [Suratul

---

(1) Yaku Musulmi.

Shu'arā'i: 84].

Kuma Allah Ya yiwa BayinSa Bushara da fadarSa:

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾

((Kuma kayi Bushara ga wadanda sukayi Imani lallai sunada abin gabatarwa na Gaskiya a wurin Ubangijinsu)) [Suratu Yunus: 2].

Kuma Allah Madaukaki Ya ce:

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ * فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ﴾

((Lallai masu tsoron Allah suna cikin Aljannah da koguna * a cikin Mazauni na gaskiya, wurin Sarki Mamallakin komai Mai ikon yin komai)) [Suratul Qamar: 55].

Wadannan ababe ne guda biyar: Mashiga, Mafita, Harshe, abunda aka gabatar, da kuma Mazaunin gaskiya; kuma hakikanin wadannan ababe baki daya itace; Gaskiya tabbatacciya wacce take sade da Allah, kuma mai kaiwa zuwa ga Allah, shine abunda yake na Allah kuma don Allah ne daga cikin Maganganu da Ayukka.

Kuma akan wannan Misalin Madai-daici ne Jama'ar farko da Magabatan kwarai –Allah Ya yarda dasu baki daya- suka kasance akai, kuma suka haskaka Duhu da gaskiyarsu, kuma suka kasance jagorori ga Al'umma.

Ga Sahabi Ka'ab dan Mālik –Allah Ya yarda dashi- a lokacin da yayi gaskiya gameda sababin dayasa bai fita yakin Tabuk ba, kuma ya kasance cikin Mutane guda uku da aka jinkirta karɓar Tubar su, har saida Kasa tayi

musu kunci duk fadinta, kuma Rayukansu suka musu kunci, amma daga karshe sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yace masa: «**Kayi Bushara da mafi girman rana mai Alkhairi a gareka tun lokacin da Mahifiyarka ta haife ka!** Sai yace: Daga wurinka ne Ya Manzon Allah ko daga wurin Allah? sai Annabi yace: **A'a, daga dai wurin Allah,** sai Ka'ab yace: Nace Ya Manzon Allah! Lallai Allah Ya tseratar dani ne saboda Gaskiya, kuma lallai yana daga cikin Tubata ba zan taɓa bada wani labari ba face sai na Gaskiya har idan ina raye, -kuma Ka'ab Allah Ya yarda dashi yace-: Na rantse da Allah, ban taɓa yin Karya da gangan ba tunda na fadawa Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- hakan har zuwa wannan rana tawa, kuma ina fatan Allah Ya kiyaye ni a cikin abunda yayi saura -na rayuwata-» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan jefaffe

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّٰلِحِينَ﴾

((Yaku waɗanda kukayi Imani da Allah, kuji tsoron Allah kuma ku kasance tareda masu Gaskiya)). [Suratul Al-Taubah: 119).

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alqur'ani mai girma...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin Hallittu, Masanin abubuwan dake boye, wanda Yake tsinkayar abunda ke cikin Zukata da Niyyoyi, ina godemaSa – Allah Mai Tsarki- don abunda Ya ke bance mu dashi na manyan Ni'imomi, kuma ina gode maSa Madaukaki akan abunda Yayi mana kyauta dashi na kyautuka da Karamci kala-kala.

Kuma ina shaida cewa babu Abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, Shine Sarki abun tsarkakewa Mai Aminci.

Kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, shine mafi Alkhairin wanda aka aiko kuma mafi cikas kamalar jagora, Allah Yayi Salati da Aminci a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa Aminci mai yawa dawwamamme.

Amma Ba'adu⁽¹⁾:

Kuji tsoron Allah, -yaku bayin Allah- kuma ku sani cewa lallai mafi Alkhairin Magana itace Maganar Allah, kuma mafi Alkhairin Shiriya itace Shiriyar Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-, kuma kashedinku da kirkirarrun abubuwa; domin duk abunda aka kirkira Bidi'a ne kuma kowace Bidi'a Bata ce kuma kowace Bata tana cikin Wuta, kuma ku lazimci Jama'ar Musulmi; domin Hannun Allah yana tare da

---

(1) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.

Jama'ar Musulmi kuma duk wanda ya bangare daga gare su zai bangare a cikin Wuta.

Yaku bayin Allah:

Lallai dabi'u Madaukaka da ababen da ake godewa da Musulunci yake dasawa cikin rayuka, ta hanyar Nagarta da kawo gyara kuma a gefe guda akwai dabi'u na tawaya dana kyama wadanda Musulunci ya yaka; domin kasancewarsu dabi'u masu kaiwa ga talalabiya, kuma sabubba ne na rushe dabi'ar rai, kuma Karya itace karin farko a cikin wadannan miyagun dabi'un; lallai Karya tana cikin mafi munin dabi'u masu tawaya kuma tana cikin dabi'u kaskantattu masu halakarwa:

﴿إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِعَايَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾

((Abun sani kawai, wadanda basu yi imani da Ayoyin Allah ba sune suke kirkira Karya, kuma wadannan sune Makaryata)) (Suratul Nahl: 105).

Kuma Allah Ya gwama tsakanin Karya da bautar Gumaka; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾

((Don haka, ku nisanci kazanta daga Gumaka kuma ku nisanci kazanta daga Shaidar Zur –ta Karya-)) [Suratul Hajj: 30].

Akwai wasu kalar Mutane, suna ganin cewa Karya wani launi ne na cिकार Hankali, da kaifin basira da kwarewa a cikin Al'amura; harma suna ganin cewa tana daga cikin baiwar Mutum mai iya zartar da ababe, amma ta yaya zata kasance hakan?! Bayan kasancewarta

ƙaskantattar ɗabi'a ce zalla! ginshikinta Zunubai ne da kuma asalin Sharrori, wanda yake nuni ga shigar barna a cikin Ran Ma'abocinta, kuma Ƙarya tana daga cikin Alamomin Tsoro da Rauni, kuma Alama ce daga cikin Alamomin Munafurci; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- Yana cewa: «**Ababe guda Huɗu, duk wanda suka kasance a cikin shi ya kasance tsantsar Munafiki, kuma duk wanda yake da wata ɗabi'a daga cikin su, akwai wata ɗabi'a ta Munafurci tare dashi har sai ya barta, idan aka amince masa sai yayi Ha'inci, kuma idan ya bada labari sai yayi Ƙarya, kuma idan yayi Alkawari sai yayi Yaudara, kuma idan yayi Husuma sai yayi Fajirci**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Muslim ya ƙara a cikin Riwayarsa «**kuma koda yayi Azumi yayi Sallah, kuma ya raya cewa shi Musulmi ne**».

Allahu Akbar! Haƙƙoƙa nawa ne suka tozarta saboda Ƙarya, kuma aka ci Mutunci saboda ita?! Sau nawa ne Ƙarya tazama sanadin yanke Zumunta da kawo Adawa?!

Lallai Maƙaryaci yana rarraba kan Jama'a da Ƙaryarsa, kuma yana raba haɗuwar Mutane saboda abunda yake ƙirƙirawa na Al'amura marasa tabbas da Zato na Ƙarya.

Ƙarya sanadi ce wanda yake kaiwa ga lalacewar Ayukka da kuma tozartar Haƙƙoƙa; Ƙarya tana wulakantar da Martabar Mutum, kuma tana zubar da girman Mazaje, kuma tana daga cikin Munanan Zunubai da miyagun Aibobi, Ƙarya ɗabi'a ce wulakantatta kuma Hali ne lalatacce, kuma raunin Addini ce, abunda yake

haka, ta yaya za'a siffanta Ma'abucinsa da cikas Hankali?!

Abunda ya dace da Makaryaci shine, a saba masa idan yayi umurni, a saba masa idan yayi hani; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿فَلَا تُطِيعُ الْمُكْذِبِينَ﴾

((**don haka, kada kabi Masu karyatawa**)). [Suratul Qalam: 8].

A nisan shi idan ya kusanto, kuma a tsoratar daga gare shi idan ya nisanta, Nunfashinsa Guba ne, Zuciyarsa mai ciwo ce, kuma duk wanda ya nisanci Gaskiya zai fada ramin Karya da Bata.

Don haka, Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah-, ku lazimci Gaskiya a Magana da aiki, sai ku rabauta da Alkhairin Duniya da Lahira.

Sa'annan kuma ku sani, lallai Allah Ya umurce ku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ...

GODIYA AKAN NI'IMOMI⁽¹⁾

Godiya ta tabbata ga Allah, muna godema maSa kuma muna neman taimakonSa, kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrorin kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, duk wanda Allah Ya shiryar dashi babu mai batar dashi, kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa lallai Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Salati da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Ammab Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- hakikanin tsoro; domin tsoron Allah Haske ne a cikin Zuciya, kuma tanadi ne a Makoma.

Ayyuhal Muslimūn⁽³⁾:

Hakifa, Allah Ya yawaita Ni'imominSa masu girma ga bayinSa, kuma Ya cikasu da Ni'imominSa manya manya «**Damar Allah a cike take, ciyarwa bata rageta, Mai yawan kyauta ne Safe da Yamma**» [Bukhari da

---

(1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Ashirin da Uku ga watan Shawwal, Shekara ta Dubu Daya da Dari Huɗu da Ashrin da Uku bayan Hijira.

(2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.

(3) Yaku Musulmi.

Muslim Suka ruwaito shi], Allah Yana rarraba Arzukka, Yana yawan bada Kyautuka, kuma Yana arzurta wanda Yaso batara da kidanyawa ba, Yana jarabtar bayinSa da Ni'imomi kamar yadda Yake jarabtarsu da Musibobi:

﴿وَتَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾

((Kuma Muna Jarabtarku da Sharri da Alkhairi domin Fitina, kuma zuwa gareMu ne zaku dawo)). [Suratul Ambiyā: 35].

Allah Shine Mai yin Ni'ima da wannan baki dayansa, kuma Fitinar Jin dadi tafi girma akan Fitinar Cutarwa, kuma Ma'abocinta yana bukatar Hakuri da Godiya.

kuma Talauci da Wadata sune kashin bayan Jarabta da Fitina, kuma Hakuri da Godiya suna lizimtar bawa a cikin Umurnin Ubangiji da HaninSa, da tsarawarSa da KaddarawarSa, kuma an gina tsoron Allah ne akan su. Kuma lallai Allah Mai tsarki Ya gwama tsakanin Godiya da Imani da Shi; sai Ya ce:

﴿مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَءَامَنْتُمْ﴾

((Meye Allah zai yi da azabtar daku idan kukayi Godiya kuma kukayi Imani)). [Suratu Al-Nisa'i: 147].

Kuma Allah Mai tsarki Ya bada labari cewa Godiya ita ce manufa a cikin HallitarSa da UmurninSa sai Ya ce:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

((Kuma Allah Ya fito daku daga cikun-kunan Mahaifanku baku san komai ba, kuma Ya saka muku

Ji da Gani da Zukata domin kuyi Godiya)). [Suratul Nahl: 78].

Kuma Allah Mai tsarki Ya sanya samun yardarSa a cikin gode maSa:

﴿وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾

((Kuma idan kuka yi godiya zai yardar maku hakan)) [Suratul Zumar: 7].

Kuma Allah Ya hallicci Dare da Yini; domin ayi tunani kuma ayi godiya:

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا﴾

((Kuma Shi ne wanda Ya sanya Dare da Yini suna maye juna; domin wanda yayi nufin yayi tunani ko yayi nufin Godiya)). [Suratul Furqān: 62].

Kuma Allah bayinSa sun rarrabu zuwa ga masu Gode masa da masu Kafirce maSa, Ya ce:

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾

((Lallai ne Mu Mun shiryar dashi hanyar kwarai, ko ya kasance mai Godiya ko kuma mai Kafirci)). [Suratul Insān: 3].

Kuma Allah Mai Tsarki Ya bada labari cewa masu bauta masa kadai sune wadanda suka gode maSa, don haka duk wanda bai gode maSa ba, bai kasance daga cikin masu bauta maSa ba, kuma hakika Allah Ya yi yabo ga farkon Manzo wanda Ya aika zuwa ban kasa saboda godiya; Ya ce:

﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ [الإسراء: 3].

((Zuriyar wafanda muka dauka tareda Nuhu, lallai shi ya kasance wani bawa ne mai yawan godiya)) [Suratul Isrā: 3].

Kuma Ya umurci bawanSa Musa –Aminci ya tabbata a gare shi- da ya karbi abunda Ya bashi na Annabta, da Manzanci da Magana dashi da Godiya; Allah Mai Buwaya da daukaka Ya ce:

﴿قَالَ يَمُوسَىٰ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَأَمْرِي فَخُذْ مَا آتَيْنَاكَ
وَكَنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾

((Yace ya Musa lallai Ni na zabeka akan Mutane da ManzanciNa da MaganaTa, don haka, kayi riko da abunda Na baka kuma ka kasance daga cikin masu Godiya)) [Suratul A'arāf: 144].

Kuma Yayi yabo ga BadadayinSa Ibrahim –Aminci ya tabbata a gare shi- saboda godema Ni'imominSa, Allah Ya ce:

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَّلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * شَاكِرًا لِّأَنْعَمِهِ﴾

((Lallai Ibrahim ya kasance wata Al'umma – Jagora- mai kaskantar da kai ga Allah, mai karkata daga kowace hanya zuwa ga Allah kuma bai kasance daga cikin Mushrikai ba * ya kasance mai godiya ga Ni'imominSa)) [Suratul Nahl: 120-121].

Kuma Allah Ya umurci iyalan Da'wud –Aminci ya tabbata a gare shi- da godiya, Allah Ya ce:

﴿ اَعْمَلُوا ءَالَ دَاوُدَ شُكْرًا ﴾

((**Yaku iyalan Dawud Ku yi; don godiya**)) [Suratu Saba'i: 13].

Kuma Sulaiman -Aminci ya tabbata a gare shi- ya roki UbangijinSa don ya kasance daga cikin masu godiya ga Ni'momi:

﴿ رَبِّ اَوْزِعْنِي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَاٰلِدِي ﴾

((**Ya Ubangijina Ka cusa min in godewa Ni'imarka wadda kayi a gare ni da kuma Mahaifana**)) [Suratu Naml: 19].

Kuma Allah Ya umurci ManzonSa Muhammad -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- da yin godiya akan Ni'imomi; Allah Ya ce:

﴿ بَلِ اللّٰهَ فَاَعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴾

((**A'aha, kai dai ka bautawa Allah kuma ka kasance daga cikin masu godiya**)). [Suratul Zumar: 66].

Kuma Allah Ya umurci Luqmān da yin godiya; sai Allah Ya ce:

﴿ وَاَقْرَأْ ءَاتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اِنْ اَشْكُرْ لِلّٰهِ ﴾

((**Kuma hakika, Mun baiwa Luqmān Hikima – Muka ce masa- ka godewa Allah**)). [Suratu Luqmān: 12].

Kuma farkon Wasiyya da Ubangijin mu Yayyiwa

Mutum shine yayi godiya ga Ni'imomi a gare Shi da Mahaifansa; sai Allah Ya ce:

﴿أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلَوْلَا ذِيكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾

((**Ka gode maNi da Mahaifanka biyu, Makoma zuwa gareNi take**)) [Suratu Luqmān: 14].

Kuma Annabwa sun umurci Mutanensu da yin godiya ga Ni'imomi; Ibrahim -Aminci ya tabbata a gare shiyace ga Mutanensa:

﴿فَأَبْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ﴾

((**Ku nemi Arziki a wurin Allah kuma ku bauta maSa kuma ku gode maSa**)). [Suratul Ankabūt: 17].

Kuma babu mai wa'azantuwa da Ayyoyi da ababen lura sai mai godewa Ni'imomi; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ﴾

((**Haka nan, Muke jujjuya Ayyoyi ga Mutane masu godiya**)). [Suratul A'arāf: 58].

Kuma Allah Ya cikamu da Ni'imomi domin muyi yabo a gare Shi akanta; Allah Mai Buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿وَرَزَقْنَاكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

((**Kuma Ya arzutaku daga ababe masu dādi; saboda kuyi godiya**)) [Suratul Amfāl: 26].

Kuma yin godiya itace Wasiyar Annabi -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ga Sahabbansa; hakika ya ce: «**Ya Mu'az! Wallahi ni ina sonka, ina maka**

Wasici ya kai Mu'az: a bayan kowace Sallah kada kabar fadin: Ya Allah Ka taimake ni akan AmbatonKa, da gode maKa, da kuma kyautata IbadarKa». [Abu dawud ya ruwaito shi].

Kuma rokon bawa ga Ubangijinsa ya samu damar cika godiyar Allah akan Ni'imominSa tana daga cikin mafi falalar Addu'a, Shaikhul Islam dan Taimiyya –Allah Ya jikansa yana cewa-: «Nayi nazari akan mafi falalar Addu'a sai nasamu itace: (Ya Allah Ka taimake ni akan AmbatonKa da gode maKa da kyautata IbadarKa)», kuma Masu godiya ga Ni'imomi sune waɗanda aka keɓance da Ni'imominSa a tsakanin BayinSa, kuma sune waɗanda basa girgizuwa a lokacin Fitintinu:

﴿وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنَ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾

((Kuma duk wanda ya juya bayansa lallai ba zai cutar da Allah da komai ba, kuma da sannu Allah zai sakawa masu Godiya)). [Suratu Āli Imrān: 144].

Kuma da makiyin Allah Iblis yasan darajar matsayin godiya, kuma yasan cewa tana daga cikin Ibadu mafi ɗaukaka kuma mafi girma; sai yasanya babban Burinsa shine yin koƙarin yanke Mutane daga gareta, sai yace:

﴿ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾

((Sa'nnan lallai zan zo masu ta gabansu data bayansu, data damansu data hagunsu, kuma bazaka samu mafi yawa daga cikinsu masu godiya ba)). [Suratul A'arāf: 17].

Kuma Annabin mu Muhammad -Tsira da Aminci su

tabbata a gare shi- shine mafi godiyar halittu ga UbangijinSa, -ya bar Duniya bai taɓa koshi daga wainar Sha'ir ba, kuma saboda Yinwa ya kai ga ɗaura dutsi a cikinsa, kuma an gafarta masa abunda ya gabata na Zunubinsa da abunda ya jinkirta-, yana yin tsayuwar dare har sai da kafafunsa suka tsage, kuma yana cewa «**Ashe bazan kasance Bawa mai godiya ba?!**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Dawud -Aminci ya tabbata a gare shi- «**Ya kasance yana yin bacci rabin dare, kuma yayi tsawuya a cikin ɗaya bisa uku na dare, kuma yana bacci ɗaya bisa shida na daren, kuma yana Azumin rana ɗaya kuma ya ajiye rana ɗaya**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]; kuma Allah Mai Buwaya da Daukaka yace masa:

﴿ اَعْمَلُواْ ءَالَ دَاوُدَ شُكْرًا ﴾

((**Yaku iyalan Dawud Kuyi aiki don godiya**))
[Suratu Saba'i: 13].

Kuma godiya ga Ni'imomi tsari ne daga Azaba; Allah Mai Buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿ مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ ﴾

((**Meye Allah zai yi da azabtar daku idan kukayi Godiya kuma kukayi Imani**)). [Suratu Al-Nisa'i: 147].

Kuma Allah Ya tseratar da Luf -Aminci ya tabbata a gare shi- daga Azaba saboda godiya ga Ni'imomi:

﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا عَالُ لُوطٍ لَّجَّئَتْهُمُ بَيْتَهُمْ بِسِحْرِ *
بِعَمَّةٍ مِّنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ﴾

((Lallai Mu Mun aika masu da Iskar tsakuwa akansu, face kawai Mabiyan Lud, Mun tseratar dasu a lokacin Sahur * Saboda wata Ni'ima daga wurin mu, kuma haka ne Muke sakawa wanda yayi godiya)) [Suratul Qamar: 34-35].

Kuma a lokacinda Mutanen Saba'i sukayi Butulci ga Ni'imomin Allah kuma sukayi musantata kuma suka fuskanci Ni'imomin da Sabo; sai Allah Ya yaye Ni'imomin daga gare su kuma Ya dandana masu Azaba kala-kala; Allah Yace gameda Sha'anin su:

﴿ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جِنَّتَيْنِ ذَوَاتِ أُكُلٍ خَمْطٍ *
وَأَنْثِلَ وَشَيْءٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ * ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجْزِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴾

((Sai suka bijire, Saboda haka sai Muka saki Mālālar madatsar ruwa a kansu, kuma muka musanya musu gonakinsu biyu da wadansu gonaki biyu masu yāyān itace kadan: talakiya da Goriba da wani abu na Magarya kadan * Munyi masu sakamako da wannan ne saboda Kafircewar su, kuma lallai bamu yiwa kowa irin wannan sakamakon sai Kafiri)). [Suratu Saba': 16-17].

Kuma Masu Gonan nan –kamar yadda labarin su yazo a cikin Suratul Qalam- sun fuskanci Ni'imar Allah da Butulci da rowa ga Miskinai; sai wani Mai kewayawa ya

kewaya ga amfanin gonarsu sai gonar ta wayi gari Kura, kamar duhun dare, Fudhail dan Iyadh -Allah Ya jikansa- yana cewa: «Na umurce ku da lizimtar godiya akan Ni'imomi; domin da wuya wata Ni'ima data gushe daga Mutane ta dawo gare su».

Kuma masu godewa ga Ni'imomin Allah yaƙan kaƙan ne; Allah Maƙaukaki Ya ce:

﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُونَ﴾

((Kuma kaƙan ne daga cikin bayiNa suke godiya))
[Surattu Sa'aba'i: 13].

kuma duk Ni'imar da bata kusantar da bawa zuwa ga Allah ba lallai Azaba ce, kuma godiya itace take tsare N'imomin da ake dasu yanzu kuma ta jawo wasu Ni'imomin da babu su, Aliyyu dan Abi Dalib –Allah Ya yarda dashi- Yana cewa: «Ni'ima tana sade da Godiya, kuma Godiya tana rataye da samun kari, kuma kari daga wurin Allah ba zai yanke ba har sai Godiya ta yanke».

Kuma idan Bawa yanada Matsayi a wurin Allah sai ya kiyaye shi, kuma ya tabbata akan sa, sa'annan kuma ya godewaa Allah akan abunda Ya bashi; lallai Allah zai bashi abinda yake sama da shi, kuma idan ya tozarta godiya, Allah zai masa tãlãla, Hassanul Basriy –Allah Ya jikansa- yana cewa: «Lallai Allah Yana jiyar da dadi da wata Ni'ima kamar yadda yaso, idan ba'a gode maSa akanta ba sai Ya juyata zuwa Azaba», kuma idan kaga Ubangijinka Yanata baka Ni'imominSa wata-bayan-wata alhali kana saba maSa, lallai ka kiyaye Shi; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾

((Da sannu zaMuyi masu Is'tidiraji ta inda basu sani ba)) [Suratu Qalam: 44].

Sufyān –Allah Ya jikansa- ya ce: «Ya cika Ni'imomi a gare su kuma sai Ya hanasu Godiya».

Kuma duk wanda akayi masa arzikin godiya lallai anyi masa arziki samun kari:

﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾

((Kuma a lokacinda Ubangijinka Yayi sanarwa, lallai idan kukayi godiya tabbas Zan kara muku kuma idan kuka kafirce lallai AzabaTa mai tsanani ce)). [Suratu Ibrahim: 7].

Abu Kilāba -Allah ya jikansa- yana cewa: «Duniyar da kuka yi godiyarta bazata cutar daku ba».

Kuma hakika Allah Mai tsarki Ya soki Butulu daga cikin BayinSa –wanda baya gode maSa akan Ni'imominSa-; sai Allah Ya ce:

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكُونٌ﴾

((Lallai Mutum mai tsananin Butulci ne ga UbangijinSa)). [Suratul Ādiyāt: 6].

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Da godiyar Allah da yi maSa biyayya ne kofofin Duniya dana Lahira suke budewa ga Bawa; Allah Mai

---

⁽¹⁾ Yā ku Musulmai.

tsarki Ya ce:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَأَتَّقُوا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾

((Kuma lallai da Mutanen Alkaryu sunyi Imani kuma sukayi Takawa da Mun buɗe Albarkoki a garesu ta Sama da Kasa)). [Suratul A'arāf: 97].

Kuma godiyar Allah tana kasancewa ne da Zuciya da Harshe da Gabobin jiki; tana kasancewa ne da Zuciya ta hanyar jingina Ni'imomin ga Mahalliccin su; Allah Mai tsarki ace:

﴿وَمَا يَكُفِّرُنَّ بِنِعْمَةِ اللَّهِ﴾

((Kuma duk wata Ni'ima dakuke da ita, lallai daga Allah take)) [Suratul Nahl: 53].

Kuma tana kasancewa da Harshe ne da yawan yin godiya ga wanda Ya bada ta; Annabi -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Kuma Alhamdulillah; tana cika Ma'auni**» [Muslim ya ruwaito shi].

Don haka, Alhamdulillah itace kololuwar Godiya kuma itace farkonta, kuma itace Aya ta farko a cikin Littafin Allah Mai girma:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

((Dukkan godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin Talikai)). [Suratul Fātiha: 1].

Kuma lallai Allah Ya umurci AnnabinSa -Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- da ya bada labarin Ni'imomin Allah; Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾

((Amma kuma ka bada labari gameda Ni'imomin Ubangijinka)) [Suratul Duhā: 11]

Kuma godiya da Gabɓai: tana kasancewa ne a cikin amfani da Ni'imar a cikin neman yardar Allah, da kuma kin amfani da ita a cikin abunda yake Fusata Shi da kuma Saba maSa; Godiyar Ni'imar Ido itace kada ya kalli abunda Allah Ya haramta da shi, kuma kada Mutum ya saki ganinsa zuwa ga ababen da Allah Ya haramta, kuma godiyar Ni'imar Harshe shine kada Mutum ya bada labari dashi sai gaskiya, kuma kada yayi magana dashi face sai da Gaskiya, kuma godiyar Ni'imar Kunnuwa itace kada Mutum ya saurari Giba da Kiren karya da Haram dasu.

Hakika Allah Yayi umurni da godewa Mahaifa a cikin FadinSa:

﴿أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ﴾

((Ka gode maNi da Mahaifanka biyu)) [Suratu Luqmān: 14].

Kuma yana daga cikin gode masu, yi musu biyayya da kyautatawa zuwa gare su, da yi musu Addu'a da kaunarsu da neman yardsu, da saukar da kai a garesu, kuma daga cikin Saɓo akwai: bijire musu, da yin Tir dasu da kin bin Umurnin su, da sanyin jiki a cikin yi masu da'a.

Kuma mafi arzikin Mutane shine wanda ya saka Ni'imomi matsayin hanyoyin kaiwa ga Allah da ranar

Lahira, kuma mafi tabewarsu shine wanda yayi amfani da Ni'imominsa zuwa ga bin son Zuciya da samun jin dadinsa.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan jefaffe

﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾

((Lallai Allah Mai yawan falala ne ga Mutane sai dai mafi yawan Mutane basa godewa)). [Suratul Baqara: 243].

Allah yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur'ani mai Girma...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina Shaida lallai babu abun bauta da Gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga sha'aninSa, kuma ina shaida lallai Annabin mu Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Salati da Aminci mai yawa da kari a gareshi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma ba'adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Ubangijimu Ya siffantu da godiya, kuma mafi soyuwar hallittunSa a gare shi shine wanda ya siffantu da siffar godiya, kamar yadda mafi kyamar hallittarSa a gareShi shine wanda ya bata wannan sifar ta godiya kuma ya siffantu da kishiyarta, Shi Allah Mai tsarki Mai yawan godiya ne kuma Yana son masu godewa, kuma godewa wanda yayi maka Alkhairi daga cikin hallitun Allah yana daga cikin godewa Allah, Annabi -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Wanda baya godewa Mutane, baya godewa Allah**» [Ahamd ya ruwaito shi].

Kuma idan kayi wani Alkhairi ga wani, kada ka kama jiran godiya daga gare shi, ka nemi Lada daga Allah, kuma ka kasance mai wadatuwa da abunda Allah ya arzutaka dashi sai ka kasance daga cikin mafiya godiya, kuma ka yawaita godiya ga Allah da yabo a gare Shi;

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi

domin wannan Ibada ce daga cikin Manyan Ibadu; Annabi -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Mai cin abinci mai godiya ga Ni'ima kamar mai Azumi ne mai Hakuri**» [Hākim ya ruwaito shi].

Kuma duk wanda bai godewa kaɗan ba, ba zai godewa mai yawa ba, kuma Abu Mugirah –Allah Ya jifansa- ya kasance idan aka ce masa: Ya ka wayi gari? Sai yace: «Mun wayi gari muna masu nutso a cikin Ni'imomi, kuma muna masu kasawa daga godiya».

﴿وَأَنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾

((Kuma idan zaku kirga Ni'imomin Allah bazaku iya kewayewa dasu ba)). [Nahl: 18].

Kuma babu wani daga cikin Mutane face sai an jarabce shi da Lafiya; domin aga yadda zai gode, ko kuma a jarabce shi da wani Bala'i; domin aga yadda zai yi Hakuri.

Wajibi ne akanku –yaku bayin Allah- da haɗawa tsakanin Hakuri da Godiya tareda Takawa; sai su kasance daga cikin mafiya bautar Mutane.

Sa'anna kusani lallai Allah Ya umurceku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ...

KYAWAWAN DABI'U⁽¹⁾

Godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrorin kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, duk wanda Allah Ya shiryar babu mai batar dashi kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida lallai Annabin mu Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Salati da aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah yaku bayin Allah haƙiƙanin tsoro, kuma kuyi riƙo da Musulunci da Igiya mai Ƙarfi.

Ayyuhal Muslimūn⁽³⁾:

Allah Ya shar'antawa bayinSa nau'o'in ayukan dā'a da neman kusanci, kuma Ya umurce mu da Al'ummomin dasuke gabanin mu da yin Ibadah wadda take kusantar da bawa ga UbangijinSa, kuma take nauyaya Ma'auninsa ranar Ƙiyama; Annabi –Tsira da Amincin Allah su

-
- (1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a goma sha uku ga watan Jumāda Ulā, Shekara ta dubu dāya da dari hudu da talatin da hudu bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.
  - (3) Yaku Musulmi.

tabbatta a gare shi- ya ce: «**Ba wani abu dayafi nauyin kyawawan dabi'u a cikin Mizani a ranar Kiyama**» [Tirmizi ya ruwaito shi], kuma kyawawan dabi'u suna daga darajarsa kuma suna fara yawan ladansa; Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Lallai Mutum zai iya kaiwa ga darajar mai Azumi mai tsayuwar dare; saboda kyawawan halaye**» [Ahmad ya ruwaito shi], kuma ladar kyawawan dabi'u yana nunkawa koda kuwa wani abu ne dan kafan daga ciki; Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Kada ka rena komai daga aikin Alkhairi, koda ka hadu da dan uwanka ne da fuska a sake**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma mafi Alkhairin Halittu shine wanda ya kasance Mumini ne kuma ya siffantu da kyawawan dabi'u; Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Lallai na daga cikin zababbunku, mafiya kyawawan dabi'unku**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma kyawawan dabi'u sune mafi yawan abunda yake shigar da Mutane Aljannah; «An tambayi Manzon Allah – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- gameda abunda yake yawan shigar da Mutane Aljannah, sai ya ce: **Tsoron Allah, da kyawawan dabi'u**» [Tirmizi ya ruwaito shi], kuma dasu ne Imanin bawa yake cika; Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Mafi cikas Imani daga cikin Muminai shine; wanda yafi su kyawun dabi'u**» [Ahmad ya ruwaito shi] kuma mafi girman darajoji a ranar Lahira tana kasancewa ne ga wanda ya aikata su; Annabi – Tsira

da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Ni nayi lamunin wani gida a mafi kololuwar Aljannah ga wanda ya kyautata halayensa**» (Abu dawud ya ruwaito shi).

Ibnul Qayyim –Allah Ya jifansa- ya ce: «Addini shine: Halaye, duk wanda ya wuce ka a cikin Halaye; ya wuceka a cikin Addini», kuma hakika Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kasance a cikin Sallarsa yana rokon Ubangijinsa samun kyawawan Halaye; sai ya kasance yana cewa: «**Kuma Ka shiryar dani ga mafi kyawon Halaye, ba mai shiryarwa ga mafi kyawonsu sai Kai, kuma ba ka kawar daga gare ni Munanan su, ba mai kawar da munanan su daga gare ni sai Kai**». [Muslim ya ruwaito shi], kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kasance yana cewa: «**Ya Allah Ka kyautata Hallita ta; Ka kyautata Halayena**» (Ahmad ya ruwaito shi), Ibn Rajab –Allah Ya jifansa- ya ce: «Takawa bata cika sai da kyawawan Halaye».

Kuma mafi kusancin matsayi ga Annabawa daga cikin Mutane a ranar Kiyama shine wanda yafi su kyawun Halaye, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Lallai daga cikin mafi soyuwar ku a wurina kuma mafi kusancin ku ga Mazaunina a ranar Kiyama shine; wanda yafi ku kyawon halaye**». [Tirmizi ya uwaito shi], kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kasance yana yiwa Sahabbansa Wasici da kyawawan Halaye; yace ga Mu'az –Allah Ya yarda dashi-: «**Kaji tsoron Allah a duk inda ka kasance, kuma kabi mummunan aiki dana kwarai**

sai ya shafe shi, kuma kayi Mu'amala da Mutane da Halaye na kwarai» [Tirmizi ya uwaito shi], kuma kyawawan dabi'u da Rahamar Allah suna tseratarwa daga Wuta «**Ku nemi tsari daga Wuta koda da tsagin Dabino ne, idan baka samu ba, koda da Kalma mai dadi ce»** [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Allah Ya aiko AnnabinSa –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- don yin kira zuwa ga Halaye na gari; Annabi -Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Ni an aiko ni ne kawai domin na cika kyawawan halaye»** [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma Manzanni -Aminci ya tabbata a garesu- sun siffantu da Halaye Madaukaka; Annabi Nuh -Aminci ya tabbata a gare shi- ya kira Mutanensa tsawon shekara Dari Tara da Hamsin yana ta Hakuri dasu, kuma Ibrahim -Aminci ya tabbata a gare shi- ya kasance Mutum mai Karamci; Baki sun sauka gidansa, sai yaje zuwa ga Iyalinsa yazo musu da dan Maraki mai Kitse kuma gasashshe, haka kuma Isma'el -Aminci ya tabbata a gare shi ya ksance- Mai gaskiyar Alkawari, kuma Yusuf - Aminci ya tabbata a gare shi- yace ga wafanda suka yi sanadiyar bakuntarsa a wani gari da shigarsa gidan yari, yace dasu:

﴿لَا تَرْبِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ﴾

((Yau babu wani zargi akanku)) [Suratu Yusuf: 92].

Kuma Musa Aminci ya tabbata a gare shi «**Ya kasance Mutum mai yawan jin Kunya, mai yawan Suturcewa; ba'a ganin wani abu daga fatar jikinsa;**

saboda Kunyarsa» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma Isah -Aminci ya tabbata a gare shi- ya kasance Mai biyayya ga Mahaiiyarsa.

Kuma Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- shine mafi ciki Mutane kamalar Halaye, Allah Ya siffanta shi da faɗinSa:

﴿وَأَنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

((**Kuma lallai kai kana akan Halaye masu girma**))
[Suratul Kalam: 4].

Ya taso kuma ya rayu yana mai kawa da duk wani halin Karamci, yana mai nisantar duk wata sifa abin zargi, wani Mutum yace masa: «Ya mafi Alkhairin halittu! Sai Manzon Allah -Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- a cikin Tawalu'u- yace: **Wannan Ibrahim -Aminci ya tabbata a gare shi- kenan**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma ya kasance shine mafi karamci rai daga cikin Hallitu; bai taɓa Mayar da mai roko ba, kuma shine wanda yafi kowa sakin Fuska, Jarir –Allah Ya yarda dashi- yace: «Kuma -Manzon Allah Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- bai taɓa ganina ba face sai yayi Murmushi a Fuskata» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma ya kasance shine wanda yafi su cika Alkawari; idan wani daga cikin Sahabbansa yayi rashin lafiya sai ya ziyarce shi, idan kuma bai ganshi ba sai yayi tambaya gameda shi, kuma shine wanda yafi su Zuciya mai tausayi; ya kasance yana takaita Sallarsa idan yaji kukan Yaro; saboda baya son ya tsanantawa

Mahaifiyarsa, kuma shine wanda yafi su taushin Hali; idan ya shiga gidansa yana kasancewa ne a cikin hidimar iyalinsa, kuma ya kasance wanda yafi su Hakuri; wata rana ya fita daga gidansa da dutse a cikinsa; saboda Yinwa amma bai kokawa kowa ba, kuma shine wanda yafi su fāḍīn Afuwa; Makiyansa sun yake shi sun zubar masa da Jini, amma lokacin da ya buɗe Makkah sai yace masu «**Ku tafi; ku yāntattu ne**» [Baihaki ya ruwaito shi]; kuma yafisu yalwar Hakuri; Mutanensa sun cutar dashi sai Mala'ikan Duwatsu ya neme shi idan yanaso ya jefo musu Manyan duwatsu guda biyu amma sai yaƙi amincewa, kuma yace da Aisha –Allah Ya yarda da ita-: «**Ina umurtarki da bi ahankali, kuma kashedinki da Tsanani da Alfasha**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma bai taɓa dukan «Wani abu da hannunsa ba ko sau ɗaya, koda Mace ce ko Hadimi» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma akan wannan miƙaƙƙar Hanya –ta Imani da Allah da Halaye Maɗaukaka- Sahabbansa –Allah Ya yarda dasu- suka kasance akai; sai suka kasance masu manyan Halaye tareda Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-, Urwa ɗan Mas'ud –Allah Ya yarda dashi- yana siffanta yanayinsu sai yace: «Kuma idan ya umurce su sai suyi gaggawar bin umurninsa, kuma idan yayi Magana sai su saukar da Muryoyinsu a wurinsa, kuma basa tsura masa ido suna kallonsa; saboda girmama shi da suke yi» [Bukhari ya ruwaito shi]. Kuma Amru ɗan Ās –Allah Ya yarda dashi- yace: «kuma ba wani wanda nafi ƙauna sama da Manzon Allah Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi, kuma ba wanda yakai Girmansa a Idanuna, kuma na kasance bana iya

cika idona dashi; saboda girmama shi, da za'a neme ni da in siffanta shi da bazan iya ba; saboda ban kasance ina cika idona dashi ba» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma Sahabbai sun kasance abun buga Misali a cikin girmama junansu; Umar –Allah Ya yarda dashi- ya ce: «Abubakar yafi ni Hakuri da kuma Kima», kuma Ali –Allah Ya yarda dashi- ya ce: «Abubakar ya kasance na gaba a cikin kowane alkairi», kuma Mala'iku sun kasance suna jin kunyar Uthman –Allah Ya yarda dashi- saboda jin Kunyarsa.

Waba'adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Bawa bai taɓa girmama kansa ba da kamar: Imani da Allah da kyawawan Halaye, kuma Tauhidi shine ginshikin Halaye; don haka, duk wanda ya rasa shi ba zai amfana da waninsa ba, Aisha –Allah Ya yarda da ita-tacewa Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-: «Ya Manzon Allah! Ibn Jud'ān –wani ne daga cikin manyan Kuraishawa- ya ksance a lokacin Jahiliya yana sadar da Zumunta, yana ciyar da Miskinai, shin haka zai amfane shi? Sai yace: **A'a, ba zai amfane shi ba; domin koda da rana ɗaya bai taɓa cewa ba: Ya Ubangiji, Ka gafarta min kurakurai na a ranar Sakamako**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma idan Musulmai suka kawata da Halayen Al-ƙur'ani; sai Jama'a ta gyaru, kuma su kasance masu kira na Alkhairi zuwa ga Addini ta hanyar koyi dasu a cikin ɗabi'u masu kyau, da maganganu abun godewa.

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan jefaffe

﴿حُذِيَ الْعَفْوَ وَأُمِّرَ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضَ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾

((Kayi riko da Afuwa kuma kayi umurni da abu mai kyau kuma ka kawar da kai daga Jahilai)), [Suratul A'arāf: 199].

Allah Yayi min albarka tare daku a cikin Al-kur'ani mai girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai yawa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Halayen Mumini sune: Tsayuwa akan Addini, sakin fuska cikin taushin hali, yin Afuwa tareda kyautatawa, Karamci a cikin kyauta, wadatar Zuci a lokacin Talaucci, tare da yaye damuwa, da Kalma mai dadi, yada Sallama, biyayya ga Mahaifa da kyautatawa ga Makoci, Ibnul Mubarak -Allah Ya jikan sa- ya ce: «Halaye sune: Sakin Fuska, da yin aiki na kwarai, da kuma kamewa daga cutarwa».

Kuma Allah Ya raba Halaye kamar yadda ya raba arzuka, kuma Alkur'ani shine matattarar Halaye na kwarai da Ayukka masu kyau; An tambayi Aisha –Allah Ya yarda da ita- gameda Halayen Annabi –Tsira da Aminci Allah su tabbata a gare shi- sai ta ce: «Halayensa sun kasance Alkur'ani» [Ahmad ya ruwaito shi].

Don haka, kuyi koyi da Annabin ku ta hanyar siffantuwa da Halayen Alkur'ani, kuma ku kasance akan

---

(1) Yaku Musulmi.

Hanyar Sahabbansa masu Karamci, kuma ku kasance da siffantuwa da Halayen Sahabbai ababen koyi ga waninku; sai ku samu jin dadi a gidaje biyu (Duniya da Lahira).

Sa'annan kuma kusani lallai Allah Ya umurce ku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ...

HAKURI DA NATSUWA⁽¹⁾

Godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa, kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrorin kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, wanda Allah Ya shiryar daShi babu mai batar dashi, kuma wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida lallai Annabi Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾ :

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- haƙiƙanin jin tsoro, kuma kuyi riƙo da Musulunci da Igiya mai ƙarfi.

Ayyuhal Muslimun⁽³⁾ :

Mutum yana samun daukaka ne da Imani da kyawawan dabi'u, kuma matsayinsa yana daukaka a wurin Allah idan ya hada tsakanin su, Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Ni nayi lamunin wani gida a mafi kololuwar Aljannah ga wanda ya**

---

(1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Ashirin da Huɗu ga watan Swafar, Shekara ta Dubu Daya da Dari Huɗu da Talatin da Biyu bayan Hijira.

(2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.

(3) Yaku Musulmi.

kyautata Halayensa» [Abu dawud ya ruwaito shi].

Kuma Hakuri shine ginshikin Halaye, kuma Alama ce ta cिकar Hankali da kuma mallakar kan Mutum, kuma wanda ya siffantu dashi zai kasance: Mai girman sha'ani, mai matsayi madaukaki, mai karshe abun godewa, mai aiki abun yarda, Shaikhul Islam –Allah Ya jikansa- ya ce: «Juriya da Hakuri akan cutarwa, da Afuwa ga Zalunci sune; mafi falalar Halayen mutanen Duniya da Lahira, dasu ne bawa zai kai inda Azumi da tsayuwar dare basu kaishi ba dasu».

Kuma yana daga cikin Halayen da Allah yake so ga baiyinSa, kuma Yayi Alkawarin Gafara da Aljannah ga wanda ya siffantu dashi; Allah Mai tsalki yace:

﴿وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ﴾

((Kuma da masu hadiye Fushi)) [Suratu Āli Imrān: 134].

Ibn Katheer –Allah Ya jikan shi- yace: «Ma'ana: basa saukar da Fushinsu akan Mutane; sai dai, suna kame Sharrinsu daga gare su, kuma suna neman Ladar hakan daga wurin Allah».

Kuma mafi cancantar siffantuwa dashi [Yafiya] sune: Manzanni, Fudhail –Allah Ya jikan sa- ya ce: «Daga cikin Halayen Annabawa akwai: Yafiya da Natsuwa da kuma Tsayuwar dare», kuma Allah Yayi yabo ga Ibrahim –Aminci ya tabbata a gare shi- akan juriyarsa; Allah ya ce:

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَلِيمٌ آوَاهُ مَنِيْبٌ﴾

((Lallai Ibrahim Mai Hakuri ne, mai yawan Kuka, mai saurin komawa ga Allah)) [Suratu Hūd: 75]. Kuma Akayi masa Bushara da yaro mai siffar Hakuri:

﴿فَبَشِّرْهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ﴾

((Sai Muka yi masa Bushara da yaro mai Hakuri)). [suratus sāffāt: 101].

Kuma Nuhu -Aminci ya tabbata a gare shi- ya kira Mutanensa zuwa ga bautar Allah; sai suka saka yān yatsunsu a cikin kunnuwansu; saboda girman kai a gare shi kuma suka kira shi da:

﴿مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ﴾

((Mahaukaci ne kuma aka Gargade shi)) [Suratī Qamar: 9].

Kuma duk da haka yayi Hakuri dasu tsawon shekaru Dubu ba Hamsin, kuma Mutanen Musa -Aminci ya tabbata a gare shi- sun jefe shi da Hauka kuma akayi masa Kalu-bale da Sihiri, kuma suka haɗe masa kai; don su kashe shi amma kuma yayi Hakuri dasu:

﴿فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا﴾

((Sai Allah Ya kubutar dashi daga abunda suka faɗa, kuma ya kasance mai matsayi a wurin Allah)). [Ahzāb: 69].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya hakaito daga wani Annabi cikin Annabwa

wanda Mutanensa suka masa Duka har suka zubar masa da Jini; kuma ya kasance yana shafe Jini daga Fuskarsa yana cewa: «**Ya Ubangijina, Ka gafartawa Mutanena; domin su basu sani ba**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya haɗu da cutarwa da Izgili daga Mutanensa, kuma ya kasance yana cewa da Aisha – Allah Ya yarda da ita- «**Hakika na haɗu da abunda na haɗu dashi da Mutanenki**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma Mala'ikan Duwatsu yazo wurin sa yace masa: «Idan kaso sai na rifto akansu Manyan Duwatsu biyu dake tsakanin Makkah? Sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: **A'a, ina fatan Allah Ya fitar daga tsatsonsu waɗanda zasu bautawa Allah Shi kadai basa haɗa Shi da wani abu**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma wani Balaraben Kauye ya ganshi sai ya jawo shi ta Mayafinsa da ƙarfi har sai da Mayafin ya bar Alama a Wuyansa kuma yace: «Ya Muhammad! Kayi umurni abani daga Dukiyar Allah datake wurinka, sai Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya juyo gare shi, yayi Dariya, Sa'annan kuma ya bada umurnin abashi kyauta» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma Hakurinsa ya kai har ga Hadimai, Anasa –Allah Ya yarda da shi- yace: «Nayiwa Manzon Allah -Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- Hidima tsawon Shekaru Goma, na rantse da Allah bai taɓa cemin: Uffan ba, da ɗai» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabi -Tsira da Amincin Allah su tabbatta a

gare shi- yayi yabo ga wanda ya siffantu da Hakuri daga cikin Sahabbansa; sai yace da Ashajju Abdulqais: «**Lallai a tare dakai akwai wasu Halaye guda biyu, Allah Yana son su: Hakuri da Natsuwa**» [Muslim ya ruwaito shi], Kuma Abubakar –Allah Ya yarda da shi- ya wuce waninsa ne da Imani da kuma cikas kamalar sahabbantakar Annabi -Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-, da kuma abunda ya kawata dashi na daga Siffonin Karamci; har Sahabbai suka masa shaida da haka; Umar -Allah Ya yarda da shi- yace: «Abubakar shine wanda yafi mu Hakuri da kima».

Kuma Gwarzantaka tana cikin kafin Zuciya da tabbarta, Maganar Jahili ko aikin Wawa basa girgizata, Kuma mai tsananin Kafin shine wanda yake Mallakar kansa a lokacin Fushi; sai yayi abunda ya dace dashi, amma wanda ake rinjaya a lokacin Fushinsa lallai wannan mai rauni ne, kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya yabi wanda ya mallaki kansa a lokacin Fushi, yace: «**Mai kada Mutane kasa bashine Mai Kafin ba, Mai Kafin kawai shine wanda yake mallakar kansa a lokacin Fushi**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Hakuri da Wawa yafi Alkhairi kan fitowa a cikin Surar shi, kuma runtse ido daga Jahili yafi Alkhairi kan tarayya dashi -cikin halinsa-, kuma duk wanda ya kame kuma yayi shiru ga Jahili, lallai ya bashi cikakkar Amsa kuma ya masa Horo mai zafi, kuma wani Mutum yace da Dhirār binul Qa'a'qa –Allah Ya yarda da shi-: «Na rantse da Allah, da zaka min zagi dāya, da kaji zagi goma daga gare ni, sai Dhirār yace masa: Da zakayi Zagi

goma bazakaji koda ɗaya daga gare ni ba», kuma wani Mutum ya zagi Al-Sha'abiy –Allah Ya jikansa- sai ya bashi amsa da cewa: «Idan haka nake kamar yadda ka faɗa, Allah Ya gafarta min, idan kuma ba haka nake ba, Allah Ya gafarta maka».

Kuma duk wanda ya yafewa Hallitta; Allah zai masa Afuwa, Ibnul Qayyim –Allah Ya jikansa- ya ce: «Ana yiwa Bawa Mu'amala a cikin Zunubansa da irin yadda Bawa yake Mu'amalantar Mutane a cikin Zunubansu ..., kuma sakamako yana kasancewa ne daga kalar Aiki, don haka, duk wanda yayi Afuwa; Allah zai masa Afuwa, kuma wanda ya yafewa ɗan uwansa a wani laifi da yayi masa; Allah zai yafe masa laifukansa, kuma wanda ya runtse ido kuma ya kwar da kai; Allah zai yafe masa, kuma duk wanda yayi bibiyar diddigi; Allah zai masa bibiyar diddigi».

Kuma Fushi: Yana bata Halaye, da Ayukka, da Hankali da Mutunci, anewa Ibnul Mubarak –Allah Ya jikansa- «Ka tattara mana kywawan Halaye a cikin Kalma ɗaya, sai yace: Kabar Fushi».

Kuma barin Fushi Wasiyar Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ce; wani Mutum yazo wurin Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- sai yace: «Ka min Wasiya, sai yace: **Kada kayi Fushi**, ya kara mai-maitawa, kuma yace: **Kada kayi Fushi**» [Bukhari ya ruwaito shi]. Sai Mutumin yace: «a lokacin da Manzon Allah Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi ya faɗi abunda ya faɗa, Sai nayi tunani, sai na fahimci lallai Fushi ya tattara dukkan Shari baki ɗaya». [Ahmad ya ruwaito shi].

Hankali yana ragewa a lokacin Fushi; sai ya kai ga yin lalatattar Magana da kuma boye gaskiya, kuma daga cikin Addu'ar Annabi -Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- akwai: «**Kuma ina rokonka [faɗin] kalmar Gaskiya a lokacin Yarda da Fushi**». [Nasa'i ya ruwaito shi].

Kuma Fushi yana hana yin Adalci tsakanin Mutane; Annabi -Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-ya ce: «**Kada Mai Hukunci yayi Hukunci tsakanin Mutane biyu alhali yana cikin Fushi**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Mutum yana iya Hasarar wani abu daga cikin Dukiyarsa; saboda Fushi; Jābir –Allah Ya yarda da shi-ya ce: «Mun tafi tare da Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- a Yaƙin Baɗnu Buwāɗin ..., sai hawan rakumi yazo kan wani daga cikin Ansārawa sai ya kwantar da Rakumin ya hau kansa, ya tada shi, sai Rakumin ya ɗan cije masa, sai yace masa: Tashi mana –Allah Ya tsine maka- sai Manzon Allah Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi ya ce: **Waye wannan wanda yake tsinewa Rakuminsa?** Sai Mutumin yace: ni ne ya Manzon Allah! sai Annabi yace: **Ka sauka daga kansa, bazaka abokance mu da Tsinanne ba, kada kuyiwa kanku muguwar Addu'a, kuma kada kuyiwa Yay'anku Muguwar Addu'a, kuma kada kuyiwa Dukiyarku Muguwar Addu'a, kada ku dace da wani lokaci wanda ake rokon Allah a cikinsa kuma Ya karɓa maku**». [Muslim ya ruwaito shi].

Ibn Rajab –Allah Ya jikan sa- yace: «Duk wannan yana nuni zuwa ga cewa, lallai ana iya karɓar Addu’ar Mai Fushi idan ta dace da lokacin karɓar Addu’a, kuma [yana nuni da cewa] an hanshi yin Muguwar Addu’a akansa da Iyalinsa da Dukiyarsa a cikin Fushi».

Kuma idan Mutum yayi Fushi zai faɗi abunda bai sani ba, kuma yayi Nadama ga abunda zai iya aikatawa –na bijirewa Iyaye, ko yanke Zumunta, ko rabuwa da Matarsa, ko yanke Arzikinsa, ko kauracewar Abokanansa gare shi, ko ta’adi ga wasu, ko furta haramtattun maganganu; na Kazafi da Zagi da Alfasha da sauran nau’o’an Zalunci da Ta’addanci, kuma hakan zai haifar da Damuwa, Kadaici, Baƙin ciki da Zama shi kaɗai, kuma ana iya masa Ukuba da abunda ya aikata a lokacin Fushi da Haddi ko ladabtarwa ko Ukuba a Lahira.

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kasance yana umurtar wanda yayi Fushi da aikata sabubban dake yaye Fushin daga gareshi, sai yayi umurni da neman tsari daga Shaidan; saboda shine sababin Fushi da Ta’adi; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yaga wani Mutum yayi Fushi, Fuskarsa tayi launin Ja sai yace masa: «Ni nasan wata kalma da zai faɗeta da abunda yake ji ya tafi; da zai ce: Auzubillahi Mina shaidanir rajim; abunda yake ji zai tafi» [da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabi ya hana mai tsananin Fushi yin Magana face Neman tsari; sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yace: «**Kuma idan dayanku yayi Fushi; to, yayi Shiru**» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma idan a kusa dashi akwai Ruwan Alwala; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yace: «**Lallai Fushi daga Shaidan ne, kuma lallai Shaidan an hallicce shi daga Wuta, kuma ana kashe Wuta ne da Ruwa; don haka, idan dayanku yayi Fushi, to, yayi Alwala**» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma ya umurce shi da ya canza yanayin dayake akai; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Idan dayanku yayi Fushi yana a tsaye, to, ya zauna, idan Fushi ya tafi** [shike nan], **idan kuma** [bai tafi ba] **to, ya Kishingida**» [Abu Dawud ya ruwaito shi].

Kuma daga cikin Girman Mutum da daukakar Himmarsa akwai: Kawar da kai daga Zage-Zage, kuma a cikin kawar da kai daga Jahili akwai: Kariya ga Mutunci da Addini, kuma yana daga cikin Siffofin Mumini:

﴿وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾

((**Kuma idan Jahilai suka yi masu Magana sai suce: Salāma**)). [Furqān: 63].

Kuma wajibi ne ga wanda yayi Fushi ya: Tuna Hakurin Allah akansa, kuma yaji tsoron UkubarSa; domin Ikon Allah akanka yafi karfin ikonka akan Hallittu, kuma ya tuna abunda Fushi yake kaiwa gare shi na Nadāma da Hasara, kuma ya kiyaye munin karshen da Kiyayya da daukar Fansa da kuma Dariyar Makiya da zasuyi ga Musibarsa, kuma shi Mumini yana tuna Ladar Afuwa da Yafiya mai kyau, da kuma kasancewar Duniya wulakantatta ce wadda bata kai ayi Fushi dominta ba.

Kuma duk wanda bai kasance mai Hakuri ba; wajibi

ne ya koyawa kansa yin Hakuri, Al-ahnaf ya ce: «Ni ba mai Hakuri ne ba, amma ina kokarin koyawa kaina Hakurin», kuma idan Mutum ya sabawa abunda Fushinsa yake umurtarsa da yi, kuma ya yaki kansa akan haka; lallai, Sharri da Fushi zai barshi.

Ina neman Tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe.

﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾

((Kayi riko da Afuwa kuma kayi umurni da abu mai kyau kuma ka kawar da kai daga Jahilai)).
[Suratul A'arāf: 199].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alqur'ani
mai Girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai karuwa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Duk wanda ya shuka Hukuri, lallai zai girbi yāyan Aminci, kuma ana sanin Hakuri ne a lokacin Fushi, kuma mafi Alkhairin Mutane shine: wanda baya saurin Fushi, kuma mai saurin sauka daga Fushin, kuma mafi Sharrinsu shine Mai sauri Fushi kuma mai wuyar sauka daga gareshi zuwa ga Yarda.

Kuma daga cikin cikar Hankali akwai: wanda idan yayi Fushi, Fushinsa ba zai shigar dashi cikin Barna ba, kuma wanda idan ya yarda, yardarsa bazata fitar dashi ba daga Gaskiya.

Kuma kashedinka da Gaugawa; domin idan kayi Gaugawa zaka kuskure rabonka, kuma ka kasance mai saukin kai, mai laushi ga na kusa dana nesa.

Kuma Mai Hankali yana turewa kansa Fushin Mutane – ta hanyar barin tozartasu, ko yi masu Izgili ko rena

---

(1) Yaku Musulmi.

Matsayinsu, ko Ta'adi ga Dukiyarsu ko cin Mutuncinsu;
ta hanyar: Giba ko Kiren Karya ko Kazafi.

Sa'annan kusani cewa: Lallai Allah ya umurce ku da
yin Salati da Sallama ga AnnabinSa....

KARAMCI ⁽¹⁾

Godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrorin kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, wanda Allah Ya shiryar dashi babu mai batardashi, kuma duk wanda Ya batardashi babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida lallai Muhammad bawanSa ne kuma ManzoniSa ne, Allah Yayi Salati da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- hakikanin tsoro, kuma ku kiyaye Shi a boye da lokacin ganawa.

Ayyuhal Muslimun⁽³⁾:

Allah Mai Tsarki Mawadaci ne da ZatinSa daga waninsa, kuma Yana da cikar kamala ta kowace Fuska a cikin ZatinSa da SiffonSa da Ayukkansa, Sunayensa kyawawa sun kai Matuƙa a cikin Kyau kayatarwa, kuma SiffonSa Madaukaka sun kai matuƙa a cikin Daukaka

-
- (1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Shida ga watan Rajab, Shekara ta Dubu Daya da Dari Hudu da Talatin da Daya bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.
  - (3) Yaku Musulmi.

da Girma.

Kuma daga cikin Sunayen Allah Mai tsarki akwai: **Alkarimu** [Mai Karamci]; Ya bamu abunda muka roke Shi, kuma Yayi mana Ni'imar abunda bamu roke Shi ba, kuma Yana jin Kunyar Bawa ya daga Hannayensa zuwa gare shi ya dawo dasu ba komai a ciki a tozarce.

KofarSa a buɗe take ga wanda ya roke Shi, kuma ArzikinSa da TaskokinSa suna kwarara ga BayinSa basa ragewa saboda Kyauta; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Hannun Allah a cike yake, ciyarwa bata rage shi, Mai yawan kyauta ne Dare da Yini, kuma yace: Shin bakwa ganin abunda ya ciyar tun lokacin da ya hallicci Sama da Kasa? Lallai abunda yake cikin HannunSa bai taba ragewa ba**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Shi Mai Karamci ne Yana kusa da mai rokon Sa, babu wani Shamaki tsakanin Sa da bukatocin bawanSa:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾

((Kuma idan BayiNa suka tambayeka gameda Ni, lallai Ni ina kusa, Ina karbar rokon mai roko idan ya kirani)). [Suratul Baqara: 186].

Kuma Yana bawa BayinSa fiyeda abunda suka yi buri, kuma yazo a cikin Hadisin Qudsiy: «**Ni na tanadawa BayiNa na kwarai abunda Ido bai taba gani ba, kuma Kunne bai taba ji ba, kuma bai taba darsuwa ba a Zuciyar wani Mutum**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Hakika Ya hana BawanSa ya karanta rokon idan ya rokeShi, sai dai ya yawaita rokon Allah abunda duk yake so; domin kyautar Allah mai yawa ce, don haka, ka kai bukatunka wurinSa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kada dayanku idan zai yi Addu'a yace: Ya Allah Ka gafarta mini idan Kaga dama; sai dai ya karfafa rokon kuma ya girmama kwadayi** –Ma'ana: ya roke Shi abunda yake so-; **domin babu abunda yakeda girman da Allah bazai iya badashi ba**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma LittafinSa Mai tsarki Mai karamci ne:

﴿إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ﴾

((Lallai shi Al-Kur'ani ne mai Karamci)) [Suratul Wāqī'ah: 77]. Duk wanda ya karanta shi kuma yayi aiki dashi; Allah zai Karrama shi.

Kuma a cikin bada Lada, Yana bada lada mai yawa ga aiki kaɗan na kwarai:

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَلِهَاتٍ﴾

((Duk wanda yazo da aiki na kwarai yanada kwatan-kwacinsa goma)) [Suratul An'ām: 160].

Kuma Yana ninkawa fiye da haka ga wanda Yaso, kuma «**Wanda yayi nufin yin aiki na kwarai sai bai yi ba; za'a rubuta mashi aiki na kwarai**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma Yana sakawa wanda yayi maSa biyayya a cikin gajerun shekarun Rayuwa da

Ni'ima Madawwamiya a Lahira, kuma Yana basu falalar ganin FuskarSa Mai tsarki.

Kuma Karamci siffar yabo ce ga Mutum, kuma Alama ce ta tsaftar Zuciya da tsaftar abunda yake boye, Shaikhul Islam –Allah Ya jikansa- ya ce: «Manyan Falaloli sune: Ilimi, da Addini, da Karamci da kuma Jarumta», kuma yana daga cikin dabi'un Alkhairi; baya kasancewa a cikin Mumuni face sai Allah Ya daukaka shi dashi, kuma hakika Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kwadaitar akansa farkon zuwansa garin Madinah da fadarsa: «**Yaku Mutane! ku yada Sallama, ku ciyar da Abinci, kuma kuyi Sallah a cikin dare lokacinda Mutane suke Bacci; sai ku shiga Aljanna da Aminci**» [Tirmizi ya ruwaito shi].

Kuma shi Ibadah ne daga cikin Ibadodi, kuma kyawawan Halaye suna daga cikin mafi nauyin ababe a cikin Ma'auni, Al-Hassanul Basri –Allah Ya jikansa- ya ce: «Halaye kyawawa sune: Karamci da Kyauta» kuma a Safiyar kowane yini, Mala'iku biyu suna saukowa «**Sai dayansu yana cewa: Ya Allah Ka mayewa mai ciyarwa, kuma dayan yana cewa: Ya Allah Ka lalatawa mai rikewa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma Musulmi ana gasarsa akan yin wannan Ibadar; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Babu Hassadda sai a cikin ababe biyu: Mutum wanda Allah Ya bawa Dukiya; sai Allah Ya dora shi akan bada ta a cikin Gaskiya, da kuma Mutum wanda Allah Ya bashi Hikima; kuma yana Hukunci da ita yana koyarda ita**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Allah Mai tsarki Mai Ilimi ne Yana son Malamai, kuma Mai Karamci ne Yana son Masu Karamci, Mai kyautatawa ne Yana son Masu kyautatawa, kuma Karamci yana daga cikin dabi'un Mazaje, kuma halin Mutanen kirki ne, kuma Annabawan Allah sune mafiya karamcin Mutane; Ibrahim–Aminci ya tabba a gare shi- Manzannin UbangijinSa sunzo masa a cikin siffar Mutane –bai san cewa Mala'iku ne ba-; sai ya Karramasu kuma ya kyautata hakan, ya yanka musu dan Maraki mai kiba, kuma ya gasashi akan Duwatsu masu zafi, kuma ya kawo musu shi cikin gaugawa:

﴿فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيزٍ﴾

((Bai jima ba sai gashi yazo da dan Maraki gasasshe)) [Suratu Hūd: 69]. Kuma Allah Ya siffanta Musa -Aminci ya tabbatta a gare shi- da cewa lallai shi Mai karamci ne:

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَوْمَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ﴾

((Kuma hakika kafinsu Mun jarabci Mutanen Fir'auna kuma Manzo Mai karamci yazo masu)) [Suratul Duhān: 17].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yace gameda Yusuf -Aminci ya tabbatta a gare shi-: «**Mai Girma, dan Mai Girma, dan Mai Girma, dan Mai Girma**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma Annabin mu Muhammad ya kasance yafi Mutane kyauta, kuma ya fisu kyawun kyauta, Ransa mai Karamci ne, kuma Hannunsa mai badawa ne, ba'a taba

roƙonsa wani abu ba da ɗai yace A'a; Wani Mutum ya roƙe shi dabobbi da zasu cika kware tsakanin Duwatsu biyu kuma ya bashi su, sai Mutunen ya koma zuwa ga Mutanensa yace; «Ya Mutunena! Ku Musulunta; domin Muhammad yana bada wata irin kyauta, da baya tsoron Talauƙi» [Muslim ya ruwaito shi].

kuma wata rana ya saka wani gwado sai wani Mutum yace: «Ka tufatar dani shi, kai, lallai yana mai ya fishi kyau! –Sai yabasa shi-» [Bukhari ya ruwaito shi], kuma kyautuka suna zuwa masa sai ya rabasu tsakanin Mutane.

A Yaƙin Hunain ya bawa Swafwān ɗan Umayyah dabbobi Dari, ya ƙara masa wasu Dari, ya ƙara masa wasu Dari. Swafwān yace: «Na rantse da Allah, haƙiƙa Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya bani abunda yabani alhali shine mafi ƙyamar Mutane a gare ni, amma bai gushe yana bani ba har saida ya zama tabbas shine mafi soyuwar Mutane a gare ni» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma wata dukiya mai girma daga Bahrain tazo masa –kuma wannan dukiyar ita ce mafi yawan dukiya da tazowa Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi-, sai yace: «Ku zubeta a cikin Masallaci, sai ga Abbas yazo masa, sai yace: Ya Manzon Allah! ka bani; domin ni na fanshi kaina da Aqeelu, sai Annabi yace: Diba, sai ya kwamfata akan Tufafinsa, sa'annan yayi yunkurin tashi amma ya kasa miƙewa da dukiyar, sai wani sashe na dukiyar ya zube daga gareshi, sa'annan sai ya ɗorata akan Kafadarsa» [Bukhari ya ruwaito shi].

Da ace yanada abunda yafi haka, da ya bada shi don

neman yardar Allah. Mai tsira da Aminci yace: «Da ace inada kwatan-kwacin Zinari na Dutsen Uhud, ba zanjɪ dadɪn kwana uku su wuce ba, alhali akwai wani abu daga cikinsa ba sai abunda zan ajiye don biyan bashi» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Karamcinsa ya kai yana yiwa Mutane Alƙawarin Dukiya kafin tazo masa; yacewa Jābir: «**Hakika, da Dukiyar Bahrain zata zo mana; da na baka kamar Haka da Haka da Haka**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], Ibn Rajab –Allah Ya jikansa- yace: «Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance yana bada wata irin Kyauta wadda take buwayar Sarakuna; kamar su: Kisrā da Qaisar»

Kuma mafi Karamcin Mutane bayan Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- sune Sahabbansa waɗanda suka kasance daban daga sauran Mutane; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yayi umurni da yin Sadaka; sai Umar yazo da rabin Dukiyarsa, kuma Abubakar yazo da Dukiyarsa baki ɗaya, kuma Uthman shine wanda ya shirya rundunar nan data yi tafiya lokacin wahala; kuma har Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana mai yaba masa yace masa: «**Ba wani abunda Uthman zai yi wanda zai cutar dashi bayan yau**» [At-tirmizi ruwaito shi].

Kuma Abu ɗalha –Allah Ya yarda dashi- ya karɓi bakuncin wani Mutum sai Matarsa tace masa: «Bamuda komai sai abincin Yara, sai yace: ki shirya Abincinki, kuma ki kunna Fitolarki, kuma idan yaranki suka bukaci

abinci dare, ki sakasu Bacci; sai ta shirya Abincinta, ta kunna Fitolarta, kuma ta saka yaranta Bacci, sai ta tashi kamar tana gyara Fitolarta sai ta kasheta, sai suka nuna masa [bakon] kamar suna cin Abinci ne, sai sukayi Bacci ba komai a cikin cikinsu, da suka wayi gari sai yayi sammako zuwa wurin Manzon –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- sai yace: **Allah Yayi Dariya wannan Dare** – ko: **Yayi Mamaki- da abunda kuka aikata**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma «Ibn Umar ya kasance baya cin abinci har sai anzo masa da wani Miskini wanda zaici tare dashi» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma Karamci yana da kofofi maban-banta; ciyar da kai Kyautatawa ne; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Idan Allah Yabawa dayanku Alkhairi; to, ya fara da kansa da Iyalan gidansa**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma ciyada Mata da Da abunda zai biya bukatarsu yana daga cikin mafi girman fuskoki, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce:«**Dinarin daka ciyar dashi a cikin hanyar Allah –Jihadi-, da Dinarin daka ciyar dashi wurin yanta Wuya, da Dinarin daka yi Sadaka dashi ga Miskini, da Dinarin daka ciyar ga Iyalinka; duk wanda yafi su girman Lada shine; wanda ka ciyar ga Iyalinka**». [Muslim ya ruwaito shi], kuma yace: «**Kuma lallai Musulmi idan ya ciyar da Iyalinsa, kuma yana neman ladar haka, zai kasance masa Sadaka ne**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma yana daga cikin Karamci da cika Alkawari: Girmama Abokin Mahaifa, kuma Girmama Makoci yana

daga cikin Imani, Annabi Yabo da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Wanda ya kasance yayi Imani da Allah da ranar Karshe; to, ya girmama Makocinsa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma yana daga cikin kyautata Makwabantaka aika musu da Abinci, da kuma basu daga abunda yake ciyar da Iyalinsa, Mai tsira da Aminci ya ce: «**Idan ka girka Romo, ka yawaita Ruwanta, kuma ka tuna da Makotanka** –Ka aika masu da ita» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma Karama baƙo yana daga cikin Mutunci da Halaye masu Karamci; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuma wanda ya kasance yayi Imani da Allah da ranar Karshe; ya Karamma Bakonsa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]

Kuma wanda bashida Dukiya; to, Maganarsa tazama mai Kyau, domin Kalma mai kyau tana daga cikin sakin hanu kuma nau'i ce ta kyauta; Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Ku nemi kariya daga Wuta koda da tsagin Dabino ne, idan kuma baka samu ba, to kayi da Kalma mai Kyau**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma kyautatawa ga wasu ta hanyar yaye Baƙin ciki da Damuwa yana daga cikin Kyauta; Annabi Mai tsira da Aminci ya ce: «**Duk wani abun Kwarai Sadaka ne**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], Aliyyu –Allah Ya yarda dashi- ya ce: «Kada kaji kunyar bada kaƙan, Hanawa yafi shi zama kaƙan, kuma kada kaji tsoron bada mai yawa; domin kai kafi abun yawa».

Kuma mafi Karamcin ayukka shine wanda akayi shi

domin Fuskar Allah, kuma mafi girman Karamci daga cikin Mutane sune mafi yin Biyayya ga Allah; Allah Mai tsaaki yace:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَى﴾

((Lallai Mafi Girma daga cikinku a wurin Allah sune wadanda suka fiku Takawa)) [Suratul Hujurāt: 13].

Kuma ancewa Annabi–Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- «Waye mafi Girma daga cikin Mutane? yace: **Mafi girmansu shine wanda yafisu Takawa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Don haka, ka kawatu da Karamcin Dukiya, kuma ka zama mai Karamci da Kanka da Matsayinka da Dukiyarka, kuma ka kwadaitu akan yin Biyayya ga UbangijinKa da BautarSa; sai ka kasance daga cikin Masu jin dadi.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan jefaffe

﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوقَ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾

((Kuma duk abunda kuka ciyar na daga Alkhairi za'a saka maku kuma ba za'a zalunceku ba)) [Suratul Bakara: 272]

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur'ani mai Girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai yawa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Karamci Marufin Aibobi ne, kuma yana daga cikin abubawa kyawawa na Addini, kuma alama ne na kyautata zato ga Allah, kuma dabi'a ne dake tsakanin Barna da Rowa; Allah Mai girma da Daukaka ya ce:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾

((Kuma da wafanda idan suka ciyar basa Barna kuma basa kwauro, kuma a tsakanin wannan dai-daito yake)) [Furqān: 68].

Kuma Mai Karamci shine wanda Allah Ya karramma shi da yin Biyayya koda kuwa Talaka ne, kuma Wulakantacce shine wanda Allah Ya Wulakanta shi da yin Sabo koda kuwa Mawadaci ne; kuyi kwadayi akan

---

(1) Yaku Musulmi.

Karamci kuma ku kawatu da shi; zaku rabauta, kuma zaku samu Alkhairi daga Ubangijinku.

Sa'annan kuma ku sani lallai Allah Ya umurceku da yin Slati da Sallama ga Annabinmu ...

CIKA ALKAWARI ⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga Sharrin kawunan mu da munanan ayukkan mu, wanda Allah ya shiryar dashi babu mai batar dashi kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida cewa babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kaɗai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa: lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Yaku bayin Allah, kuji tsoron Allah haƙiƙanin tsoro; kuma kuyi riƙo da Musulunci da Igiya mai ƙwari.

Ayyuhal Muslimūn⁽³⁾:

Ran Mutum yana cika ne da bautarsa ga Allah da kuma kyakykyawar Mu'amalarsa da Hallittu, sai Allah Ya shar'antawa BayinSa riƙo da ababe Maɗaukaka, kuma Ya hanasu daga Maƙaƙanta, kuma cika Alƙawari

-
- (1) Anyi wannan Huɗubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Ashirin da Biyar ga watan Muharram, Shekara ta Dubu Daya da Dari Huɗu da Talatin da Biyu bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin ɗora zance bayan gabatar da Shimfiɗa.
  - (3) Yaku Musulmi.

yana daga cikin ginshikan abunda ake gina Jama'a da kuma samun tsayuwar Rayuwa, kuma yana daga cikin Halaye masu kyau da Siffofi Madaukaka.

Kuma ma'anarsa shine: Yarda da Falala, da Sakamako mai kyau ga wanda yayi maka Alkhairi, ko ya maka wani taimako.

Kuma mafi girman Alkwarin da ya wajaba ayi riko da shi kuma a cika shi, shine: Cika Alkawarin Allah; Na ka bauta maSa Shi kadai kada ka hada shi da wani abu; kamar yadda

Allah Mai tsarki Yace:

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾

((**Kuma ku cika AlkawariNa in cika muku Alkawarinku**)). [Suratul Bakarah: 40].

Kuma mafi girman wadanda suka cika wannan Alkawarin daga cikin Hallittu sune Manzannin; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَأَبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى﴾

((**Kuma da Ibrahim wanda ya cika Alkawari**)). [Suratul Najm: 37].

Ibn Katheer -Allah ya jikansa- ya ce: «Ma'ana: ya cika duk abunda aka Shar'anta masa; kuma yayi aiki dashi –Yabon Allah ya tabbata a gare shi».

Kuma daga cikin cika Alkawari mai girma akwai: Cika Alkwarin Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- na yi masa Biyayya, da bin

Shiriyarsa, da bibiyar gurabunsa; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾

((Kuma duk abunda Manzo yazo maku dashi kuyi riko dashi, kuma duk abunda ya haneku ku hanu)).
[Suratul Hashr: 7].

Kuma cika Alkawari yana daga cikin Halayen Mazaje, kuma yana nuni zuwa ga girman Mutum da kyawun Hali, kuma Manzanni sune mafi girman masu cika Alkawari daga cikin Mutane; Musa yasan hakkin dan uwansa Haruna –Aminci ya tabbata a gare su-; sai ya roki UbangijinSa da Ya hada su tare a cikin Manzanci:

﴿وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي * هَارُونَ أَخِي * اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي * وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي﴾

((Kuma Ka sanya min wani Mataimaki daga Mutanena * Haruna dan uwana * Ka karfafi bayana dashi * kuma Ka shigar dashi a cikin Al'amarina))
[Suratu Dāha: 29-32].

Kuma Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance mai cika Alkawari ga wadanda suka taimake shi don isar da Manzancin UbangijinSa; Al-Mud'im bin Adiy ya hana Mush'rikai cutar da Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- kafin Hijira; sai Annabi ya kiyaye masa wannan kyautatawar dayayi gare shi kuma yace gameda ribatattun Ya'kin Badr: «**Da ace Al-Mud'im bin Adiy yana raye sa'annan yayi min magana akan wadancan Kazaman da na sake masa**

su» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kasance mai cika Alkawari ne tareda Sahabbansa; Abubakar –Allah Ya yarda dashi- shine mafi Falalar Sahabbai, ya taimaki Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- da Dukiyarsa da Kansa, kuma ya kasance shine wanda yafi duk sauran Sahabbai abokantakarsa; sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yace: «**Da zan riki badadayi a cikin Al’ummata dana riki Abubakar, sai dai shi dan uwana ne kuma Sahabina ne**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya aika Uthman –Allah Ya yarda dashi- a ranar Hudaibiyah zuwa ga Kuraishawa a Makkah, sai ya jinkirta dawowa gare shi; sai Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya umurci Sahabbansa da yin Muba’yi’ah; sai Mutane sukayi Muba’yi’ah sa’annan saboda cika hakkin Uthman na abunda yayi na Hidimar Musulunci- sai yace: «**Lallai Uthman yana a kan Bukatar Allah da Bukatar AnnabinSa**, sai ya dora dayan Hannayensa akan dayan – kuma yace: **Wannan** [Hannun] **na Uthman ne-**; sai Hannun Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ga Uthman ya kasance mafi Alkhairi kan Hannayensu ga kawunansu» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma yayi sallah ga shahidan Uhudu bayan shekara takwas da yin shahadarsu, yana kamar mai yi musu bankwana [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma

yayi Sallah ga Kabarin wata baiwa Baƙa wadda ta kasance tana share Masallaci, kuma da Ansarawa [Mutanen Madinah] suka taimaki Muhājirai sai Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yayi masu Addu’a da kuma zuriyarsu yace: «**Allah Ka gafartawa Ansāru da yāyan Ansāru da yāyan yāyan Ansāru**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma babu wani ɗaya daga cikin Sahabbai dayayi wani Alkhairi ga Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- face ya sakama masa akai, Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Ba wanda yakeda wani Alkhairi da yayi a garemu face tabbas mun saka masa sai Abubakar; lallai shi yanada wani Alkhairi da yayi a garemu Allah ne zai saka masa shi a ranar Kiyama**» [At-tirmizi ya ruwaito shi], kuma yayi umurni da a kiyaye kaunar Sahabbansa baki ɗaya bayan Mutuwarsa; sai yace: «**Kada ku zagi Sahabbaina, kada ku zagi Sahabbaina; na rantse da Wanda raina yake HannunSa! Da ace ɗayanku zai ciyar da misalin Dutsin Uhud na zinari ba zai kai Mudun ɗayansu ba ko rabinsa**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma cika Alƙawarinsa ya kai har zuwa ga Al’ummarsa, kuma wannan zai kasance a Filin tsayuwa mai girma, sai yace: «**Kowane Annabi yanada Addu’a da aka karɓa masa, sai kowane Annabi ya gaggauta rokonsa, amma ni na boye rokona ya zama Ceto ga Al’ummata a ranar Kiyama, kuma –cikin yardar Allah- zai samu duk wanda ya mutu daga cikin Al’ummata alhali baya haɗa Allah da komai**»

[Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma akan wannan Halin na cika Alkawari Sahabbai –Allah Ya yarda dasu- suka kasance; da aka karɓi Rayuwar Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- sai Abubakar yacewa Sahabbai: «Duk wanda yakeda wani Alkawari ko Bashi akan Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yazo, Jābir yace: sai na miƙe, nace: lallai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: **Da Dukiyar Bahrain zata zo mana dana baka kamar haka, da kamar haka, da kamar haka,** sai Abubakar ya kwamfato sau ɗaya, sa’annan yace min: Kirgata, sai na kirgata, takai Dubu ɗari biyar, sai yace: ɗauki irinta sau biyu» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Abubakar –Allah Ya yarda dashi- ya tafiyar da Rundunar Usama bin Zaid tareda ana tsananin buƙatarta bayan Mutuwar Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-, kuma ya kasance yana cewa: «Ba zan bar wani Al’amari wanda Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya kasance yana aikatawa ba face sai na aikata shi».

Kuma Sahabbai –Allah Ya yarda dasu- sun kiyayewa Abubakar Matsayinsa da kuma gabatarsa a cikin Musulunci; sai suka haɗu akan yi masa Muba’yi’ah a matsayin Khalifan Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi-, kuma Abubakar ya san matsayin Umar wanda Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya bashi, domin Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- yana yawan faɗin «**Nazo ni da Abubakar da Umar, kuma**

nashiga ni da Abubakar da Umar, kuma na fita ni da Abubakar da Umar» sai Abubakar yayi Wasici da Khalifanci ga Umar a bayansa.

Kuma cika Alkawari yana kara karfafa idan ya shafi Iyaye; domin sun wahala saboda samun hutunka, kuma sun ki Bacci don kasamu yin Bacci, kuma Uba ya wahala don neman ababen Rayuwarka, kuma Mahaifiyarka ta dauki cikinka cikin Wahala kuma ta Haifeka a cikin Wahala, kuma farkon Wajibin da Allah Ya farlanta shi daga cikin Hakƙoƙan Hallittu shine Biyayya ga Mahaifa; Allah Yace:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾

((Kuma Ubangijinka Ya hukunta kada ku bautawa kowa sai Shi, kuma gameda Mahaifa biyu ku kyautata)) [Suratul Isrā: 23].

Kuma daga cikin cika Alkawari a garesu akwai: Yi masu Addu'a:

﴿وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا﴾

((Kuma kace, Ubangiji Kayi masu Rahama kamar yadda suka reneni ina karami)). [Isrā: 24].

Kuma da yi masu biyayya a cikin abunda ba sabon Allah ba, da kuma aikata abu mai kyau a gare su, da shigar da farin ciki a cikin Ransu, kuma daga cikin Biyayya garesu: suga sakamakon ƙoƙarin dasukayi na tarbiyar yāyānsu ta hanyar tsayuwa kan Addini da kuma aikin kwarai, kuma daga cikin cika Alkawari a garesu akwai: Girmama Abokinsu bayan Mutuwarsu.

Wani Balaraben Kauye ya wuce ta wurin Ibn Umar – Allah Ya yarda dasu- sai Ibn Umar yace masa: «Ashe ba kai ne wane dan wane ba, yace: Eh; sai Ibn Umar ya bashi Jaki, kuma yace: Ka hau wannan; da kuma Rawani, yace: Ka daura wannan akanka, sai wani daga cikin Almajiransa yace masa: Allah Ya gafarta maka! Ka bawa wannan Balaraben Kauyen Jakin da kake hutawa akansa, kuma ka bashi Rawanin da ka kasance kana daure kanka dashi, sai yace: Ni naji Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: **Lallai yana daga cikin mafi girman biyayya: Mutum ya sada zumuntar iyalan masoyan Mahaifinsa a bayan ya bada baya** – wato: bayan Mutuwarsa- kuma Babansa Abokin Umar ne» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma daga cikin rikon Alkawari akwai cika Alkawari tsakanin Ma'aurata; Tabbas, Kulli mai karfi ya hadasu; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَأَخَذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾

((**Kuma sun riki Alkawari mai kauri daga gare ku**)) [Suratul Nisa'i: 21].

Kuma Khadijah yar Khuwailid –Allah Ya yarda da ita- ta taimaki Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- da Dukiyarta, kuma ta kiyaye Alkawarinsa, kuma an arzuta shi da yaya daga gareta, kuma ita ce farkon wadda ta gaskata shi kuma tayi Imani dashi daga cikin Mata, kuma itace sababin tabbatuwar zuciyarsa a farkon saukar wahayi, da kuma karfin azamarsa, kuma ta kasance Mafi Alkhairin Mata ga Mijinta a cikin Rayuwarta, Ibn Hajar –Allah Ya jikansa-

ya ce: «Ta kasance mai kwadāyi akan samun yardarsa da duk abunda take iyawa, kuma bata taƙa yin abunda zai Fusata shi ba ko sau dāya».

Sai Manzon –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya mayar da wannan rikon Alkawarin nata da wani irin cika Alkawari mai girma daga gare shi, don haka, ya kasance mai godewa ga kyautatawarta, kuma ya ci-gaba da ambatonta bayan Mutuwarta, kuma yana cewa gameda ita «**Lallai ni an arzuta ni da Kaunarta**» [Muslim ya ruwaito shi], «Wani lokaci yakan yanka Akuya, sa’annan ya yayyanka ta gunduwa-gunduwa, sa’annan ya aika da ita ga Abokanan Khadijah, kuma yace: **Lallai ita ta kasance kaza, ta kasance kaza, kuma inada yāyā daga gareta**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Al-Nawawee –Allah Ya jikansa- ya ce: «A cikin wannan baki dāya akwai nuni zuwa ga kyawon rikon Alkawari da kiyaye Kauna, kuma da kula da Alfarmar Aboki da zama a cikin rayuwarsa da bayan Mutuwarsa, da kuma karrama Iyalin wannan Abokin».

Kuma daga cikin cika Alkawari akwai: Son Malamai da girmama su da kaddarasu; domin sune suke dāuke da Addini da kuma gadon Manzanni, Al-Dahawi –Allah Ya jikansa- ya ce: «Kuma Malaman Magabata daga cikin Magabata dana bayansu –daga Tabi’ai Ma’abota Hadisi da athari, kuma Ma’abotan Fiqhu da nazari- ba’a ambatonsu sai da abu mai Kyau», Imamu Ahmad –Allah Ya jikansa- ya ce: «Tun shekaru Talatin dasuka wuce ban taƙa bacci ba, face sai nayiwa Shafi’i Addu’a kuma

na nema masa Gafara».

Kuma Aboki yanada rikon Alkawari da yake tabbata ta hanyar godiya ga Ayukkansa da kiyaye Sirrinsa da Kaunarsa, da kuma yabo mai kyau a gare shi, da kare isar cuta zuwa gare shi, da kuma yi masa kyauta da yāyānsa, kuma duk wanda ya kyautata maka; lallai ka saka masa akai, idan kuma bakada abunda zaka saka masa dashi; to, kayi masa Addu'a, itama tana daga cikin biyan kyauta.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe

﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾

((Ashe kyautatawa tanada wani sakamako face Kyuatatawa!)) [Suratul Rahmān: 60].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur'ani mai girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai karuwa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Cika Alkawari ya kunshi Gaskiyar Harshe da Aiki a tare, kuma cika Alkawari yana haifar da wani abun kwadayi da farin ciki acikin Zuciyar Ma'abocinsa wanda bashida iyaka, kuma ya haifar da kwadayin biyayya da sakawa a cikin Zuciyar wanda akayiwa, kuma duk wanda yayi Inkarin Alkhairi lallai wannan yana daga cikin wanda Himmarsa ta kasa daga rikon Alkawari, kuma Aikin kyauta da waninsa ya kasance don neman Yardar Allah ne, kuma kada kayi bakin ciki don wani yaƙi mayarda Alkhairin da ka yi masa; domin kai kana neman Ladar Alkhairin ne daga Allah ba daga Mutum ba, kana mai Aiki da Fadin Allah:

﴿ إِنَّمَا نَطْعَمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُزِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ﴾

((Mu kawai Muna ciyar daku ne domin neman

---

(1) Yaku Musulmi.

yardar Allah bamu neman wani sakamako daga wurinku ko godiya)) [Suratul Insān: 9].

Ku kwadaitu akan cika Alkawari; domin a cikin yin haka akwai samun Amincin Zuciya da kuma ci-gabanta, kuma kuyi kofari a cikin yin kawa da kowane Halin Girma, da kowace Siffa abar godewa; domin hakan shine Adireshin cin Nasara da Rabauta.

Sa'annan kuma kusani, lallai Allah Ya umurceku da yin Salati da Sallama ga Annabin mu...

RAHAMA⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrin kawunan mu da munanan ayyukkan mu, wanda Allah ya shiryar dashi babu mai batar dashi, kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida cewa babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kaɗai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa: lallai Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- haƙikanin tsoro; domin Allah baya karɓar abunda ba Taƙawa ba, kuma baya yin Rahama sai ga Ma'abotanta.

Ayyuhal Muslimūn⁽³⁾:

Addini ya tsayu ne akan sauke Haƙƙoƙin Allah da Haƙƙoƙin bayinSa; Haƙƙin Allah shine: Mu bauta maSa Shi kaɗai kuma kada mu haɗa Shi da komai, kuma haƙƙin Hallittu shine: Kyautatawa zuwa garesu da

---

(1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Ashirin da Tara ga watan Jumādā Ulā, Shekara ta dubu ɗaya da ɗari huɗu da talatin da shida bayan Hijira.

(2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin ɗora zance bayan gabatar da Shimfiɗa.

(3) Yaku Musulmi.

kyawawan Halaye tare dasu.

Kuma akwai wata 'Dabi'a mai girma wadda Allah Ya saka tsakanin HallittarSa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya ce gameda ita «**Allah Ya hallicci Rahama dari, sai ya sanya daya tsakanin Hallittarsa, kuma Ya boye guda Dari ba Daya a wurinsa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Allah Ya gabatar da ita akan Ni'imar Ilimi:

﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا ءَاتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِمَّا لَدُنَّا عِلْمًا﴾

((Sai suka samu wani Bawa daga cikin BayinMu wanda Mun bashi wata Rahama daga wuriMu kuma Muka sanar dashi wani Ilimi daga gareMu)). [Suratul Kahaf: 65].

Kuma Shi Allah Mai tsarki Yana son wanda ya siffantu da ita, kuma Ya yabi bayinSa masu yin Wasici da ita:

﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ﴾

((Sa'annan kuma ya kasance daga waƙanda sukayi Imani kuma sukayi wasici da Hakuri kuma sukayi Wasici da Tausayi)) [Suratul Balad: 17].

Da Rahama ce tushen gina sauke Haƙƙokin Bayi na Wajibi yake tsayuwa kamar kamar: Zakkah ko wanda aka kwadaitar wanda ba wajibi ba kamar: Afuwa da Sadaka, Shaikhul Islam –Allah Ya jikansa- ya ce: «Wajibi ne ga Mutum ya kasance manufarsa ita ce amfanar da Halitta da kuma kyautatawa zuwa gare su a sake, kuma wannan itace Rahamar da aka aiko

Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– da ita».

Kuma ita kyauta ce daga Allah, Yana bawa wanda yaso daga cikin BayinSa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya ce ga wani balaraben kauye da yayi jafa'i kan tausasawa yafansa: «**Yaya zanyi da kai idan Allah ya cire Rahama daga cikin Zuciyarka**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma duk lokacin da Allah Yayi nufin Alkhairi ga bawansa sai ya saukar da Rahama a cikin Zuciyarsa:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ﴾

((**Shine wanda ya saukar da Natsuwa**)) [Suratul Fat'h: 4].

Ibn Abbas –Allah Ya yarda dasu- yace: «Abin nufi: Rahama»,

﴿فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَرُدَّادُوا إِلَيْنَا مَعَ إِيْمَانِهِمْ﴾

((**a cikin Zuciyar Muminai domin su kara Imani tare da Imaninsu**)). [Suratul Fat'hi: 4].

Kuma rabon kowane Bawa a ciki yana kasancewa ne gwargwadon rabonsa daga Shiriya; don haka mafi kamalar Imani daga cikin Muminai shine wanda yafisu girman Rahama; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾

((**Muhammad Manzon Allah ne, kuma wafanda suke tare dashi masu tsanani ne akan Kafirai masu**

Rahama ne a tsakaninsu)) [Suratul Fat'hi: 29]. kuma Allah ya Siffanta Muminai da fadinSa:

﴿أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾

((**Masu kankan da kai ne ga Muminai**)). [Suratul Mā'idah: 54].

Ibnu Abbas –Allah Ya yarda dasu- yace: «yana nufi da kankar da kai: Rahama», kuma cikas Zuciya da ita alama ce ta samun jin dadi, kuma sanadi ce na samun Rahamar Allah; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya ce: «**Masu Rahama Allah yana yi masu Rahama, Kuyi Rahama ga wadanda suke a cikin Kasa sai wanDa yake a Sama Yayi maku Rahama**» [Abu Dawud ya ruwaito shi].

Kuma daga cikin wadanda zasu shiga Aljannah akwai: wasu Mutane da aka cika Zukatansu da Rahama da kuma taushi tareda Imani; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya ce: «**Yan Aljannah iri uku ne: Mai Mulki mai Adalci mai Sadaka wanda aka datar dashi, da kuma wani Mutum mai Rahama mai taushin Zuciya ga duk wani Makusanci da Musulmi, da kuma Mai kamewa mai kokarin kamewa mai Iyali**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma keƙashewar Zuciya yana samuwa ne da rashin samun Rahama a cikinta, Allah Ya zargi wasu Mutane sai Yace:

﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾

((**Sa'annan sai Zukatanku suka keƙashe bayan wancan**)), [Suratul Bakara: 74].

Al-Bagawiy –Allah Ya jikansa- yace: «Ma’ana: Suka bushe suka kekashe, kuma kekashewar Zuciya shine fitar Rahama da Tausayi daga cikinta» kuma wannan Alamar Tabewa ce: Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya ce: «**Ba’a cire Rahama sai daga wanda ya tabe**» [Abu dawud ya ruwaito shi].

Kuma duk wanda baya yin Rahama, Allah baYa masa Rahama; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya ce: «**Allah baYa yin Rahama ga wanda baya yin Rahama**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi]. Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– yayi inkari ga wanda ya kyamaci yin abu dan kadan daga cikin tasirin Rahama; Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– ya sumbanci Hassan dan Aliyu –Allah Ya yarda dasu- a lokacin Al-Akra’u bin Hābis Al-Tamimiy –Allah Ya yarda dashi- yana zaune a wurinsa, sai Al-Akra’u yace: «Inada yāyā Goma, ban taɓa Sumbantar ɗaya daga cikinsu ba, sai Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi– yace: **Wanda baya yin Rahama, ba’a masa Rahama**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], Ibn Baḍḍāl Allah Ya jikansa- ya ce: «Tausayin ɗa karami, da rungume shi, da Sumbantarsa, da lallaɓawa dashi; yana daga cikin Ayukkan da Allah Yake yarda dasu kuma yake sakawa akansu, kuma Sumbantar yaro karami da ɗaukan sa da rungume shi yana daga cikin abunda ya cancanci Rahamar Allah saboda shi».

Kuma mafi cancantar Mutane ga jin kai sune: Mahaifa guda biyu; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَخَفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾

((Kuma ka saukar a garesu fikafikin tausasawa na Rahama)) [Suratul Isrā'i: 24].

Kuma mafi Alkhairin yāyā shine wanda yafi kusa ga tausayawa Mahaifansa biyu:

﴿فَأَرَدْنَا أَنْ يُبَدِّلَهُمَا رَبُّهُمَا حَيْرًا مِّنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا﴾

((Sai mukayi nufin Ubangijinsu ya musanya musu mafi Alkhairi daga gare shi a tsarkakuwa kuma wanda yafi kusanci ga tausayawa)) [Suratul Kahafi: 81].

Kuma Rahamar dake tsakanin Muminai tana mayar dasu kamar Jiki daya; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Zakaga Muminai a cikin Rahamarsu da Kaunar junansu da Tausayinsu kamar misalin Jiki daya ne, idan wata gaba tana ciwo sai hakan ya kai ga sauran Jikin da rashin bacci da kuma rashin Lafiya**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Shari'ah ta kwadaitar akan tausayawa ga Dabbobi; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuma Akuya idan ka tausaya mata; Allah sai yayi maka Rahama**» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma Mumini yana tausayin Kafiri; saboda abunda ya same shi na rasa Shiriya, kuma yana kinsa; saboda rashin Imaninsa, kuma duk wanda kafarsa ta zame a cikin Safo lallai ya cancanci a tausaya masa ta hanyar yi masa Nasiha, da roka masa Shiriya; Anzowa Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- da wani

Mutum wanda yasha Giya, sai yace: «**Ku buge shi**, Abu Huraira yace: daga cikin mu akwai mai duka da Hannunsa, akwai mai duka da Takalminsa, akwai kuma mai duka da Tufafinsa, bayan ya tafi sai wani sashe daga cikin Mutane yace: Allah Ya kunyatar da kai, sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: **Kada kuce haka, kada ku taimaki Shaidan akan dan uwanku, sai kuce: Allah Yayi maka Rahama**» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma mafi girman tausayi daga cikin Hallittu sune: Manzannin Allah; sunyi kofari don Shiriyar Hallitta, kuma sun kira Mutanensu ta kowace Hanya domin tseratar dasu daga Halaka, kuma sukayi Hakuri akan cutarwarsu, basuyi gaugawar neman zuwan Azabarsu ba; Adam –Aminci ya tabbata a gare shi- idan yaga yān Wuta daga cikin Zuri'arsa sai yayi Kuka; a cikin Kissar Mi'irāji [Tafiya sama da akayi da Annabi] Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Nace da Jibril: Waye wannan? Yace: Wannan Adam ne, kuma wannan duhun Mutane dakake gani a Damansa da Hagunsa Ruhin yāyānsa ne, waƙanda suke dama daga cikinsu sune yān aljanna, duhun mutane dake hagunsa yān wuta ne, idan ya kalli Damansa sai yayi Dariya, idan kuma ya kalli Hagunsa sai yayi Kuka**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Ibrahim –Aminci ya tabbata a gare shi- ya kasance mai tausayin Mutanensa; yacewa Ubangjinsa:

﴿مَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

((Wanda ya bini lallai yana daga gareni, wanda kuma ya saba min lallai Kai Mai gafara ne kuma mai Jin kai)) [Suratu Ibrahim: 36].

Kuma saboda taushin Zuciyarsa ne yayi Jayayya da Mala'iku don kada su halaka Mutanen Lud koda zasuyi Imani.

Kuma Musa –Aminci ya tabbata a gare shi- yaji tausayin Yan mata biyu, sai ya shayar dasu ruwa –Kuma yana daga cikin Manyan Annabawa ma'abota Azama-, kuma Tausayinsa –Aminci ya tabbata a gare shi- ya kai har zuwa ga wannan Al'ummar; ya kwadaitar da Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- da ya kara nema daga UbangijinSa kan sha'anin rage yawan Sallah ga Al'ummarsa, sai Ubangiji Mai girma da daukaka ya rageta daga Salloli Hamsin zuwa Salloli Biyar, kuma Allah yasa Yahya – Aminci ya tabbata a gare shi- mai tausayi; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا﴾

((Kuma muka saka shi mai tausayi daga wurinmu kuma mai tsarki kuma ya kasance mai Takawa)). [Suratu Maryam: 13]. Ibn Katheer –Allah Ya jikansa-yace: «Ma'anar Ayar shine: Kuma Muka bashi Rahama daga wurinMu da kuma tausayi ga Bayi; saboda ya kirasu zuwa ga biyayyar Ubangijinsu, kuma yayi aiki na kwarai a cikin Ikhalsi».

Kuma Allah ya sanya Isah –Aminci ya tabbata a gare shi- mai biyayya ga Mahaifiyarsa kuma bai kasance Mai kaushin Zuciya marar tausayi ba:

﴿وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا﴾

((Kuma Mai biyayya ga Mahaifiyata kuma bai sanya ni mai kaushin Zuciya tababbe ba)). [Maryam: 32].

Kuma wani Annabi daga cikin Annabawa Mutanensa sun buge shi har suka zubar masa da jini, sai yana shafe Jinin daga Fuskarsa yana cewa: «**Ya Allah Ka gafartawa Mutanena; domin su basu sani ba**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- shine; mafi tausayin hallittun Allah, kuma daga cikin sunayensa akwai «**Annabin Rahama**» [Al-nasa’i ya ruwaito shi], kuma lokacin da ake fada masa: «Kayiwa Mush’rikai bakar Addu’a sai yace: **Ni ba an aiko ne ba mai yawan tsinuwa, ni kawai an aiko ni don Rahama**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma lokacinda Mutanensa suka cutar dashi sai Mala’ikin Duwatsu ya kirashi yayi masa Sallama kuma yace: «Ya Muhammad! Idan kaso sai na rikito akansu duwatsunan nan guda biyu [dutsin abu kubais, da kuma ku'aiki'an] dake tsakanin Makkah? Sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yace: **A’a, Ina fatan Allah Ya fitar daga tsatson su wadanda zasu bautawa Allah Shi kadai, basa hada Shi da komai**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Allah Ya aiko shi domin Rahama ga Hallittu baki daya; Allah Ya ce:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

((Kuma bamu aiko ka ba face sai Rahama ga Talikai)) [Suratul Ambiyā: 107].

Don haka, duk wanda ya karbi wannan Rahamar, kuma ya godewa wannan Ni'imar; ya tsira a Duniya da Lahira. Kuma duk wanda ya mayar da ita kuma yayi inkarinta; yayi Hasarar gidaje biyu [Duniya da Lahira], Allah Ya aiko shi Rahama ga Muminai ta Musamman; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ﴾

((Kuma -shi- Rahama ne ga wafanda sukayi Imani daga cikin ku)).

Kuma ya kasance mai tausayi ne ga Al'ummarsa; «Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya karanta fadin Allah Mai Buwaya da daukaka gameda Ibrahim:

﴿رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضَلَّانَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ مَن تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي
وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

((Ya Ubangiji lallai su sun batar da dayawa daga cikin Mutane, duk wanda ya bini lallai shi yana daga gareni, kuma duk wanda ya saba min lallai Kai mai Gafara ne kuma Mai Jin kai)) [Suratu Ibrahim: 36].

Kuma Isah –Aminci ya tabbata a gare shi- ya ce:

﴿إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

((Idan kayi masu Azaba lallai su BayinKa ne

kuma idan Ka gafarta masu lallai Kai Kaine Mabuwayi Mai Hikima)) [Mā'idah: 118].

Sai Annabi ya daga Hannayensa kuma yace: **Ya Allah Al'ummata Al'ummata,** kuma ya fashe da Kuka, **sai Allah Mai Buwaya da Daukaka yace: Ya Jibril! Ka tafi wurin Muhammad –kuma UbangijinKa Shi ne Yafi sani- ka tambaye shi, meye yake sakaka Kuka? Sai Jibril –Aminci ya tabbata a gare shi- yaje wurinsa kuma ya tambaye shi, sai Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya bashi labarin abunda yace, -Kuma shine mafi sani- sai Allah Yace: Ya Jibril! Kaje wurin Muhammad, kace: Lallai Mu zaMu yardar da kai a cikin Al'ummarda, kuma bazaMu bakanta maka ba» [Muslim ya ruwaito shi], Al-An-Nawawi –Allah Ya jikansa- yace: «Wannan yana daga cikin Hadisi mafi girman fata ga wannan Al'ummar koma shine mafi girman fata».**

Kuma ya kasance mai tausayi ga Sahabbansa; «Sa'ad dan Ubādah ya kawo masa kukan wani ciwo da yake damunsa, sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kai masa Ziyara tare da wani sashe na Sahabbansa –Allah Ya yarda dasu- bayan da ya shiga wurinsa sai ya same shi Iyalin shi suna zagaye dashi yana cikin ciwo, sai yace: **ya Rasu ne?** suka ce: A'a ya Manzon Allah! sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya fashe da Kuka; da Mutane suka ga Kukan Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- sai suma suka fashe da Kuka» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma «an miƙa wani yaro zuwa ga Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare

shi- alhali Ransa yana sautin fita da kai-komo sai Idanuwansa suka zubo da Hawaye, sai Sa'ad yace: Ya Manzon Allah! Meye wannan? Sai yace: **Wannan Rahama ce, Allah ne ya sanyata a cikin Zukatan BayinSa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance mai tausayi ga Samari; Mālik dan Huwairith –Allah ya yarda dashi- ya ce: «Munzowa Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- alhali lokacin muna cikin Samartaka sa'annin juna, sai muka zauna a wurinsa kwana Ashirin, sai ya fahimci cewa lallai munyi kwaɗayin komawa ga Iyalanmu, kuma ya tambayemu labarin waɗanda muka baro a cikin Iyalanmu, sai muka bashi labari, kuma ya kasance mai lallabawa da kuma tausayi, sai yace: **Ku koma zuwa ga Iyalanku; ku koyar dasu kuma ku umurce su, kuma kuyi Sallah kamar yadda kukaga ina Sallah, kuma idan lokacin Sallah yayi; ɗaya daga cikinku ya yi maku kiran Sallah, sa'annan Babba daga cikinku yayi maku Limanci**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma ya kasance mai tausayi ga Mata, yana takaita Sallah don kada ya wahalar da Uwa da Danta; Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Ni ina shiga Sallah alhali inada nufin tsawaitata, sai naji Kukan yaro; sai na takaita a cikin Sallata; saboda abunda nasani na tsananin abunda Uwa take ji daga kukansa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma ya kasance Mai tausayi ne ga Yara; Anas – Allah Ya yarda dashi- ya ce: «Ban taɓa ganin wani

wanda yakai tausayin Iyali kamar Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ba» [Muslim ya ruwaito shi]. kuma «Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance yana Huduba, sai Hassan da Husaini suka zo suna tafiya suna faduwa; sai Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya sauko daga kan Mimbari, sai ya dauke su ya dorusu a gabansa, sa’annan kuma yace: **Allah da Manzonsa sunyi gaskiya:**

﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾

((Lallai Dukiyarku da Yayanku Fitina ne)).
[Suratul Tagābun: 15]

Na kalli wadannan yaran su biyu suna tafiya suna faduwa, sai na kasa Hakuri har saida na yanke Maganata kuma na daukesu» [Ahmad ya ruwaito shi], Ibnul Qayyim –Allah Ya jifansa- yace: «Wannan yana daga cikin cikas Rahamarsa da kuma tausasawarsa ga yara, da tausayinsa a garesu, kuma wannan koyarwa ce daga gare shi ga Al’ummarsa na Rahama da Tausayi da kuma Lallabawa da yara».

Kuma mafi girman tausayi a cikin wannan Al’ummar sune: Sahabban Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi-; Allah Mai tsarki yana yabonsu sai yace:

﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾

((Masu tsanani ne akan Kafirai masu Rahama ne a tsakaninsu)) [Suratul Fat’hi: 29],

Kuma wanda yafi su tausayi shine Abubakar Siddiq – Allah Ya yarda dashi-, Allah Ya hada masa tsakanin yawan Ilimi da Rahama, kuma Ibnul Qayyim –Allah Ya jifansa- ya ce: «Kuma haka Mutum yake, duk lokacinda Iliminsa ya kara fadi; Tausayinsa zai kara fadi», kuma Ma’abota Ilimi da Nagarta Ma’abotan Rahama ne, suna kofarin yada Alkhairi da Shiriya ga Mutane, kuma basa Zaluntar wanda ya saba masu kuma basa cutar dashi».

Waba’adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Rahamar Shari’ah da Adalcinta ya yalwaci Makiyi da Aboki, kuma sakamako yana kasancewa ne daga irin jinsin Aiki, duk wanda yake kwadayin Rahamar Allah, to, yayi Rahama ga HallitarSa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Lallai Allah Yana Rahama ne ga BayinSa masu yawan Tausayi**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma duk wanda Allah Yayyiwa Rahama; jin dadi zai lullube shi, kuma zai samu karshe mai kyau a Duniya da Lahira.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe

﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾

((Ashe kyautatawa tanada wani sakamako face Kyuatatawa!)) [Suratul Rahmān: 60].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur’ani
mai girma ...

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi.

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarsa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai karuwa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Zuciya tana tsarkakuwa ne daga Girman kai da wulakanta Mutane ta hanyar tabbatar da Tausayi, kuma tausayi abu ne wanda yake tskanin keƙashewar Zuciya da Jafa'i, da kuma tsakanin Rauni da Karaya, kuma Allah Yana son Tausayi da Rahama idan dai basu kasance masu tozartar da Addini ba; kamar kiraye-kirayen barin yin Haddodi; saboda tausayi ga Bayi, kuma idan Bawa ya kubuta daga Fitinar Shubuhohi da Sha'awowi; zai samu Shiriya da kuma Rahama, Allah yana bada labarin Mutanen kogo sai Ya ce:

﴿فَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيَّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا﴾

((Sai suka ce Ya Ubangijin mu Kabamu wata Rahama daga gareKa kuma Ka saukake mana Shiriya daga Al'amarinmu)) [Suratul Kahaf: 10].

---

(1) Yaku Musulmi.

Kuma daga cikin sabubban samun Rahama akwai: Biyayya ga Mahaifa biyu, da sadar da Zumunta, da Sadaka, da Kyautatawa ga waɗanda suke a cikin baƙin ciki da rashin lafiya, da Ziyarar Maƙabartu ga Maza, da yawaita karatun Alkur’ani Mai girma da ambaton Allah.

Sa’annan kuma kusani, lallai Allah Ya umurceku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ..

KUNYA ALKHAIRI CE DUKKANTA⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrukan kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, wanda Allah Ya shiryar dashi babu mai batar dashi, kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida lallai Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- hakikanin tsoro, kuma kuyi riko da Musulunci da Igiya mai karfi.

Ayyuhal Muslimun⁽³⁾:

Mabudin Bauta ga Allah da SIRRINTA shine sanin Sunayen Allah da SIFFOFINSA, SunayenSa Madaukaki kyawawa ne kuma SIFFOFINSA Madaukaka ne, kuma a cikin kowane Suna da Siffa ta Allah Mai tsarki yanada

(1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Bakwai ga watan Jumadil Akhir, Shekara ta dubu daya da dari huɗu da talatin da tara bayan Hijira.

(2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.

(3) Yaku Musulmi.

Ibada ta musamman wadda itace abinda saninta yake gadarwa da nunawa, kuma Allah Yana son SunayenSa da SiffofinSa, kuma Yana son bayyanar tasirinsu a cikin Hallittunsa, don haka ne, Ya umurci BayinSa dasu roke shi dasu, sai Yace:

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾

((**Lallai Allah Yanada Sunaye kyawawa don haka ku roke Shi dasu**)) [Suratul A'arāf: 180].

Kuma mafi soyuwar Hallittu a wurin Allah shine wanda ya siffantu da siffofin dayake So wadanda ba kebantattu ne ba daShi Allah mai tsarki, kuma duk wanda ya bautawa Allah da SiffofinSa; zai samu kusanci ga RahamarSa.

Kuma duk wanda ya kiyaye SunayenSa, zai saukar dashi a cikin AljannarSa, kuma daga cikin SunayenSa akwai: Mai Kunya, kuma daga cikin SiffofinSa akwai: Mai Kunya, kuma hakika Allah Ya siffanta kanSa da hakan, sai yace:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيزُ أَنْ يُضْرَبَ مِثْلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا﴾

((**Lallai baya jin kunyar ya buga Misali da Sauro da abunda yake sama dashi**)) [Suratul Bakarah: 26].

Kuma Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kirashi da hakan, yace: «**Lallai Allah –Mai Buwaya da Daukaka- Mai Kunya ne Mai yawan Suturcewa ne, Yana son Kunya da Suturtawa**» [Abu dawud ya ruwaito shi], kuma Allah Mai tsarki Yana jin Kunyar ya mayar da wanda ya roke shi wani

abu; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Lallai Ubangijinku Mai yawan Albarka da daukaka Mai Kunya ne Mai Karamci ne, Yana jin Kunyar Bawansa idan ya daga Hannayensa zuwa gare Shi ya mayar dasu ba komai a ciki**» [Abu dawud ya ruwaito shi], Ibnul Qayyim yace: «Kunyar Ubangiji Madaukaki ga BawanSa Fahimta bata iya sanin hakikaninta, kuma Hankula basa iya siffantata; domin ita Kunyar Karamci ce da Bayarwa da Kyauta da Girma».

Kuma kololuwar kyawawan dabi’u a cikin Hallittu kuma mafi daukaka kuma mafi girman Matsayi kuma mafi yawan Amfani itace: Kunya, kuma Kunya wani hali ne da yake sanya barin Munanan ababe, kuma yake hani daga yin sakaci a cikin Hakkin mai Hakki, abunda yake zaburar da ita da asalin kalmar a larabce daga Rayuwa ne, kuma gwar-gwadon Rayuwar Zuciya; Kunya take kasancewa a cikinta, kuma gwar-gwadon Rayuwar Zuciya gwar-gwadon yadda kunaya take kasancewa cikinta, kuma duk yadda zuciya ta kasance tafi rayuwa, cikas Kunya da Karfinta yake kasancewa a cikinta, kuma al’amarin Kunya bai gushe yana tabbace ba kuma aiki da ita bai gushe yana dole ba tun Zamanin Annabtancin Farko, kuma ba wani Annabi face sai ya kwadaitar da Al’ummarsa zuwa gareta, kuma face sai an aiko shi akanta, kuma ba’a ta’aba shafeta ba daga cikin ababen da aka shafe na Shari’o’i, kuma ba’a canzata ba daga cikin ababen da aka canza daga cikinta, domin al’amari ne wanda ansan dacewarsa, kuma Falalarsa ta bayyana, kuma Hankula sun ha’du akan kyawonsa, kuma duk abunda wannan ne Saiffarsa ba’a Shafe shi kuma ba’a

canza shi; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Lallai yana daga cikin abunda Mutane suka riska na Maganar Annabta: Idan bakada kunya sai ka aikata abunda kaso**». [Bukhari ya ruwaito shi].

Zaɓaɓɓun Hallittu sun siffantu ne da Kunya, kuma Allah Ya yabi Ma'abotanata; Mala'iku sun siffanta da ita, Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Ashe bazanji Kunyar Mutumin da Mala'iku suke jin Kunyarsa ba?**» [Muslim ya ruwaito shi], Kuma an san Annabawa da ita a cikin Mutanensu; «**Ranar Kiyama Hallittu zasu nemi ceto daga Adam da Nuhu da Musa –Aminci ya tabbata a garesu-; sai kowane daya daga cikinsu ya ambato Zunubinsa kuma yaji Kunya**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Musa –Aminci ya tabbata a gare shi- Mai yawan Kunya ne, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Lallai Musa ya kasance Mutum Mai yawan jin Kunya Mai yawan suturcewa, ba'a ganin wani abu daga fatarsa; saboda jin Kunyarsa**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma Annabin mu Muhammad –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana da mafi girman rabo a cikin wannan; domin ana sanin Kunyarsa daga Fuskarsa; Abu Sa'eed Alkhudriy –Allah Ya yarda dashi- ya ce: «Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yafi tsananin Kunya sama da Budurwa dake cikin dakinta, kuma ya kasance idan baya son wani abu sai mugane hakan a Fuskarsa» [Bukhari da Muslim suka

ruwaito shi], kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yayi ta kai-komo a daren Mi'irāji tsakanin Musa –Aminci ya tabbata a gare shi- da Ubangijinsa, yana tambayarSa sauki a cikin Sallah har yace: «**Tabbas, najin Kunyar Ubangijina**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma «lokacin da Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya tare da Matarsa Zainab bintu Jahash; an kira Mutane saboda hakan kuma suka ci abinci suka fita, sai wasu Mutane su uku suka zauna suna Labari a cikin Gidan, sai Annabi – Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yaji Kunyar yace musu wani abu, sai ya fita yabarsu a cikin gidan; sai Allah Mai girma da daukaka Ya saukar da:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرٍ نَّظِيرِينَ إِنَّهُ وَكَانَ إِذَا دُعِيَتمْ فَأَدْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَقْسِمِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِيهِ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِيهِ مِنَ الْحَقِّ﴾

((Yaku wafanda sukayi Imani, kada ku shiga gidajen Annabi sai idan anyi maku Izini zuwa ga wani abinci, ba kun tsaya jiran nunarsa ba, sai dai kuma idan an kiraku, to, ku shiga, kuma idan kunci Abincin, to ku waste, ba tareda kun tsaya kuna masu labari ba, lallai wannan yana cutar da Annabi, sai yana jin kunyar ku, kuma Allah baya jin kunyar gaskiya))» [Suratul Ahzāb: 53]. [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Uthman –Allah Ya yarda dashi- abun buga Misaline a cikin Kunya tsakanin Sahabbai; wata rana ya shiga wurin Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata

a gare shi- sai Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya zauna kuma ya gyara tufafinsa, sai aka tambaye shi akan haka, sai yace: «**Lallai Uthman Mutum ne Mai yawan Kunya, kuma ni naji tsoron idan na bashi izini a cikin wancan yanayin ya kasa bayyana Bukatarsa zuwa gare ni**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma an hallicci Mace akan jin Kunya kuma da itace Adonta da kyawunta, kuma Kunya Katanga ce a garetta da kuma Aminci; Aisha –Allah Ya yarda da ita- ta ce: «Ya Manzon Allah! Lallai Budurwa tana jin Kunya? Sai yace: **Yardarta** –cikin maganar Aure- shine; **Shirunta**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma Yar jagoran garin Madayana tazo tana tafiya alhali Hijabin Kunya ya lullubeta, kuma ta rufe Fuskarta da Hannayenta da Tufafinta; Allah Mai Tsarki Yace:

﴿جَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ
لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا﴾

((Sai dayarsu tazo tana tafiya cikin Kunya, tace: **Lallai Babana yana kiranka domin ya sakamaka da ladar shayarwa dakayi mana**)) [Suratul Kasas: 25].

Kuma Kunya ta kai ga Aisha Uwar Muminai –Allah Ya yarda da ita- har tana jin Kunya a cikin dakinta; tana jin Kunyar Umar –Allah Ya yarda dashi- bayan an rufe shi, tace –Allah Ya yarda da ita-: «Na kasance ina shiga dakina wanda aka rufe Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- da Mahaifina a ciki, sai na cire kayana, sai nace: Ai Mijina da Mahaifina ne kawai,

amma da aka rufe Umar tare dasu; na rantse da Allah! ban taba shiga ba face sai na saka kayana; saboda Kunyar Umar» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma akwai wata mata wacce ta tayi Hakuri akan Bala'i kuma bata yarda da cire Kunya ba, sai tasamu Aljannah; Ibn Abbas –Allah Ya yarda dasu- yacewa Adā bin Abi Rabāh –Allah Ya jikansa- «ko zan nuna maka wata Mace daga cikin Yan Aljannah? Sai nace: Eh, sai yace: Wannan Matar Baƙa, tazo wurin Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- sai tace: Ni ina faɗuwa [Farfadiya], kuma jikina yana buɗewa, ka roka min Allah, sai yace: **Idan kina so kiyi Hakuri kinada Aljannah, idan kuma kika so sai na roki Allah ya baki lafiya**, sai tace: A'a, zanyi Hakuri, sai tace: Amma jikina yana buɗewa, ka roka min Allah kada jikina ya buɗe; sai ya roka mata» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Kunya tana daga cikin Halayen Karamci wadda Mutanen Jahiliya suka tabbatta akanta; a lokacin da Hirakal ya tambayi Abu Sufyān –Allah Ya yarda dashi- akan Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi-, alhali lokacin Abu Sufyān yana akan Kafirci, yace: «Wallahi ba don Kunya ba a wannan ranar, kada Abokanaina su cirato Karya daga gareni da nayi masa Karya a lokacin da ya tambayeni gameda shi, sai dai naji Kunyar su cirato Karya daga gareni sai na faɗa masa gaskiya» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma da Kunya ce ake samun jin daɗi da kuma kaiwa ga Sabubbanta, kuma Alkhairi ce dukkanta; Annabi –

Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kunya Alkhairi ce dukkanta** –ko yace-: **Kunya dukanta Alkhair ce**» [Muslim ya ruwaito shi]. Kuma Karshen ma'abocinta yana kaiwa ne zuwa ga Alkhairi, kuma Nadama bata biyo bayansahi har abada; Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kunya bata zuwa sai da Alkhairi**» [Muslim ya ruwaito shi], Ibnul Qayyim Allah Ya jifansa- yace: «Kunya itace: sinadarin rayuwa ga zuciya, kuma itace ginshikin kowane Alkhairi, kuma tafiyarta tafiyar Alkhairi ne baki dayansa».

Kuma yana daga cikin mafi girman Alkhairi a cikinta: Sabo akan dabi'u abun godewa, da kuma nisantar halaye abun zargi, kuma idan Kunyar Mutum ta girmama; sai ta Kiyaye Mutuncinsa, ta ture Munanan aikinsa, kuma ta yada kyawawan halayensa.

Kuma yana daga cikin Akidar Ahlusunnah Wal Jama'a: lallai Imani Magana ce da Kudurcewa da Aiki, kuma Kunya wani yanki ce nashi; Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Imani yanki Saba'in ko Sittin da doriya ne, kuma Kunya yanki ce na Imani**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Ibn Hibban –Allah Ya jifansa- yace: «Kunya tana daga cikin Imani, kuma Mumini dan Aljannah ne, kuma ba'a cire kunya daga wani ba sai tareda cire Imaninsa», kuma «Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya wuce wani Mutum alhali yana yiwa dan uwansa fada akan Kunya, yana cewa: Kai kana jin Kunya har kamar yana cewa: Ta cutar dashi, sai Manzon

Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yace: **Ka kyale shi; domin Kunya tana daga cikin Imani**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Allah bai taɓa Azabtar da wata Zuciya ba da abunda yafi tsanani kan ya cire Kunya daga cikinta, Ibn Umar –Allah Ya yarda dasu- ya ce: «Lallai Kunya da Imani an haɗesu tare, idan aka ɗauke ɗayansu, za'a ɗauke ɗayan».

Kunya ɗa'a ce wacce take zaburarwa zuwa ga wasu Ayukkan ɗa'a, kuma tana tuƙewa ne da ma'abocinta zuwa ga tsantseni, kuma duk wanda yayi sakaci da ita zai aikata sabanin hakan, kuma daga cikin mafi girman abunda yake katangance Mutum daga aikata Saɓo akwai: Kunya, kuma mai Kunya yana yankewa daga Saɓo; saboda Kunya, kamar yadda ake yankewa daga sabon saboda Imani, don haka, idan aka zare Kunya daga Bawa; ba wani abu dayayi masa saura da zai hana shi aikata Munanan abubuwa da Halayen ƙaskanci; Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Idan baka jin Kunya; sai ka aikata abunda kaso**» [Bukhari ya ruwaito shi]. Ibnu Abdul Barri –Allah Ya jifansa- yace: «Duk wanda bashida Kunya wacce zata katangance shi daga ababen da Allah Ya haramta; a gunsa zai kasance babu banbanci tsakanin yin Ƙananan Zunubai da Manya, kuma a cikin wannan akwai ma'anar tsoratarwa da kuma gargadi akan ƙarancin Kunya».

Kuma Zunubai suna raunana Kunya ga Bawa har takan iya fita daga gare shi baki ɗaya, ya kasance baya damuwa da sanin Mutane ga Halinsa, ko ganinsu [ga

abunda yake yi]; har yakan iya bada labarin Halinsa da Munanan Ayukkansa.

Lallai a cikin Kunya akwai kawa da kyawo ga Ma'abocinta; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Ba abunda Alfāsha zata kasance a cikinsa face sai ta aibanta shi, kuma ba abunda Kunya zata kasance a cikinsa face sai ta Kawata shi**» [at-irmizi ya ruwaito shi], Kuma Kunya sababi ce ga samun daukakar rai da kiyayeta, mai Kunya baya rokon Mutane wani abu koda ya buƙaci hakan; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Miskini bashi ne wanda za'a bashi Loma ɗaya ko biyu ba ta ishe shi; sai dai hakikanin Miskini shine wanda bashida wadata kuma yana jin Kunya, ko baya iya nacewa gun rokon Mutane**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Kunya tana jan ma'abocinta zuwa ga Ladabi kyakykyawa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yayi tambaya akan wata Bishiya wacce take kama da Musulmi, Ibnu Umar –Allah Ya yarda dasu-yace: «Sai yazo a raina cewa icen Dabino ne, amma sai naga Abubakar da Umar basuyi Magana ba, sai na kyamaci nayi Magana» a wani lafazin: «Sai naji Kunya» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Sakamako yana kasancewa ne daga irin aiki, kuma daga cikin abunda Kunya take gadarwa da kuma kyakykyawan Sakamakonta akwai: Kunyar Allah ga Ma'abotanta; Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Amma ɗayansu sai yaji Kunya; sai Allah Mai buwaya da ɗaukaka Yaji Kunyarsa**» [Bukhari da

Muslim suka ruwaito shi].

Kuma kololuwar Kunya itace: Kunyar Allah; saboda kada Ya ganka a inda Ya haneka, kuma kada Ya nemeka a inda Ya umurceka, lallai Allah Shine yafi cancantar aji KunyarSa, Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuji Kunyar Allah hakikanin Kunya**» [at-tirmizi ya ruwaito shi].

Kuma Kunyar Allah: Haske ne da yake darsuwa a cikin Zuciya, wannan Hasken zai nunawa Ma'abocinsa cewa lallai yana tsaye a gaban Ubangijinsa Mai buwaya da Daukaka; sai yaji KunyarSa a lokacin da yake shi kadai da kuma bayyane, kuma Kunyar Allah tana tabbata da sanin BaiwoyinSa, da girman Ni'imominSa, tareda halarto da Aibin Mutum da kuma gazawarsa, da kuma sanin cewa Shi Allah masani ne ga abunda yake a sirrance da wanda yafi shi boyuwa.

Kuma idan Bawa yasan da ganin Allah Mai tsarki a gare shi, kuma yasan cewa lallai yana a bisa Ganin Allah da JinSa kuma Bawan ya kasance mai Kunya ne; lallai zai ji Kunyar ya bijiro ga abunda yake fusata Shi, kuma tareda Mutum akwai wasu Mala'iku da basa rabuwa dashi, kuma Jin Kunyarsu yana daga cikin girmama su, Allah Mai tsarki ya ce:

﴿وَأَنَّ عَلَيْكُمْ لِحَافِظِينَ * كَرَامًا * كَتِيبِينَ * يَعْمُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾

((Kuma lallai akanku akwai Matsara * Masu daraja Marubuta * Suna sanin abunda kuke aikatawa)) [Suratul Infidār: 10-12].

Ibnul Qayyim –Allah Ya jifansa- yace: «Ma’ana: Kuji Kunyar waɗannan Matsaran masu girma, kuma ku karrama su kuma ku girmamasu kada su ganku akan abunda zaku ji kunyar irinku yaganku akai».

Kuma Kunyar Mutane yana zaburarwa zuwa ga ayukkan Mutunci, da ace Musulmi bai samu komai ba daga abokin zama na kwarai sai dai kawai Kunyarsa tana hana shi fadawa sabo da hakan ya ishe shi, kuma ya zama taimako na Alkhairi ga abokinsa wurin Jin Kunyar Allah, kuma wanda baya jin Kunyar Mutane; baya jin Kunyar Allah, kuma wanda ya zauna da masu Kunya; Kunyarsa zata kara jaddaduwa, kuma mafi cancantar wanda Mutum zai girmama shine Kansa, kuma duk wanda yayi wani aiki a boye wanda yake jin kunyar yinsa a bayyane; lallai kansa bashida wani matsayi a wurinsa, kuma duk wanda yake jin Kunyar Mutane amma baya jin Kunyar Kansa: lallai Kansa yafi wulakanci a wurinsa akan waninsa, kuma wanda yaji Kunyarsu [Kansa da waninsa] amma kuma baya jin Kunyar Allah: lallai bai san Ubangijinsa ba, kuma duk wanda Kunya tayi masa Tufafi; Mutane bazasu ga Aibinsa ba.

Waba’adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Musulunci Addinin ababen godiya ne da Halaye na kwarai, ya haɗa mafi kyawon Halaye, da mafi ɗaukakar Siffofi, ba wani Alkhairi face sai yayi umurni dashi, kuma ba wani Sharri face ya tsoratar daga gare shi, kuma

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi.

wajibi ne riƙo dashi da Alfahari dashi, da kiran Mutane zuwa gare shi, Kuma lizimtar jin Kunyar Allah dole ne akanmu ta hanyar bin umurninSa da nisantar SaƙonSa.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا
وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾

((Waye yafi kyawun Addini sama ga wanda ya mika Fuskarsa don Allah kuma yana mai kyautatawa kuma yabi hanyar Ibrahim Mikakkiya kuma lallai Allah Ya riki Ibrahim Badafayi)). [Suratul Nisā'i: 125].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur'ani
Mai girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da iyalansa da Sahabbansa tareda Aminci mai karuwa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Kunyar da Annabi –Tsira da Amincin su tabbata a gare shi- yayiwa yabo itace: Halin da yake sanya yin ayukka masu kyau da barin Munana, amma kuma Rauni da Kasawa wanda yake gadar da tawaya a cikin wani abu na haƙƙokin Allah ko haƙƙoƙan bayinSa; wannan baya daga cikin Kunya ko kaɗan, kuma idan Kunya ta hana Ma'abocinta daga Alkhairi; wannan ba Kunya ce ba abun yabo, Aisha –Allah Ya yarda da ita- ta ce: «Madalla da irin Matan Ansāru; Kunya bata hanasu suyi tambaya akan Addininsu, kuma su nemi fahimta a cikinsa» [Musulim ya ruwaito shi], kuma babu Kunya a cikin koyon Addini, kuma duk wanda yabar Ilimi saboda Kunya; zai dawwama har Abada a cikin Jahilcinsa kuma

---

(1) Yaku Musulmi.

abun haramtawa Alkhairai, Mujāhid –Allah Ya jifansa-
ya ce: «Mai jin Kunya da mai Girma kai basa koyon
Ilimi».

Sa’anna kuma kusani lallai Allah Ya umurceku da yin
Salati da Sallama ga AnnabinSa .

HALAYE ABUN SUKA

GIRMAN KAI⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa, kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrukan kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, wanda Allah Ya shiryar dashi babu mai batar dashi, kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida lallai Annabin mu Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- hakikanin tsoro, Takawa tana cikin sabawa son Rai, kuma Tabewa tana a cikin sabawa Shiriya.

Ayyuhal Muslimun⁽³⁾:

Nagartar dan Adam tana cikin Imani da Aiki na kwarai, da kuma kofari a cikin gyaran Zuciya; shine mafi falala kan Ibadu waƙanda ba na dole ba [Nafila],

---

(1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Daya ga watan Rajab, Shekara ta Dubu Daya da Dari Hudu da Ashirin da Hudu bayan Hijira.

(2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.

(3) Yaku Musulmi.

kuma matsayin Ayukkan Zuciya a cikin Lāda da Ukuba kamar Ayukkan Gabai suke; ana bada Lada akan Soyayya da Kiyayya don Allah, da kuma Dogaro ga Allah da Yarda da Niyya akan yin aikin dā'a, kuma ana yin Ukuba akan Girman kai da Hassada da Jiji da kai da Riya, kuma duk lokacinda Bawa ya kara Tawalu'u [kan-ƙanda kai] da Bauta ga Allah; zai kara samun kusanci ga Allah da dāukaka.

Kuma Asalin dabi'u abun zargi baki dāyansu shine: Girman kai da dāgāwa; dashi ne Iblis ya siffantu sai yayi Hassadar Adam kuma yayi Girman kai yaƙi miƙa wuya ga umurnin Ubangijinsa:

﴿وَأَذِّنَا لِلْمَلَائِكَةِ أَسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾

((Kuma a lokacinda Muka ce ga Mala'iku kuyi Sujada ga Adam sai sukayi Sujada face Iblis yaƙi kuma yayi Girman kai kuma ya kasance daga cikin Kāfirai)) [Suratul Bakara: 34].

Kuma sanadiyarsa ne Yahudawan da suka ga Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- suka ƙi Imani dashi tareda cewa sun san gaskiyar Annabcinsa, kuma Shine ya hana Ibnu Abi Salul miƙa wuya na gaskiya, kuma dashi ne Abu Jahal yaƙi Imani, kuma dashi ne Ƙuraishawa suka zaƙi Makanta daga Shiriya; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾

((Lallai su sun kasance idan akace masu: Ba abun Bauta da gaskiya sai Allah sai su dora Girman kai)) [Suratus Sāffāt: 35].

Kuma Sulaiman –Aminci ya tabbata a gare shi- ya kira Bilkisu da Mutanenta zuwa ga barin dāgāwa da kuma Mīka wuya:

﴿أَلَا تَعْلَوْنَ عَلَيَّ وَأَتُونَ مُسْلِمِينَ﴾

((Kada kuyi Girman kai a gare ni kuma kuzo min kuna masu Sallamawa)) [Suatul Naml; 31].

Kuma shine sanadiyar Rabuwar kai, da Jayayya, da Sabani da Kiyayya; Allah Mai Tsarki Ya ce gameda Bani Isrāila:

﴿فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًا بَيْنَهُمْ﴾

((Basuyi sabani ba sai bayan da Ilimi yaje masu; saboda Zalunci a tsakaninsu)) [Suratul Jāthiya: 17].

Kuma sanadiyarsa ne miyagun Ayukkan Bani Isrāila suka yi yawa ga Annabawansu tsakanin Karyatawa da Kashewa:

﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمْ أَسْتَكْبِرْتُمْ
فَفَرِقَاقًا كَذَبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾

((Shin ko yaushe wani Manzo yazo maku da abunda Rayukanku basu so ba sai kuyi Girman kai, ku karyata wani sashe kuma ku kashe wani sashe)) [Suratul Bakara: 78].

Kuma yana daga cikin Siffofin Munafukai:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّأُ رُءُوسَهُمْ
وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ﴾

((Kuma idan akace masu: kuzo Manzon Allah zai nema maku Gafara sai su juyar da kawunansu kuma ka kagansu suna kangewa kuma suna masu Girman kai)) [Suratul Munāfikun: 5].

Kuma an azabtarda Al'ummomi da suka gabata; saboda siffantuwersu dashi; Allah Madaukaki Yace gameda Mutanen Nuhu:

﴿وَأَسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا﴾

((kuma su lullube da tufafinsu, kuma su doge -kan laifi- kuma sunyi Girman kai iyakar Girman kai)) [Suratu Nuh: 7].

Kuma Yace gameda Mutanen Fir'auna:

﴿وَأَسْتَكَبَرَهُو وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ * فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَأَنْظَرَ كَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾

((Kuma yayi Girman kai shi da Rundunoninsa a ban Kasa bada hakki ba kuma suka tabbatar da cewa lallai su baza'a mayar dasu zuwa gareMu ba * sai Muka kama shi da Rundunoninsa sai muka jefasu a cikin Kogi, sai ka dubi yadda karshen Azzalumai ya kasance)) [Suratul Kasas: 39-40].

Kuma Yace gameda Mutanen Hudu:

﴿فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ * فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا

صَرَصْرًا فِي أَيَّامِ نَحْسَاتٍ لِّذَيْقِهِمْ عَذَابَ الْحِزْيِ فِي الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَلِعَذَابِ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ
وَهُمْ لَا يَنْصُرُونَ ﴿

((Amma Ādāwa sai sukayi Girma kai a cikin Kasa bada wani hakki ba, kuma suka ce, waye yafimu tsananin Karfi, Ashe basa ganin cewa lallai Allah wanda Ya hallicce su Yafi su tsananin Karfi kuma suka kasance gameda AyoyyinMu masu yin Musu ne * Sai Muka aika akansu da wata Iska mai tsananin Sauti da Sanyi a cikin wasu kwanuka masu Shu'umanci; domin Mu dandana masu Azabar Wulakanci a cikin rayuwar Duniya, kuma Azabar Lahira tafi Wulakanci, kuma Su baza'a taimake su ba)). [Suratul Fussillat: 15-16].

Masu Girman kai sune Makiyan Annabawa da Mabiyanu:

﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَنَعُودَنَّ فِي مِلَّتِنَا﴾

((Sai Manyan Mutane dasukayi Girman kai daga cikin Mutanensa suka ce: lallai tabbas zamu fitar da kai Ya Shu'aibu da wafanda sukayi Imani tare da kai daga Alkaryarmu; ko kuma lallai ku dawo a cikin Addininmu)) [Suratul A'arāf: 88].

Kuma Musa –Aminci ya tabbata a gareshi- ya nemi tsarin Allah daga gare su, Allah Mai girma da dfaukaka Ya ce:

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾

((Kuma Musa yace: lallai Ni ina neman tsarin Ubangajina kuma Ubangijinku daga duk Mai girman kai wanda baya Imani da ranar Hisabi)). [Suratu Gāfir: 27].

Mai Girman kai mai biya ne ga son Ransa, yana kallon kansa da idon Kamāla amma yana kallon waninsa da idon Tawaya, an rufe Zuciyarsa, bata karɓa sai abunda take so:

﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾

((Kamar haka ne Allah yake rufewa akan Zuciyar kowane Mai girman kai mai tsanantawa)) [Suratu Gāfir: 35].

Kuma Allah Maɗaukaki Yana Kinsa:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾

((Lallai Allah baYa son dukkan Mai Tākama Mai Alfahari)) [Suratu Luqmān: 18].

Wanda ya siffantu da girman kai abun juyarwa ne daga Izina da Wa'azantuwa da ababen Lura da Ayoyyi:

﴿سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾

((ZaN karkatar da waɗanda suke yin Girman kai a ban kasa bada wani hakki ba daga AyoyiNa.)) [Suratul A'arāf: 146].

Kuma Mai girman kai daga gaskiya ana jarabtar sa da Mika wuya ga Karya, kuma ana iya gaggauta masa

Azaba tun a Duniya; Hannun wani Mutum ya shanye a zamanin Annabi; saboda Girma kai; Salamatu dan Al-akwa' –Allah Ya yarda dashi- ya ce: «Lallai wani Mutum yaci da Hannunsa na Hagu a wurin Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- sai Annabi yace masa: **Kaci da Damanka**, sai yace: Bana iyawa, sai Annabi yace: **Bazaka iya ba**, ba abunda ya hanashi face Girma kai –Mai ruwayar Hadisin yace:- Daga nan bai sake kai Hannun zuwa bakinsa ba» [Muslim ya ruwaito shi], kuma hakika Kasa ta rufta da wani Mai girma kai; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Wani Mutum ya kasance yana tafiya a cikin wasu kaya Asin da Asin – Kala dāya- yana jin mamakin Kansa, ya taje gashin kansa; sai Allah Ya rufta shi a cikin Kasa, yanata fagamniya a cikin kasar har zuwa a ranar Kiyama**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma a ranar Lahira za'a yi masa Mu'amala da sabanin nufinsa; duk wanda yake yiwa Mutan jiji da kai a Duniya; Mutane zasu tattaka shi da kafafunsu a Lahira, Almustapha –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Allah zai tada wasu Mutane a rabar Kiyama a cikin siffar Kwayar Zarra, Mutane zasu tattakasu da kafafunsu, sai ace: Su waye ne wadancan a cikin siffar Kwayar Zarrah? Sai ace: Wadancan Masu Girma kai ne a Duniya**» [Albazzār ya ruwaito shi].

Mai Littafin Nawādirul Usul yace a cikin littafinsa: «Duk wanda yafi tsananin Girman kai; zai kasance mafi gajarta a tsayi a Lahira, kuma haka nan abun yake ga duk

wanda yafi yawan kankan da kai ga Allah; shine zai fi daukar tsayi akan Hallittu», kuma duk wanda yake dauke da wani abu kafan na Girman kai; An haramta masa shiga Aljannah; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Wanda yake da misalin Kwayar Zarah na Girman kai a cikin Zuciyarsa baya shiga Aljannah**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma Wuta itace Gidansu:

﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾

((Ashe babu Mazauni a cikin Jahannama ga masu Girman kai)) [Suratul Zumar: 60].

Kuma Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Ashe bana baki labarin Yan Wuta ba? Kowane Mai kaushin Zuciya, Mai tara Dukiya da rowa da jiji da kai, Mai girman kai**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Wuta da Aljannah sunyi Jayya da juna da Hujjoji, sai wannan –Wuta- tace: Masu taurin kai da Girman kai ne suke shiga ta, sai wannan –Aljannah- tace: Masu rauni da Miskinai ne suke shigata**» [Muslim ya ruwaito shi].

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Girman kai yana daga cikin Abubuwan da Ubangijintakar Allah Ya kebantu dashi ba'a Yi masa

---

(1) Yaku Musulmi.

jayayya a ciki, kuma duk wanda ya siffantu dashi daga cikin Hallittu; Allah Zai Azabtar dashi; a cikin Hadisin Kudsiy Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Allah Mai girma da daukaka Yana cewa: Buwaya itace GyautoNa, kuma Girma kai shine Mayafi na; duk wanda yayi Jayayya daNi a cikin wani abu nasu Zan Azabtar dashi**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma Allah Mai Buwaya da Daukaka Shine Mai Girman kai; Allah Mai tsarki Yace game da KanSa:

﴿الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ﴾

((Mabuwayi Mai tilas'tawa Mai Girman kai))
[Suratul Hashr: 23].

Kuma Musulunci ya kiyaye sashen Girman kai da Daukaka ga Allah, kuma ya haramta duk wata Hanya da take Jayayyar Ubangiji a cikin Girmansa; sai Musulunci ya hana saka Zinari da Hariri ga Namiji; saboda suna sanya Girman kai da Tākama, kuma ya gargadi Mai jan Izarinsa da Azaba; sai Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yace: «**Mutane Uku Allah baYa yi masu Magana ranar Kiyama, kuma baYa dubi zuwa gare su, kuma baYa Tsarkake su kuma sunada Azaba mai radafi**, yace: sai Manzon Allah -tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi- ya maimaita wannan Maganar har sau Uku, sai Abu Zarrin yace: Sun tozarta kuma sunyi Hasara, su waye ne ya Manzon Allah? yace: **Mai jan Tufafi, da Mai Gori, da Mai sayar da Hajarsa da Rantsuwar Karya**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma Musulunci ya hana kawar da kai da juyar da

sashen Fuska [Kunci] saboda Girman kai ga wasu, kuma baiyi Izini ga yin tafiyar jiji da kai da Alfahari ba a wurinda bana Yaƙi ba; Allah Mai girma da ɗaukaka yace:

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾

((Kuma kada ka karkatar da Kuncinka ga Mutane, kuma kada kayi tafiya a cikin Kasa kana mai Faɗin rai, lallai Allah baYa son dukkan mai Takama, mai Alfahari)) [Luqmām: 18].

Kuma yayi hani daga zurfafawa cikin tsara magana don ji da isa; Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuma lallai daga cikin wafanda nafi ki a cikinku kuma mafi nisanku daga Mazaunina a ranar Kiyama sune: Masu yawan Magana don fita daga gaskiya, da masu wuce iyaka wajen tsara magana, da Masu jujjuya Magana da bakinsu suna Alfahari da ita**» [at-irmizi ya ruwaito shi].

Don haka, ka yayewa kanka Mayafin Girman kai da Kasaita; domin banaka ne ba; su biyu ɗin na Mahallicci ne, kuma ka saka tufafin Sunkuyar da kai da Kanƙan da kai, wani abu na Girman kai ba zai taɓa shiga Zuciyar Mutum ba; face sai Hankalinsa ya rage gwargwadon abunda ya shiga na Girman kan koma fiye da hakan, kuma Asalin wannan shine, Jahiltar Bawa ga Ubangijinsa da kuma Jahiltar kansa, domin da ya san Ubangijinsa da Siffofin kamāla da ɗaukaka, kuma yasan kansa da Tawaya da Cututtuka, da bai yi Ji da kai ba kuma bai yi Girman kai ba; Sufyān bin Uyainah –Allah Ya jikansa- yana cewa: «Duk wanda Sabonsa na Girman

kai ne, lallai kaji masa tsoro; domin Iblisa ya saba ne yana mai Girman kai sai aka Tsine masa».

Kuma Azaba tana aukuwa ga wanda ya nutsa a cikin Zuciyarsa, kuma sauƙin Azabar da tsananinta tana kasancewa ne gwargwdon sauƙin Girman kan da tsananinsa, kuma wanda ya budewa kansa kofar Girman kai; ya budewa kansa kofofin Sharrori masu yawa, kuma wanda ya rufeta ga kansa; da Izinin Allah za'a bude masa kofofin Alkhairi masu Fadi, kuma Girman kai wanda yake cin karo da Imani, Ma'abocinsa baya shiga Aljannah; kamar yadda yake a cikin fadin Allah Madaukaki:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾

((Lallai wadannan da suke yin Girman kai ga Bauta Min, da sannu zasu shiga Jahannama suna wulakantattu)) [Suratu Gafir: 60].

Kuma daga cikin Girman kai akwai wanda yake cin karo da Imanin Wajibi, har Girman kansa ya haifar masa da inkarin Gaskiya da kuma rena Hallittu; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Duk wanda yakeda kwatankwacin kwayar Zarrah na Girman kai a cikin Zuciyarsa baya shiga Allah, sai wani Mutum yace: Lallai Mutum yana son tufafinsa su kasance masu kyau kuma Takalminsa su kasance masu kyau, sai Annabi yace: Lallai Allah mai kyau ne kuma yana son Kyau; Girman kai shine; yin watsi da gaskiya da kuma wulakanta Mutane**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma kada kayiwa kowa Alfahari; domin Duniyarka mai gushewa ce; Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Hakki ne akan Allah cewa, lallai bazai daga wani abu na Dauniya ba face sai ya sauke shi**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

A cikin kankan da kai akwai samun daukakar Duniya da Lahiral Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Kuma ba wani wanda zai kankan da kansa ga Allah face sai Allah Ya daukaka shi**» [Muslim ya ruwaito shi], kuma kankan da kai yana daga cikin Halayen Annabawa da kuma dabi'un Mutane masu Daraja; Annabi Musa –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya dage Dutse ga wasu yan Mata guda biyu wanda Mahaifinsu tsoho ne sossai, kuma Annabi Dawud –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance yana ci daga abunda ya samu na aikin Hannunsa, kuma Annabi Zakariya –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance Kafinta ne, kuma Annabi Isah –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce:

﴿وَبَرًّا بِوَالِدَاتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا﴾

((**Kuma Mai biyayya ne ga Mahaifiyata kuma bai sanya ni mai kaushin Zuciya tababbe ba**)). [Maryam: 32].

Kuma «**Allah bai taba aiko wani Annabi ba face sai**

---

(1) Yaku Musulmi.

yayi kiwon Dabbobi», kuma Annabinmu –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya kasance mai taushin Zuciya, mai tausayi mai saukar da fika-fukinsa ga Muminai, mai tausasawa a gare su, yana daukar nauyin Mabukata, kuma yana bawa marashi, kuma yana taimako akan Musibobin zamani, ya hau Jāki kuma har ya goya wani akai, kuma yana yin Sallama ga kananan yara, kuma yana fara yin Sallama ga wanda ya haɗu dashi, kuma yana amsa kiran wanda ya gayyace shi koda zuwa ga Damtse ko Kofaton kafa ne, kuma lokacinda aka tambayi Aisha –Allah Ya yarda da ita- akan «Abunda Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yake yi a cikin Gida sai tace: Yana kasancewa ne a cikin Hidimar Iyalinsa, amma kuma idan lokacin Sallah yazo; sai ya fita zuwa Sallah» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma kankan da kai sanadin Adalci ne da samun kusanci da kauna a cikin taron Jama'a, Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- yana cewa: «**Kuma lallai Allah Yayi Wahayi zuwa gareni cewa ku kankar da kai har kada ɗaya yayi Alfahari ga ɗaya, kuma kada ɗaya yayi Zalunci ga ɗaya**» [Muslim ya ruwaito shi].

Zuciyar mai kankan da kai tana kasancewa mai saduda, mai saukar da fikafukin sauki da tausayi ga Bayin Allah, baya ganin cewa yanada wani haƙƙi akan wani, sai dai yana ganin cewa Mutane ne da Falala akansa, kuma Allah yana bada wannan Halin ne kawai ga wanda Yake so kuma Ya kusantar dashi kuma Ya karrama shi.

Waba'adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Mafi girman kankan da kai bayan na haƙƙin Allah shine: kankan da kai ga Iyaye; ta hanyar yi masu biyayya da girmama su, da kuma yi masu biyayya a cikin abunda ba sabo ne ba, da kuma tausaya masu, da sakin Fuska a garesu, da tausasawa a cikin magana dasu, da girmama su da yawan Addu'a a gare su a rayuwarsu da bayan Mutuwarsu; Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce:

﴿وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا﴾

((Kuma ka sassauta masu fika-fikan tausayawa na Rahama, kuma kace: Ya Ubangijina! Kayi musu Rahama kamar yadda suka reneni ina karami)). [Isrā: 24].

Kuma kin bin umurninsu da kuma yin kangara a garesu, da kuma kosawa da biyan buƙatocinsu; wani nau'i ne na Girman kai da kuma saba masu, ma'abocinsa abun yiwa gargadi ne da shiga Wuta.

Kuma ka kankan da kai ga Addini kuma kada kayi cin karo dashi da Ra'ayi ko son rai, kuma kada ka kawar da kai daga koyonsa da aiki dashi, kuma duk wanda yayi maka Nasuha; to, ka karɓa kuma ka godewa wanda yayi maka ita, kuma duk wanda ya umurceka da yin abun mai kyau ko ya haneka daga abun ki; lallai ka karɓi shiryarwarsa; lallai riba tana a cikin kankan da kai tana a cikin biyayya, Fudhail –Allah Ya jikansa- yana cewa: «Kankanda kai shine ka sauko ga Gaskiya kuma ka miƙa

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi.

wuya gareta», kuma wani mutumi yacewa Malik bin Migwal: «Kaji tsoron Allah! Sai ya aza kuncinsa a kan kasa».

Kuma Malami da Almajiri suna kankan da kai ga juna tareda girmama Malami, kuma tabbas Shehin malaman Hadinsin nan: Abu Musa Almadeny –Allah Ya jikansa- ya kasance yana koyarda yara karatun Alkur’ani a cikin Alluna tareda girman mastayinsa da matsayinsa madaukaki.

Kuma ka kankan da kai ga marasa lafiya ta hanyar kai musu Ziyara da tsayawa tare dasu da kuma yaye bakin cikinsu, da kuma tunatar dasu neman Lada da yarda da kuma Hakuri akan Kaddara, kuma ka tausasa sasaninka ga Mabukata da Miskinai, kuma ka lura da Fuskokin Fakirai da Mabukata da masu kamewa daga roko da kuma jin Kunyar yin rokon, kuma ka taimakesu daga dukiyarka, kuma ka kankanda kai a garesu a cikin matsayinka, Bishir bin Hārith –Allah Ya jikansa- yana cewa: «Banga abunda yafi kyawun Mawadaci dayake zaune tsakanin Mabukata ba».

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

((Wancan gidan Lahira muna sanya shi ne ga wadanda basa nufin daukaka a cikin kasa ko barna, kuma karshe mai kyau yana ga masu Takawa)).
[Suratul Kasas: 83].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur’ani
mai girma...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah ya tabbata a gare shi da iyalansa da Sahabbansa.

Waba'adu Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Allah Yana son kankan da kan Bawa ga umurninSa ta hanyar aiki dashi da kuma wurin Abunda ya hana ta hanyar nisantarsa, kuma ana samun daukaka ne da kankan da kai da kuma saukar da kai ga Allah da kuma kankan da kai ga Musulmai, da kuma saukaƙawa a garesu, da juriya ga cutarwarsu da kuma Hakuri dasu; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾

((Kuma ka sassauta fikafikanka ga Muminai)) [Suratul Hijr: 88].

Kuma tareda abunda ya gabata a hada da shagalantuwa da karatun Alkur'ani da nazari a cikin Haddissai, tare da Halaye kyawawa da kyautatawa da kuma kamewa daga Cuta, da barin Giba da Gulma, kuma ka Mu'amalanci Mutane Mu'amala ta fifita wani akanka ba son kai ba.

---

(1) Bayan haka, Yaku Musulmi.

Kuma Mai kankanda kai shine wanda idan yaga wani; sai yace: wannan yafi ni Falala, Shafi'i –Allah Ya jikansa- Yana cewa: «Wanda yafi Mutane Matsayi shine; wanda baya kallon Matsayinsa, kuma mafi girman Falala daga cikin Mutane shine; wanda baya ganin Falalarsa», kuma idan Allah Yayi maka Baiwa da wata Ni'ima, to, ka fuskance ta da godiya da kankanda kai, Abdullahi binil Mubarak –Allah Ya jikansa- ya ce: «Kololuwar kankan da kai shine ka saukar da kanka wurin wanda yake kasa da kai a cikin Ni'imar Duniya, har ka ganar dashi cewa: Duniyar da kake da ita bata baka wata Falala ba akansa».

Sa'annan kuma kusani, lallai Allah Ya umurceku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ...

HASSADA⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa, kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrukan kawunan mu da miyagun Ayukkan mu, wanda Allah Ya shiryar dashi babu mai batar dashi kuma duk wanda Ya batar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida lallai Muhammad bawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Kuji tsoron Allah -yaku bayin Allah- hakikanin tsoro, kuma ku kiyaye Allah a cikin Sirrukanku da tattaunawarku.

Ayyuhal Muslimun⁽³⁾:

Kyautatuwar Gabbai yana kasancewa ne da kyautatuwar Zuciya, kuma matsayin Ayukkan Zukata a cikin samun Lada da Ukuba kamar Ayukkan Gabbai ne,

-
- (1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Ashirin da biyar ga watan Swafar, Shekara ta dubu daya da dari hudu da Talatin da hudu bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin dora zance bayan gabatar da Shimfida.
  - (3) Yaku Musulmi.

ana bada Lada akan Soyayya da Kiyayya don Allah, kuma ana yin Ukuba akan Hassada da Alfahari da Riya.

Kuma gyaran Zuciya yafi Falala akan Ayukkan nafil-fili na Ibādah, kuma Musulmi ba zai samu kamala ba face sai ta hanyar yaye abunda yake a cikin Zuciyarsa na Hassada da Kulli, kuma lafiyar Zuciya yana daga cikin Siffofin Annabawa; Allah Yana yabon BadaɗayinSa – Aminci ya tabbata a gareshi- Yace:

﴿إِذْ جَاءَ رَبُّهُ وَيَقَلِّبُ سَلِيمٍ﴾

((A lokacin da yazowa Ubangijinsa da Zuciya lafiyayya)) [Suratus Saffāt: 84].

Kuma an tsaga Kirjin Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a garesa- har sau biyu; karo na farko a lokacin yarantarsa kuma aka fitar da wani gudan Jini daga gareshi, kuma aka kara tsagawa karo na biyu kafin ayi Isrā’i, kuma aka wanke Zuciyarsa a cikin wata Tāsa ta Zinari da ruwan Zamzam.

Kuma daga cikin Addu’ar Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- yana mai koyarwa ga Al’ummarsa akwai: «**kuma Allah Ka shiryar da Zuciyata, kuma Ka daidaita Harshena, kuma Ka fitarda Kullin dake cikin Zuciyata**» [Abu Dawud ya ruwaito shi].

Kuma Allah Yayi yabo ga Ansārawa saboda lafiyar Kirazansu:

﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ
وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا﴾

((Da wadanda suka zaunar da gidajensu –ga Muhajirai- da kuma –suka zaɓi- Imani a gabanin zuwansu, suna son wanda yayi Hijira zuwa garesu kuma basa jin wata bukata a cikin Kirazansu ga abunda aka basu -Muhajirai)) [Suratul Hashr: 9].

Ma'na: abunda aka bawa yaƙan uwan su Muhajirai na daga Falala, kuma Ya bada labarin Mutanen kirki bayansu da faɗarsa:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ
وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ﴾

((Kuma wadanda suka zo bayansu suna cewa Ya Ubangijinmu Ka gafarta mana da yaƙan uwanmu da suka gabacemu da Imani, kuma kada Ka sanya wani Kulli a cikin Zukantan mu ga wadanda sukayi Imani)) [Suratul Hashr: 10].

Kuma yana daga cikin Sabubban shiga Aljannah; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gareshi-yacema Sahabbansa –Allah Ya yarda dasu- «**Yanzu wani Mutum dan Aljannah zai bayyana a gareku**, sai wani Mutum daga cikin Ansāru ya bayyana, -sai suka tambaye shi akan aikinsa- sai yace: Ni bana jin wani kulli ga raina akan wani Musulmi, kuma bana Hassadar kowa akan wani Alkhairi da Allah Ya bashi» [Ahmad ya ruwaito shi].

Kuma Magabata sun kasance suna kofarin samun

lafiyar Zukatansu har aka siffantasu da hakan, Ibn Katheer yana siffanta Ibnul Qayyim –Allah Ya jikansu-sai yace: «Ya kasance mai kyawun Karatu da Halaye, mai yawan soyuwa ga Mutane; baya Hassadar kowa kuma baya cutar dashi kuma baya aibata shi kuma baya kullatar kowa».

Kuma ba abunda zai yi amfani a ranar Kiyama sai lafiyar Zuciya tareda Imani; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾

((**Ranarda Daukiya da Yaya basa amfani * face sai wanda yazowa Allah da Zuciya lafiyayya**)). [Suratul Shu'ara'i: 88-89].

Kuma Allah Mai tsarki ya daukaka sashen BayinSa akan wani sashe a cikin Kyauta; saboda AdalcinSa da Falala; saboda Hakurinsu ya bayyana da kuma godiyarsu; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ﴾

((**Kuma Allah Ya fifita sashenku akan sashe a cikin Arziki**)) [Suratul Nahl: 71].

Kuma Hassada Hali ce abun zargi kuma Siffa ce Makaskanciya, wadda Mahassadi yake nufatar Ma'abota Falala da Ni'imomi da ita, Iblis ya siffantu da ita sai yaki yin Sujuda ga Adam; saboda Hassada a gare shi:

﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾

((**Yace: Ni nafi Alkhairi daga gare shi; Ka hallicce**

ni daga Wuta, shi kuma Ka hallicce shi daga Lāka)).
[Suratul A'arāf: 12].

Sai Hassada ta kasance farkon Zunubi da aka fara sabawa Allah da shi a cikin Sama, kuma tana daga cikin Siffodin Yahudawa da Nasāra; Allah Mai buwaya da ɗaukaka Ya ce:

﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَاءِ آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ﴾

((Shin ko suna Hassadar Mutane ne akan abunda Allah Ya basu daga FalalarSa)) [Suratun Nisa'i: 54].

Kuma tana daga cikin Maganganun Masu ciwon Zuciya; Allah Mai girma da ɗaukaka yace:

﴿فَسَيَقُولُونَ بَلْ نَحْسُدُونَنَا﴾

((Kuma da sannu zasuƙe, A'a, kuna dai Hasadar mu ne)) [Suratul Fat'hi: 15].

Kuma tana iya kai Ma'abocinta zuwa ga Kafircewa da Allah; Allah Mai buwaya da ɗaukaka Ya ce:

﴿إِلَّا إِبْلِيسَ ابْنِ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾

((Face sai Iblis yaki kuma yayi Girman kai kuma ya kasance daga cikin Kafirai)) [Suratul Bakarah: 34].

Kuma da itace wanda ba Musulmi ba yake burin fitar Ma'abota Musulunci daga Addininsu; Allah Mai buwaya da ɗaukaka Ya ce:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ﴾

﴿كُفْرًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ﴾

((Dayawa daga cikin Ma'abota Littafi suna burin da sun mayar daku Kafirai bayan Imaninku; saboda Hassada daga Kawunansu)). [Suratul Bakarah: 109].

Kuma takan iya hana shiga cikin Musulunci; Al-Miswar bin Makhramah yacewa Abu Jahal: «Shin kun kasance kuna zargin Muhammad da K'arya kafin ya fadi abunda ya fada? Sai yace: Na rantse da Allah, tabbas Muhammad ya kasance a cikinmu ana kiransa da Amini alhali yana saurayi, bamu taɓa kama shi da K'arya ba ko da dai, sai yace: To meye yasa bazaku binshi ba? Yace: Mu da Banu Hāshim munyi jayayyar Matsayi, sai suka ciyar muka ciyar, suka shayar muka shayar, suka bada Mafaka muka bada Mafaka, har sai bayan mun gurfana dasu akan gwiwowin mu, kuma mukayi kunnen doki da sai suce: Ga Annabi a cikinmu, yausha ne zamu samu irin wannan? Na rantse da Allah bazamu yi Imani dashi ba, kuma bazamu gaskata shi ba har abada».

Kuma Mahassadi yakan iya kashe wanda yake yiwa Hassada; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَأْتَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ أَبِي عَادَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ
مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ﴾

((Kuma ka karanta musu labarin Yay'an Adam su biyu da gaskiya, yayinda suka bayarda Bakance, sai aka karɓa daga dayansu kuma ba'a karɓa daga dayan ba, yace: Lallai zan kasheka)). [Suratul Mā'idah: 27].

Kuma Fitina ce ga Zukatan Mutane; Allah Mai buwaya da daukaka Ya ce:

﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا﴾

((Kuma kamar haka ne Muka jarabci sashensu da sashe domin suce: Shin wafancan ne Allah Yayiwa falala a tsakanin mu)) [Suratul An'ām: 53].

Ibn Rajab yace: «Hassada tana tabbace a cikin hallittar Mutum, kuma wanda ya rabauta shine wanda ya tunkudē ta daga kansa».

Kuma tana hana cikar kamalar Imani; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Kuma abubuwa biyu basa haɗuwa a cikin Zuciyar Bawa: Imani da Hassada**» [An-Nasa'i ya ruwaito shi], kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya tsoratar da Al'ummarsa daga wannan Cutar, sai yace: «**Kada kuyi Hassada da juna, kuma kada kuyi Kiyayya da juna, kuma kada ku yanke da juna**». [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Hassada Maɓuɓɓugar Sharri ce, kuma tana sanya yin Zalunci, kuma tana gadar da yankewa da juna, Ibn Akil – Allah Ya jikansa- ya ce: «Nayi nazari kan Halaye, sai nasamu cewa mafi tsananin matsalarsu itace: Hassada».

Kuma Mai Hassada yanada raunin Ruhi, kuma yana ganin girman kowace Ni'ima ga waninsa, yana kin Ni'imomin Allah ga Bayinsa, yana jin ciwon duk wata Falala da zata bayyana, ko wani matsayi da za'a yi godiya akai, idan yaga Ni'imar Allah ga Hallitarsa sai yayi bakin ciki, kuma idan yaga gushewarta sai yaji dadi, Mahassadi baya samun hutu; yana Murna da bakin cikin Mutane, kuma yana bakin ciki da farin cikinsu, baya ganin abunda Allah ya kaddara Adalci ne, kuma baya

ganin Ya cancanta Yayiwa Mutane Ni'ima, kuma Harshensa yana fito da duhun Zuciyarsa; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿أَمْرٌ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَصْغَانَهُمْ﴾

((Ko kuwa wafanda suke da cuta a cikin Zukatansu, suna zaton cewa Allah ba zai fitar da mugun kulle-kullensu ba)). [Suratu Muhammad: 29].

Mu'awuya –Allah Ya jikansa- ya ce: «Kashedinka da Hassada! Domin -illarta- tana bayyana a gareka kafin ta bayyana ga Makiyinka», tana halakar da Ma'abocinta kuma ta kaishi zuwa ga Kaskanci da Wulakanci; kamar yadda ya faru da yān uwan Yusuf lokacinda suka nemi Sadaka daga dan uwansau wanda sukayiwa Hassada. Suka ce:

﴿قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الصُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضْعَةٍ مُرْجَلَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا﴾

((Ya kai wannan Sarki, Cuta ta shafe mu da iyalinmu, kuma munzo da wata yār Hāja marar Kima, ka cika mana Ma'auni kuma kayi Sadaka a garemu)) [Suratu Yusuf: 88].

Kuma daga cikin miyagun dabi'u babu mai Adalci kamar Hassada; Mahassadi yana Cutar da kansa da kansa kafin ya kai ga wanda yake yiwa Hassada, kuma duk wanda yaga yanayin Mahassadi da yake ciki na Damuwa, da Bakin ciki da tsananin Kunci; lallai zai tausaya masa, kuma Mahassadi ya shiga abunda bai dame shi ba sai ya rasa abunda ya dame shi.

Hassada daukaka ce ga wanda ake yiwa ita; domin rayuka basa hasadar kowa sai Mai girma, kuma Ni'ima nawa ce wadda take a boye amma Mahassadi ya bayyanar da ita, kuma Bawa nawa aka yabe shi bayan anyi masa Hassada, Anyiwa Hābila dān Adam Hassada amma sai ambatonsa ya wanzu, ana yabonsa a cikin Littafin Allah.

Kuma gwargwadon Falalar Mutum, da bayyanar Ni'imomin Allah a gareshi, gwargwadon yadda Hasadar Mutane take yawaita a gare shi, kuma mafi girman Ni'imar da za'ayiwa Mutum Hassada akanata itace; Ni'imar Musulunci; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَدُّوا أَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً﴾

((Kuma suna burin ace da zaku kafirta kamar yadda suka kafirta sai ku zamo dai-dai)) [Suratu Nisa'i: 89].

Kuma anyiwa Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- Hassada akan Alkur'ani:

﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾

((Kuma suka ce da ace an sauko da wannan Alkur'anin ne a akan wani Mutum mai girma daga cikin Alkaryyun nan biyu)) [Suratul Zukhruf: 31].

Kuma wanda akayiwa Hassada abun zalunta ne, kuma anyi masa umurni da yin Hakuri da Takawa da Afuwa da kawar da kai; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا
حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ
فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ﴾

((Dayawa daga cikin Ma'abota Littafi suna gurin da sun mayar daku Kafirai bayan Imaninku; saboda Hassada daga Kawunansu bayan da gaskiya ta bayyana a garesu, to, kuyi Afuwa kuma ku kawar da kai har sai Allah Yazo da Al'amarinsa)). [Suratul Bakarah: 109].

Kuma Yusuf –Aminci ya tabbata a gare shi- yacewa Yan uwansa:

﴿قَالَ لَا تَأْتِبَ عَلَيَّ الْيَوْمَ﴾

((Babu zargi akanku a yau)) [Suratu Yusuf: 92].

Kuma ana kashe Wutar Mahassadi ce da kyautatawa a gare shi, kuma duk lokacin da Sharrin Mahassadi ya karu; to, ka kara kyautatawa da kuma Nasiha da Tausayi akan shi, kuma Hassada tana hana cikas kamalar Imani; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Imanin dayanku baya cika har sai ya sowa dan uwansa abunda yake so ga kansa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Hassada sabo ne wanda ya wajaba Musulmi ya tuba daga gare shi, kuma ya yarda da Hukuncin Allah, kuma ya miƙa wuya ga abunda aka kaddara, kuma kada yayiwa Allah jayyaya a cikin Al'amarinSa, kuma yayi Murna da Karamcin Allah ga BayinSa, kuma ya tunkude

wannan sabon daga Zuciyarsa; saboda yin biyayya ga Allah da kuma tsoron AzabarSa, kuma da nisantar fadawa cikin kin Ni'imomin Allah ga BayinSa, kuma ya kalli wanda yake kasa dashi, kuma ya tuna Ni'imomin Allah a gare shi, kuma ya wadatu da kyautar da Allah ya bashi, kuma dukkanin Mahassadi shima abun Hassada ne, kuma ya nemi tsarin Allah daga Hassada, kuma ya gaggauta yin Addu'a ga wanda yake yiwa Hassada, kuma yayi fatan samun karuwar Alkhairi ga dan uwansa Musulmi, kuma Wanda ya bawa dan uwanka wata Ni'ima mai iko ne akan ya baka irinta da fiye da ita:

﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

((**Kuma Allah Mai Falala ne mai girma**)). [Suratu Bakarrah: 105].

Kuma kwadayin samun abunda wani yake akansa na Alkhairi da gasakiya yana kasancewa ne a cikin neman kyautar darajojin Lahira.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe

﴿وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾

((**Kuma kada kuyi burin abunda Allah Ya daukaka sashenku akan sashe dashi**)) [Suratun Ni'sa'i: 32].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur'ani
mai girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan kyautatawarSa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah mai yawa ya tabbata a gare shi da iyalansa da Sahabbansa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Mafi soyuwar Zukata ga Allah itace: Mafi taushinta kuma mafi tsaftarta, kuma ba wata rayuwa mai daɗi wadda ta kai kamar ta Mumini mai lafiyayyar Zuciya; idan yaga wata Ni'imar da Allah ya bawa ɗan uwansa sai yayi Murna, kuma yaga Falalar Allah a cikin hakan, kuma ya kara ganin bukатуwar BayinSa zuwa ga wannan Ni'imar, kuma ba wanda yayi adawa da Musulim yaci riba, kuma a cikin yarda da abunda Allah Ya raba akwai samun lafiya ga Zuciya, kuma duk lokacinda Bawa ya kasance yafi tsananin yarda; kuma a lokacin ne Zuciyarsa zatafi samun Aminci.

Kuma wajibi ne Mutum ya rinjayi kansa daga Halayenta abun suka, kuma ya katanganceta daga asalin ɗabi'arta mai muni datake da ita, kuma ginshikin abubuwan ake kare Zuciya daga gare su: Kwadayi, da Sha'awa, Fushi da Hassada.

---

(1) Yaku Musulmi.

Kuma wanda yake son Allah Yayi masa Ni'ima; to, kada ya juyar da ganinsa zuwa ga yanayin Mutane, kuma ya sanya Zuciyarsa ta kasance lafiyayya, kuma duk wanda yayi dubi zuwa ga Zunubansa; lallai zai girmama yawan abunda yake ciki na Ni'imomi, kuma wani Bawa bai taɓa kiyaye Ni'imar Allah a gare shi ba da iri godiya, kuma bai taɓa bijirota ga gushewa ba da irin sabawa Allah da ita.

Kuyi tsere zuwa ga godiyar Ni'imominSa a gareku sai Ya kara maku daga FalalarSa, kuma ya baku kyauta daga Alkhairi wanda zaku samu jin dadi dashi a Duniya da Lahira.

Sa'annan kuma ku sani lallai Allah Ya umurceku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ...

ZALUNCI⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa, kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrin kawunan mu da munanan ayyukkan mu, wanda Allah ya shiryar babu mai ɓatar dashi, kuma duk wanda Ya ɓatar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida cewa babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kaɗai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa: lallai Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

Yaku bayin Allah, kuji tsoron Allah haƙifanin tsoro, kuma ku kiyaye Shi a cikin Sirrukanku da Tattaunawarku.

Ayyuhal Muslimūn⁽³⁾:

Allah Ya hallicci Mutum kuma ya sanya ɗabi'u abun godewa a cikinsa, kuma Ya umurce shi da tafiya da kuma tabbatta akansu:

-
- (1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Daya ga watan Swafar, Shekara ta Dubu ɗaya da Dari huɗu da Ashirin da Tara bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin ɗora zance bayan gabatar da Shimfiɗa.
  - (3) Yaku Musulmi.

﴿فَظَرَّتْ اللَّهُ أَلَّتِي فَظَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾

((Hallittar Allah wadda Ya hallicci Mutane akai))
[Suratur Rūm: 30].

Kuma acikin Bawa akwai wasu Siffofi abun suka waƙanda Allah Ya umurce shi da yaƙar kansa da son ransa daga garesu, a cikinsu akwai wata dabi'a wadda idan ya miƙa ragamar kansa gareta ya Halaka:

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾

((Lallai Mutum Mai yawan Zalunci ne kuma Mai yawan Kafircewa ne)) [Suratu Ibrahim: 34].

Kuma lafiyayyar zuciya tana nisantar Zalunci da wuce iyaka, kuma tana siffantuwa da Adalci da Takawa, kuma tabbasa Allah Mahallicci –Mai Girma da Daukaka- Ya tsarkake Kansa daga Zalunci kamar yadda Allah Mai Tsarki Yace:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾

((Lallai Allah baya Zalunci ko da Misalin kwayar Zarraha ce)) [Suratun Nisa'i: 40].

Kuma ya sanya Zalunci a tsakanin BayinSa abun haramtawa, sai Yace: «**Yaku BayiNa! Ni na harmata Zalunci akaiNa, kuma Na sanya shi a tsakaninku abun haramtawa; kada ku Zalunci Junanku**» [Muslim ya ruwaito shi].

Zalunci yana amshe Haƙƙoƙi, kuma yana lalalata tarayyar Jama'a, yana danne Mai rauni, yana kawo Damuwa, yana halakar da gidaje, kuma dashi ne

Al'ummu da garuruwa suke rushewa, farkon Manzanni Nuhu –Aminci ya tabbata a gare shi- yayi Addu'a akan Azzalumai yace:

﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا﴾

((Kuma kada Ka karawa Azzalumai komai sai halaka)) [suratu Nuh: 28].

Kuma Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gares shi- ya kasance idan ya fita daga gidansa yana neman tsarin Allah daga Zalunci da fadarsa: «**Da sunan Allah, Ya Ubangiji ina neman tsarinka kada na Zame, ko na batar da wani, ko nayi Zalunci ko a Zalunceni, ko nayi aikin Jahilci ko ayi aikin Jahilci akaina**» [Ahmad ya ruwaito shi] kuma ya umurci dāya-dāyan Al'ummarsa dasu nemi tsari da Allah daga gare shi, sai yace: «**Ku nemi tsarin Allah daga Talauci, da karancin abun hanu, da Kasakanci da kuma kada kayi Zalunci kuma kada a Zalunceka**» [An-Nasa'i ya ruwaito shi], kuma ya hana Musulmai daga zaluntar Junansu sai yace: «**Musulmi dan uwan Musulmi ne; baya Zaluntar sa kuma baya Mika shi** –ga Makiya-» [Bukhari ya ruwaito shi].

Zalunci Shu'umin abu ne; domin ba'a zalunta sai mai rauni, Ibnul Jauziy –Allah Ya jikansa- yace: «Sabon Zalunci yafi tsanani daga waninsa; domin mafi yawanci baya fadawa sai akan mai rauni wanda baya iya neman Taimako», kuma Zalunci hali ne abun suka, yana hana Arziki ga Bayi:

﴿فِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّت لَّهُمْ﴾

((Saboda Zalunci daga wadanda suka zama Yahudawa Muka haramta akansu ababe dadada da aka hallatta masu)) [Suratun Nisa'i: 160].

Kuma Zalunci koda a cikin karamin abu ne, Ukubarsa tana girmama; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gares shi- ya ce: «**Duk wanda ya kwace taki daya na Kasa akan Zalunci, lallai za'a dora masa shi tun daga Kasa ta bakwai a ranar Kiyama**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma idan har Zaluntar Kyanwa yana shigarwa wuta; to, lallai Zaluntar Musulmi yafi Muni; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gares shi- ya ce: «**Wata Mata ta shiga Wuta sanadiyar wata Kyanwa data daure ta; kuma taki ciyada ita, kuma taki bari ta tafi taci daga Kwarin Kasa**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Al'ummomi suna kasancewa a cikin Aminci daga Azaba idan sukayi Imani kuma basuyi Zalunci ba; idan sukayi Zalunci zasu Halaka:

﴿وَذَلِكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكَ نَهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا﴾

((Kuma wadancan Alkar'yyu Mun halakar dasu dasukayi Zalunci)) [Suratul Kahaf: 59].

Kuma hakika Allah Ya gargadi Azzalumi kuma Yayi masa gargadi da Azaba mai radadi:

﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ إِلِيمِ﴾

((Boni ya tabbata ga wadanda sukayi Zalunci daga wata Azaba ta wani yini mai radadi)) [Suratul

Zukhruf: 65].

Kuma Allah baya Shiryar da Azzalumi kuma baya Taimakonsa kuma baya Sonsa; Allah Mai buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾

((**Kuma Allah baya son Azzalumi**)). [Suratu Āli Imrān: 57].

Azzalumi mai yankakken baya ne, baya barin ambato mai kyau a bayansa, kuma Ubangijinka yana nan yana jiransa, kuma farshensa zuwa ga Halaka ne, kuma Ukubarsa tana iya kasancewa a gaggauce –koda wanda aka Zalunta bai yi masa Addu’a ba-, kuma Azabarsa mai girma ce; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gares shi- ya ce: «**Ba wani Zunubi wanda ya cancanci Allah Ya gaggauta Ukuba ga Ma’abucinsa a Duniya – tareda abunda ya tanada masa a Lahira- kamar Zalunci, da yanke Zumunci**» [at-irmizi ya ruwaito shi], kuma Allah Yana iya kyale shi, ba zai masa Ukuba ba a Duniya; saboda yin Tālala a gare shi, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gares shi- ya ce: «**Lallai Allah Yana kyale Azzalumi, har idan Ya rikeshi; ba zai taɓa kubuce maSa ba**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma ana lunka masa Zaluncisa a ranar Kiyama; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gares shi- ya ce: «**Lallai Zalunci Duhu bayan Duhu ne a ranar Kiyama**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Azzalumi bashida mataimaka kuma bashida

masu Ceto, kuma ba'a karbar Uzurra daga gare shi, kuma zai yi fatan ya ceci kansa da duk abunda yake a cikin Kasa da irin abunda yake cikinta tareda shi don yasamu kubuta daga Azaba mai radadi:

﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ﴾

((Kuma da duk abunda yake a cikin Kasa da irinsa tareda shi na wafanda sukayi Zalunci ne, da sun nemi Fansa dashi)) [Suratul Zumar: 47].

Kuma idan wani Azzalumi ya jibinci wani Azzalumin a Duniya; to, karshensu shine rabuwa da jayayya da juna, Allah Mai Buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾

((Kuma lallai Azzalumai suna cikin rarrabuwa mai nisa)). [Suratu Hajji: 53].

Shaikhul Islam –Allah Ya jifan shi- ya ce: «Mutane biyu bazasu taɓa haɗuwa akan Saɓo ba; face sai sun yi Jayayya», kuma Azzalumi baya taɓa jin daɗi da Zaluncinsa; harma ana Jarabtar sa da wanda yafi shi karfin Zalunci sai ya buwaye shi:

﴿وَكَذَلِكَ نُؤَيِّدُ بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

((Kuma kamar haka ne Muke dɓora sashen Azzalumai akan sashe; saboda abunda suka kasance suna aikatawa)) [Suratul An'ām: 129].

Kuma Allah da KarfinSa da IkonSa yana taimakon wanda aka Zalunta, kuma Ya sanya Addu'arsa karɓaɓɓiya ce; Annabi –Tsira da Amincin Allah su

tabbata a gare shi- ya ce: «**Addu'o'i guda uku karbabbu ne babu shakka a cikinsu: Addu'ar wanda aka Zalunta, da Addu'ar Matafiyi, da Addu'ar Mahaifi ga dansa**» [at-tirmizi ya ruwaito shi].

Al-Zabidiy –Allah Ya jikan shi- yace: «Wanda aka zalunta idan ya kai kukansa zuwa ga Allah; Adalcin Allah yana hukunta kama wanda ya Zalunce shi», kuma Addu'arsa bata da Shamaki a gabanta; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuma kaji tsoron Addu'ar wanda aka Zalunta; domin lallai ita batada wani shamaki tsakaninta da Allah**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], Ibnu Akeel –Allah Ya jikan sa- ya ce: «Ana karbawa wanda Aka zalunta da wanda yake a cikin tsanani da sauri».

Wata Mata ta tuhumi Sa'ad bin Zaid –Allah Ya yarda dashi- akan Karya, -wanda shi daya ne daga cikin Mutane goma da akayiwa Bushara da gidan Aljannah-, ta tuhume shi cewa lallai shi ya kwace mata Fili sai yace: «Ya Allah idan ta kasance Makaryaciya ce; Ka makantar da ganinta, kuma Ka kasheta a cikin Filinta; kuma bata Mutu ba har saida ganinta ya tafi, sa'annan wata rana tana tafiya a cikin Filinta; sai ta fada a cikin wani Rame ta mutu» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma Ma'abota Gonan nan waƙanda Allah ya bada Kissarsu a cikin Suratul Kalam, lokacinda suka hana Mabukata hakkinsu; sai Allah Ya halakar da amfanin gonarsu:

﴿فَطَافَ عَلَيْهَا طَافٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ * فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيرِ﴾

((Sai wani mai zagaye daga wurin Ubangijinka ya zagaya akanta [ya koneta] alhali suna Bacci * Sai ta wayi gari [baka kirin] kamar Dare)) [Suratul Kalam: 19- 20].

Kuma duk wanda aka zalunta sai yayi Hakuri; Allah zai kara masa daukaka, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Mutane guda Uku ina Rantsuwa akansu, kuma zan baku wani Hadisi ku hardace shi: Dukiya bata taɓa ragewa saboda Sadaka, kuma ba'a taɓa zaluntar wani Bawa da wani Zalunci kuma yayi Hakuri akan haka ba face sai Allah Ya kara masa daukaka, kuma Bawa ba zai buɗe kofar Roko ba face sai Allah Ya buɗe masa Kofar Talauci**» [at-irmizi ya ruwaito shi].

kuma Allah Yana yiwa wanda aka Zalunta Husuma a ranar Kiyama, kuma duk wanda Allah Yayi Husuma dashi lallai za'a kure shi; Annabi –Tsira da Aminci su tabbata a gare shi- ya ce: «**Allah Madaukaki Ya ce: Mutane uku Ni ne abokin Husumarsu ranar Kiyama: Mutumin da aka bawa –Amana ko Aminci- don Ni sai yayi Yaudara, da Mutumin da ya sayarda Mutum yantacce kuma ya cinye kuɗin daya sayar dashi, da Mutumin da ya dauki mai aiki kuma ya gama masa aikinsa amma kuma yaƙi biyansa Jingarsa**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma wanda aka zalunta baya shiga Aljannah har sai an cire masa haƙƙinsa daga wanda ya zalunce shi, kuma har sai Ransa yayi daɗaɗa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Idan Muminai suka**

kubuta daga Wuta; za'a tsaresu a wata gada dake tsakanin Aljannah da Wuta, sai su biya hakƙoƙan da suka kasance tsakaninsu na Zalunci a Duniya» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma daga cikin Zalunci akwai: Hana Ma'aikata hakƙoƙinsu, ko tauye hakƙoƙin ko yin Jinkiri a bayarwa da su, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Taurin bashin Mawadaci Zalunci ne**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma yana daga cikin Zalunci: Ta'adi akan Dukiyar wasu ko kwaceta ko cutar dasu a cikinta; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Duk wanda ya kwace taku ɗaya na Kasa akan Zalunci; lallai ranar Kiyama za'a dora masa shi tun daga Kasan bakwai**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma cin Dukiyoyin Marayu akan Zalunci yana daga cikin ababen da ke zama sanadin shiga Wuta:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ آلِيَتَمَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا﴾

((Lallai wadannan dasuke cin Dukiyoyin Marayu akan Zalunci, lallai kawai suna cin Wuta ce a cikinsu)) [Suratun Nis'ai: 10].

Kuma tauyewar Mace ga hakƙin Mijinta da inkarin kyautatawarsa, da kuma kai kuka akan abunda bai yi ba; Zalunci ne daga gareta zuwa gare shi; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuma kuna Kafircewa abokin zama**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Zaluncin Miji ga Matarsa, ko Tawayarsa a

gareta a cikin abunda Allah Ya wajabta a gareta na Hakƙoƙi; Ta'adi a akanta, da kuma ƙin yin Adalci tsakanin Mata, da karkata zuwa ga ɗayarsu a cikin Rabo da Ciyarwa da abunda yayi kama dasu; Zalunci ne wanda akayi alƙawarin Azaba akansa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Duk wanda yakeda Mata biyu sai ya karkate zuwa ga ɗayarsu, ranar Kiyama zai zo alhali sashen jikinsa ɗaya yana a karkace**» [Abu Dawud ya ruwaito shi].

Kuma Fifita sashen Yayā akan sashe a cikin Kyauta da waninta, ko Tawaya a cikin kula dasu da tarbiyarsu Zaluncin Uba ne a garesu; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Kuji tsoron Allah, kuma kuyi Adalci tsakanin Yayānku**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma daga cikin Zalunci akwai: Mahaifi ya hana Yarsa Aure, ko ya Aurar da ita ga wanda bai cancanceta ba; don kwaɗayin Dukiya ko waninta.

Kuma Malami ya gabatar da wani sashe na ɗalibansa akan wani sashe ba tare da Hakƙi ba; Karkacewa ne daga Adalci, Shaikhul Islam –Allah Ya jikan sa- yace: «Kuma Hadisin «**Alkalai kashi uku ne**» Malamin Yara yana shiga a cikinsa».

Kuma Cutar da Musulmi yana daga cikin mafi girman wuce iyaka; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Lallai yana daga cikin mafi girman manyan Zunubai: Mutum ya ci Mutuncin Mutum Musulmi batareda Hakƙi ba**» [Abu Dawud ya ruwaito shi].

Kuma Hoto da nau'ukansa yana daga cikin Zaluntar Bawa ga kansa; Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Allah Mai Buwaya da Daukaka Ya ce: Waye yafi girman Zalunci sama ga wanda ya tafi yana yin Hallita kamar HallitaTa? Suje su Hallicci Kwayar Zarrah mana, ko su Hallici Kwayar Hatsi, ko su Hallicci kwayar Sha'ir**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Mafi girman Zalunci shine Shirka da Allah; Allah Mai Buwayi da Daukaka Ya ce:

﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

((**Lallai Shirka Zalunci ce babba**)) [Suratu Lukmān: 13].

Kuma duk wanda ya kira wanin Allah, ko yayi Alwāshi ko Dawāfi ko Yanka ga wnin Allah ko Yayi rantsuwa da wanin Allah; lallai shi ya Zalunci kansa, kuma Wajibi ne a gare shi ya Tuba.

Kuma duk wanda ya zalunci waninsa; to, ya tuna Ikon Allah akansa, Allah Mai Buwaya da Daukaka Ya ce:

﴿وَلَوْ سِئَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾

((**kuma da wadanda sukayi Zalunci zasuga lokacinda zasu ga Azaba kuma –zasu tabbatar da lallai Karfi na Allah ne baki d'aya**)) [Suratul Bakara: 165].

Kuma Allah yana karbar Tubar Azzalumi idan ya Tuba kuma ya mayar da ababen da yayi zalunci akansu zuwa ga Ma'abotansu; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ﴾

((Wanda ya Tuba bayan Zaluncinsa kuma ya gyara, to, lallai Allah Yana karbar Tubarsa)) [Suratul Mā'idah: 39].

Ibnul Qayyim ya ce: «Allah baya barin wani abu na Zaluncin Bayi sashensu ga sashe, kuma Allah zai fitar da haƙƙin kowa».

Kuma daga cikin Adalcin Allah: Lallai Bāyi ana cire masu haƙƙinsu daga wanda ya Zalunce su, har a tsakanin Dabbobi, Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya ce: «**Za'a bada Haƙƙoki zuwa ga ma'abotansu a ranar Kiyama har acirewa Akuya Marar Kaho haƙƙinta daga Mai Kaho**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma haƙƙiƙa Annabi –Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi- ya umurci Azzalumi daya wanke kansa daga wanda ya Zalunta a Duniya kafin Hisabin Lahira; sai yace: «**Duk wanda yake da wani zalunci da yayiwa ɗan uwansa na Mutuncinsa ko wani Abu, lallai ya wanke kansa daga gare shi a yau; kafin – ranar da- babu Dināri ko Dirhami; idan yanada aiki na kwarai sai a ɗauka daga ciki gwargwadon Zaluncinsa, idan kuma bashida aikin mai kyau sai a ɗauko daga Miyagun Ayyukan abokinsa –wanda ya zalunta- a ɗora masa akansa**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuma ba'a gafarta Zaluncin Shirka sai da Tauhidi, kuma Wajibi ne a taimaki Azzalumi ta hanyar yi masa Nasiha; domin ya kame daga Zaluncinsa; Allah Yacewa Musa da Hārun –Aminci ya tabbatta a gare su:-

﴿أَذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ * فَقُولَا لَهُ قَوْلَا لَيْتَا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾

((**Kuje zuwa ga Fir'auna lallai shi ya wuce iyaka * ku fada masa Magana mai taushi kila shi ya tunata ko yaji tsoro**)) [Suratu Dāha: 43-44].

Kuma hana Azzalumi daga Zaluncinsa taimakonsa ne; saboda kada Azaba ta kewaye shi, Annabi –Tsira da Aminci su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Ka taimaki dan uwanka yana Azzalumi ko wanda aka zalunta**, sai suka ce: Ya Manzon Allah! wannan muna taimakonsa idan yana wanda aka zalunta, yaya zamu taimake shi idan yana Azzalumi? Yace: **Ka kame Hannayensa**» [Bukhari ya ruwaito shi].

Kuji tsoron Allah, kuma ku kasance masu tsayuwa akan daidato da Adalci, ku nisanci Zalunci, kuma ku girmama Alfarmar Musulmai, ku mayarda abubuwan da kukayi zaluncinsu zuwa ga Ma'abotansu kafin ranar Hisābi.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan Jefaffe

﴿وَمَنْ يَظْلِمِ مِّنْكُمْ نَذِقْهُ عَذَابًا كَثِيرًا﴾

((**Kuma duk wanda yayi Zalunci daga cikinku zamu dandana masa Azaba mai girma**)). [Suratul Furkān: 19].

Allah Yayi min Albarka tare daku a cikin Alkur'ani
mai Girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan Kyautatawarsa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida cewa lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah da Aminci mai yawa ya tabbata a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Asalin kowane Alkhairi shine: Ilimi da Adalci, kuma Asalin kowane Sharri shine: Jahilci da Zalunci; kuma mafi Hankalin Mutane shine wanda yayiwa Hankalinsa Adalci daga son ransa, kuma daga cikin abunda yake taimakawa akan nisantar Zalunci akwai: Wadatar Zuci, da kiyaye Allah, da yawan Addu'a, kuma duk wanda yayi Adalci kuma ya kiyaye Ubangijinsa kuma yayi maSa biyayya; zai rayu yana Amintacce Mai natsuwa, Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا ءِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولَٰئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُّهْتَدُونَ﴾

((wadanda sukayi Imani kuma basu cakuda Imaninsu da Zalunci ba, wadancan suna Aminci kuma sune Shirayyu)). [Suratul An'ām: 82].

---

(1) Yaku Musulmi.

Kuma idan Bayi suka nisanci Zalunci kuma suka koma zuwa ga Allah da Tuba da Addu'a; Arziki da kyauta zai samesu.

Sa'annan kuma ku sani lallai Allah Ya umurceku da yin Salati da Sallama ga Annabin mu ...

UKUBAR AZZALUMI⁽¹⁾

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah, muna gode maSa kuma muna neman taimakonSa, kuma muna neman GafararSa, kuma muna neman tsarin Allah daga sharrin kawunan mu da munanan ayyukkan mu, wanda Allah ya shiryar babu mai fatar dashi kuma duk wanda Ya fatar babu mai shiryar dashi, kuma ina shaida cewa babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya, kuma ina shaida cewa: lallai Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Allah Yayi Yabo da Aminci mai yawa a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa.

Amma Ba'adu⁽²⁾:

kuji tsoron Allah -Yaku bayin Allah-, hakikanin tsoro; domin tsoron Allah shine hanyar Shiriya, kuma Saba mata shine hanyar Tabewa.

Ayyuhal Muslimūn⁽³⁾:

Allah Ya fifita Mutum kuma Ya Karrama shi, kuma Ya tanada masa sabubban samun Natsuwa; domin ya bautawa Allah Mai tsarki kamar yadda Ya umurta, kuma rayuwar Mutane bata tsayuwa sai da Addini, kuma dashi ne jin dadinsu yake a Lahira, kuma daga cikin Addu'ar

-
- (1) Anyi wannan Hudubar ne a Masallacin Annabi, ranar Juma'a Talatin ga watan Rabi'ul Akir, Shekara ta Dubu faya da Dari hudu da Talatin da uku bayan Hijira.
  - (2) Bayan haka; kalma ce wadda ake amfani da ita domin fura zance bayan gabatar da Shimfida.
  - (3) Yaku Musulmi.

Annabi –Tsira da Amincin Allah- akwai: «**Ya Allah ka kyautata min Addinina wanda shine yake Mallakar Al’amarina, kuma Ka kyautata min Duniyata wadda a cikinta Rayuwata take, kuma Ka kyautata min Lahirata wadda Makomata take a cikinta**» [Muslim ya ruwaito shi].

Kuma Ginshikin Addini shine: Adalci a cikin abunda yake tsakanin Bayi da Mahallicinsu ta hanyar kadaita shi da Ibadah, da kuma abunda yake tsakaninsu da Hallittu ta barin Zaluntar sashensu akan sashe; domin Zalunci shine Asalin kowane Sharri da Lalalcewar Addini da Duniya, kuma Allah Ya tsarkake kansa daga Zalunci kuma Ya sanya shi a tsakanin Bayi Haramtacce; sai yace: «**Yaku BayiNa! Ni na harmata Zalunci ga kaiNa, kuma Na sanya shi a tsakaninku abun haramtawa; kada ku Zalunci Junanku**» [Muslim ya ruwaito shi]. Kuma Abu Idris Alkhaulāni –Allah Ya jikansa-, -wanda shine ya ruwaito wannan Hadisin- ya kasance idan ya bada wannan Hadisin sai ya gurfana akan Gwiwoyinsa.

Kuma Allah Ya bada labarin cewa baya son Azzalumi, kuma ya kore samun Rabauta a gare shi, kuma Yayi Alkawarin yanke bayansa, kuma ba wanda zai dawwamma akan Taimakonsa; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾

((**Kuma Azzalumai basuda Mataimaka**)) [Suratul Āli Imrān: 192].

Harma ana dōra wani Azzalumin da yafi shi karfi akansa; Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿وَكَذَلِكَ نُؤَيِّبُ بَعْضَ الظَّالِمِينَ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

((Kuma kamar haka ne Muke dora sashen Azzalumi akan sashe; saboda abunda suka kasance suna aikatawa)) [Suratul An'ām: 129].

Ibn Katheer –Allah Ya jikansa- ya ce: «Ma'ana: Muna dora sashensu akan sashe, kuma muna halakar da sashensu da sashe, kuma muna Azabtar da sashensu da sashe; sakamako ga Zaluncinsu da kuma cutarwarsu».

Kuma Allah Ya kashedi da Makoma mai Muni; sai Yace:

﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾

((Kuma da sannu wadanda sukayi Zalunci zasu san wane irin Makoma ce zasu koma)) [Suratul Shu'arā'i: 227].

Shuraihu –Allah Ya jikan sa- ya ce: «Lallai Azzalumi yana jiran Ukuba, kuma wanda aka zalunta yana jiran Nasara».

Kuma kwanakinn Azzalumi a Duniya kidanyayyu ne, kuma Allah Yana masa Talala; Allah Madaukakin Sha'ani Ya ce:

﴿فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا﴾

((Kada kayi masu gaggawa, lallai kawai Muna masu wani tanadi ne Tanadi)) [Suratu Maryam: 84].

Kuma duk wanda Ta'addancinsa ya tsawaita lallai Ikonsa zai gushe; Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿وَكُرِّقَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ﴾

((Kuma nawa ne daga cikin Alkarya muka halakar da ta kasance Azzaluma kuma muka kago wasu Mutane na daban a bayanta)) [Suratul Ambiya'i: 11].

Ibnul Qayyim –Allah Ya jikan shi- Yace: «Idan Allah Yayi nufin halakar da MakiyanSa da shafe su; sai ya samar masu sabubban dasuke wajabtar da Halakarsu da Shafesu, kuma daga mafi girman su –bayan Kafircinsu-akwai: Zaluncinsu da wuce iyakarsu, da kuma wuce iyaka a cikin cutar da Masoyansa da fada dasu da Yakarsu da kuma hawa kansu da Zalunci» .

Kuma Allah Ya ambaci Azzalumai a cikin LittafinSa kuma ya ambaci Munnin Karshensu, kuma Ya bada labarin cewa Ya sakasu abun Lura ga waninsu; Fir'auna ya wuce iyaka kuma ya yada barna a cikin Kasa, Allah Mai tsarki Ya ce:

﴿إِن فَزَعَوْتَ عِلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَذِيحُ
أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾

((Lallai Fir'auna yayi girman kai a cikin Kasa kuma ya sanya Ma'abotanta kashi-kashi, yana raunata wata tawaga daga cikinsu, yana yanke Yayansu kuma yana rayar da Matansu, lallai shi yankasance daga cikin Mabarnata)) [Suratul Kasas: 4].

harma ya wuce iyaka ga hakkin Ubangiji yayi inkarinsa, yace:

﴿أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى﴾

((Ni ne Ubangijinku mafi daukakaka)) [Suratul Nāzi'āt: 24].

Kuma yayi Alfahari da gudanar Ruwa karkashin Kafafunsa, kuma ya kasance yana cewa:

﴿الَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي﴾

((Ashe Mulkin Misra ba nawa ne ba, kuma ga wadannan Koramu suna gudana a karkashina)) [Suratul Zukhruf: 51].

Kuma Allah yana nan yana jiransa kuma Ya masa Talala ne amma bai Manta shi ba; sai Ya gudanar da Ruwa a samansa kuma ya nutsar dashi da Ruwan, kuma a lokacin Halakar dashi Yace masa:

﴿فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَ آيَاتِي﴾

((Yau zaMu tseratar da kai da jikinka; domin ka kasance Alama ga wafanda suke bayanka)) [Suratu Yunus: 92].

Kuma Allah Ya bada labarin cewa lallai hadewar kumfan teku akan Fir'auna lokacin halakarsa abu ne mai ban tsoro, Allah Yace:

﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْأَخْرَقِ وَالْأُولَى * إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنْ يَخْشَى﴾

((Saboda haka, sai Allah Ya kamashi: domin Azabar farko data karshe * Lallai a cikin wannan akwai abun lura ga wanda yake tsoron Allah)) [Suratul Nāzi'āt: 25-26].

Kuma Shu'aib –Aminci ya tabbata a gare shi- ya kira Mutanensa zuwa ga Musulunci kuma ya hanasu daga zaluntar Mutane, kuma yace musu:

﴿أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ
وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾

((Ku cika Sikeli da Ma'auni da gaskiya kuma kada ku tawayewa Mutane abubuwan su kuma kada kuyi barna a cikin kasa kuna masu Fasadi)) [Suratu Hud: 85]. Sai sukayi Izgili dashi kuma suka ce masa:

﴿أَصْلَوْتُمْ تَأْمُرُوا أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ
إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ﴾

((Shin Sallarka take umurtarka da cewa mubar abunda iayayenmu suke bautawa ko mubar aikata abunda kake so a cikin Dukiyarmu, lallai kai mai Hakuri ne Shirayye)) [Suratu Hud: 87].

Sai Allah Ya aike musu da Wuta wadda ta konesu kuma ta kone Dukiyoyinsu wadda suka samu da Zalunci; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿فَأَخَذَهُمْ عَذَابَ يَوْمِ الظَّلَّةِ﴾

((Sai Azaba ta kamasu a ranar Girgije)) [Suratul Shu'arā'i: 189]. Ma'ana: Wata irin Wuta mai konewa wadda ta sauko akansu daga Sama:

﴿إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ [الشعراء: 189].

((Lallai ta kasance Azabar yini mai girma)).

[Suratul Shu'arā'i: 189].

Kuma Samudawa Zunubinsu tare da Shirka da suke yi ya kasance ne: Soke Dabbar da Allah ya saka masu ita a matsayin Mu'ujizah; sai Allah Ya aiko musu da wata irin Tsawa wadda ta tsits-tsinke Zukatansu, Shaikhul Islam – Allah Ya jikan sa- Ya ce: «Kuma duk wanda ya keta Hurumin Allah kuma ya rena ababen da Yayi Umurni, da ababen da Yayi hani, kuma ya soke BayinSa kuma ya zubar da Jininsu; lallai zai kasance ya fisu Tsananin Azaba».

Kuma idan Tsanani, da Bala'i, da Baƙin ciki, da Wahala suka auka ga Muminai; to, lallai Allah Mai Tausayi ne a cikin KaddarawarSa, Mai Hikima a cikin gudanarwarSa ga Al'ammura kuma Mai iko ne akan Taimakon BayinSa; sai dai Yana Jarabtarsu saboda HikimarSa; Allah Mai girma da Daukaka Ya ce:

﴿ذٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَآ تَصَّرَ مِنْهُمْ وَّلٰكِن لَّيَسْتَلُوْٓا۟ بَعْضُكُمۡ بِبَعْضٍۙ﴾

((Wancan, da Allah Ya so da Ya bada Nasara akansu sai dai domin Ya jarabta sashenku ga sashe)).
[Suratu Muhammad: 4].

Kuma Shi Allah Mai Tsarki Mai Karfi ne a cikin kariyarSa ga BayinSa; Allah Mai girma da Daukaka Ya ce:

﴿اِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْٓا۟﴾

((Lallai Allah Yana bada kariya ga wafanda sukayi Imani)) [Suratul Hajj: 38].

Ibn Katheer -Allah ya jikansa- ya ce: «Yana kariya ga

BayinSa –wadanda suka Dogara gare Shi kuma suka koma zuwa gare Shi- Sharrin Masharranta da Kaidin Fājirai, kuma Yana kiyeyesu kuma Yana kula dasu kuma Yana taimakonsu», kuma wannan Kariya tana kasancewa ne gwargwadon Imanin Bawa ga MasoyinSa; duk wanda Imaninsa ya karu, to, Kariyar Allah a gare shi zata kara Karfi; Katādah –Allah Ya jikansa- ya ce: «Na rantse da Allah! Allah baya taba tozartar da Mutumin da ya kiyaye AddininSa».

Kuma Musulmi yana yin riko da Sabubban samun Nasara da ture Zalunci da Danniya da kyautata Zato ga Allah cewa lallai Allah zai taimake shi, da kuma Kudurce abunda SunayenSa da SiffofinSa suke nuni zuwa gare shi –Na Karfi da Iko da Girma da Buwaya-, kuma da yin Imani da abunda yazo a cikin Alkur’ani na Alkawarin Allah na taimkon Muminai:

﴿وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾

((Kuma taimakon Muminai ya kasance Wajibi ne akanMu)) [Suratur Rūm: 47].

Da Kuma yawaita Ibadah da Neman Gafara da komawa zuwa ga Allah; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿إِن تَصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾

((Idan kuka Taimaki Allah –AddininSa-, Zai taimake ku kuma Ya tabbatar da Dugadiginku)) [Suratu Muhammad: 7].

Da kuma samun natsuwa da tabbacin kusancin lokacin samun Mafita:

﴿أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾

((**Ku saurara, Lallai Taimakon Allah Kusa yake**))
[Suratu: 214].

Kuma ya sakankance cewa lallai Dogaro ga Allah shine ginshiken Nasara:

﴿إِن يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ
وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

((**Idan Allah Ya baku Nasara babu mai rinjayar ku, kuma idan ya wofintar daku, waye zai taimake ku bayanSa, kuma Muminai ga Allah ne suke Dogara**))
[Suratu Āli Imrān: 160].

Kuma Haduwar kai akan Gaskiya da barin Rarrabuwa; Karfi ne akan Makiya; Allah Mai Girma da Daukaka Ya ce:

﴿وَلَا تَنْزِعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾

((**Kuma kada kuyi Jayayya har ku raunana kuma Karfinku ya tafi**)) [Suratu A'arāf: 46].

Kuma Hakuri shine Mabudin Mafita, kuma bukatuwarsa tana kara karfi a lokacin saukar Jarabawoyi da Musibobi, kuma Addu'a itace mafi karfin Makami akan Makiya; Manzon Allah –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ya ce: «**Kuma kaji tsoron Addu'ar wanda aka zalunta; domin lallai ba tada wani Shamaki tskaninta da Allah**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi], Ibn Akeel –Allah Ya jikanSa- yace: «Ana karbawa wanda aka zalunta da gaggawa».

Kuma Fata mai kyau Shiriya Annabin mu –Tsira da Amincin Allah su tabbatta a gare shi- ce; Tabbas an yaƙe shi, an masa Kawanya, an masa Rauni, an Cutar dashi, an kulla masa Makirci da Kaidi, an fitar dashi, an saka masa Guba, anyi masa Sihiri, kuma yaƙansa Shida suka Mutu amma kuma ya kasance yana cewa: «**Kyakyawan Fata yana burgeni**, suka ce: Meye Kyakyawan Fata? Yace: **Kalma mai kyau**» [Bukhari da Muslim suka ruwaito shi].

Kuma Musulmi yana Sakankancewa da taimakon Allah, kuma Haramun ne a gare shi ya karkata zuwa ga Azzalumi; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَمَا تَمْسِكُوا النَّارَ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ
أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾

((kuma kada ku karkata zuwa ga wafanda sukayi Zalunci sai Wuta ta shafeku kuma bakuda wani koma bayan Allah daga cikin Masoya sa'annan kuma baza'a taimakeku ba)) [Suratu Hūd: 113].

Kuma Allah da IkonSa Yana taimakon mai Rauni, ko da tsanani ya dabi-baye shi ko an tozartar da shi; Allah Mai Girma da Daukaka Ya ce:

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

((Kuma Allah mai rinjaya ne akan Al'amarinSa sai dai mafi yawan Mutane basu sani ba)) [Suratu Yusuf: 21].

Kuma taimakon Allah ga Muminai yana kasancewa ne

kawai da Imani da Takawa, kuma Allah Mai Tsarki mai taimakon BayinSa ne koda Adadinsu da Tanadinsu kadan ne; domin Karfi na Allah ne baki daya; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ﴾

((Sau nawa ne Tawaga yâr kadan ta rinjayi Tawaga mai yawa da Izzin Allah)). [Suratul Bakarah: 249].

Kuma Shi Allah Mai Tsarki Yakan taimakon BayinSa ba tareda Yaki ba –kamar yadda ya faru a Yakin Ahzâb-; Allah Mai Girma da Daukaka Ya ce:

﴿وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ
وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾

((Kuma Allah Ya mayar da Kafirai da fushinsu basu samu Alkhairi ba, kuma Allah Ya isarwa Muminai Yaki, kuma Allah Ya kasance Mai Karfi Mabuwayi)). [Suratul Ahzâb: 25].

Kuma Allah Yakan iya taimakonsu da jefa Tsoro a cikin Zukatan Makiya –Kamar yadda ya faru ga Yahudawan Banin Nadheer-; Allah Madaukaki Yace:

﴿مَا ظَنَنْتُمْ أَن يَحْجَبُوا وَظَنُوا أَنَّهُمْ مَّا نَعْتَهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ اللَّهِ فَاتَّهُمُ اللَّهُ مِنْ
حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ﴾

((Bakuyi zaton zasu fita ba kuma sun tabbatar da cewa Ganuwowinsu zasu tsare su daga Allah sai Allah Yazo masu ta inda basuyi tsammani ba kuma Ya jefa tsoro a cikin Zukatansu)) [Suratul Hashr: 2].

Kuma Yakan iya aiko da wasu Rundunoni daga wurinSa; domin su halakar da masu wuce iyaka; Abrahata yazo da Runduna daga Yaman; domin rusa Ka'abah yana tare da mafi karfin Dabbobi –Giwa-; sai Allah ya dora akansa mafi Raunin Dabbobi –Tsuntsaye-, kuma ya sanya Makircinsu a cikin Bata.

Kuma idan aka samu wadanda aka kashe da jin Rauni a cikin Musulmi –Kamar yadda ya faru a Uhud-; to, lallai karshe mai Kyau nasu ne, Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿فَأَصْبِرْ إِنَّ الْعَقِيبَةَ لِلْمُتَّقِينَ﴾

((Kayi Hakuri, lallai karshe mai kyau na masu Takawa ne)) [Suratu Hud: 49].

Wa'ba'adu, ayyuhal Muslimun⁽¹⁾:

koda an raunanar da Musulmi lallai sune abun taimako, kuma idan aka yaƙe su, sune masu Galaba, kuma koda an tarwatsa su, sune abun karfafawa, kuma ba wanda ya dogara ga Allah aka tozarta shi, kuma ba wanda ya laƙe zuwa gare Shi face sai an taimake shi.

Ina neman tsarin Allah daga Shaidan jefaffe

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ

الْوَارِثِينَ * وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا

كَأَنَّهُمْ يُحَذَّرُونَ﴾

((Kuma muna nufin Mui Ni'ima ga wadanda aka

---

(1) Bayan haka; Yaku Musulmai.

**raunanar a cikin Kasa kuma Mu sanyasu Jagorori
kuma Mu sanyasu magada * kuma Mu tabbatar dasu
a cikin Kasa, kuma Mu nunawa Fir'auna da Hãmãna
da Rundunoninsu abunda suka kasance suna tsoro
daga garesu)). [Suratul Kasas: 5-6].**

Allah Ya sanya min Albarka tare daku a cikin
Alkur'ani mai Girma ...

HUDUBA TA BIYU

Godiya ta tabbata ga Allah akan Kyautatawarsa, kuma godiya ta tabbata a gareShi akan datarwarSa da kuma Ni'imominSa, kuma ina shaida cewa lallai babu abun bauta da gaskiya sai Allah, Shi kadai yake bashida abokin tarayya; don girmamawa ga Sha'aninSa, kuma ina shaida lallai Annabin mu Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne, Yabon Allah da Aminci mai karuwa ya tabbata a gare shi da iyalansa da Sahabbansa.

Ayyuhal Muslimūn⁽¹⁾:

Tarihi cike yake da Wa'azozu da ababen Lura, kuma cike yake da ababen dasuka faru da Kissoshi, kuma a cikin sanin yanayin Al'ummomi da kuma karshen Azzalumi da Azzalumi akwai abun Lura ga masu Hankali, kuma mai Arziki shine wanda ya wa'azantu da waninsa.

Kuma Tarihin Mabarnata da kuma karshen Azzalumi da kuma makomar masu laifi; abun Lura ne ga wanda yasan Allah hakikanin sani, kuma yayi Imani da cewa lallai Shi mai Iko ne akan komai; Allah Mai Girma da Daukaka Ya ce:

﴿ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُمْ مَن أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَن أَخَذَتْهُ
الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَن خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَن أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾

---

(1) Yaku Musulmi.

((Saboda haka, Mun riki kowanne da Zunubinsa, daga cikinsu akwai wanda Muka aikewa iskar tsakuwa akansa, kuma daga cikinsu akwai wanda Tsawa ta kama shi, kuma daga cikinsu akwai wanda Muka birkice Kasa dashi, kuma daga cikinsu akwai wanda Muka nutsar, kuma Allah bai kasance yana zaluntarsu ba sai dai sune suka kasance suna zaluntar kansu)). [Suratul Alkabut: 40].

Kuma karshen kowane Zalumci komai tsayon lokaci yana tafe, kuma Nasara tana tare da Hakuri, kuma Mafita tana tare da Bakin ciki, kuma Sauki yana biyowa bayan Tsanani; Allah Mai Tsarki Ya ce:

﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾

((Lallai tare da Tsanani akwai wani Sauki * Lallai tare da Tsanani akwai wani Sauki)). [Suratul Inshirāh: 5-6].

Sa'annan kuma kusani, lallai Allah Ya umuceku da yin Salati da Sallama ga AnnabinSa ...

JADAWALIN ABUBUWAN DAKE CIKI

Gabatarwa.....	4
Halaye abun Yabo	6
Kiyaye Harshe	7
Gaskiya	27
Godiya akan Ni'imomi	42
Kyawawan Dabi'u	58
Hakuri da Natsuwa	68
Karamci	90
Cika Alkawari	92
Rahama	104
Kunya Alkhairi ce dukkanta	121
Halayen Abun Suka	136
Girman kai	137
Hassada	155
Zalunci	168
Ukubar Azzalumi	183
Jadawalin Abubwan dake ciki	199

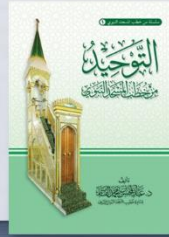
Mu'assasatu Dalibil Ilmi: domin yadawa da rabawa,
00966506090448

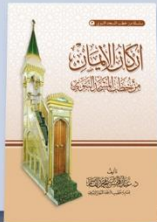
Littafan da suka fito
kasuwa na mawallafin

JERANGIYAR DAGA HUDUBOBIN MASALLACIN ANNABI

Rukunnan Musulunci

TAUHIDI

Rukunnan Imani

Annabi ﷺ
da sahabbansa